

LJUDSKA PRAVA U SRBIJI – PROTESTI 2025

Beogradski centar za ljudska prava osnovan je 1995. godine kao udruženje građana zainteresovanih za unapređenje teorije i prakse ljudskih prava. Delatnost Centra je u prvom redu usmerena ka unapređenju ljudskih prava s ciljem da svojim delovanjem doprinese uvažavanju same ideje ljudskih prava, podigne svest građanja o značaju pitanja koja se tiču ljudskih prava, pokrene javno mnjenje u prilog njihovog punog poštovanja i zaštite.

Od 1998. godine Centar redovno objavljuje godišnji Izveštaj o stanju ljudskih prava. Izveštaj o ljudskim pravima u Srbiji obuhvata analizu Ustava Srbije i važećih zakona u odnosu na građanska i politička prava zajemčena međunarodnim ugovorima koji obavezuju Srbiju i koja su garantovana Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima, Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i njenim protokolima kao i standardima ustanovljenim kroz praksu ugovornih tela UN i Evropskog suda za ljudska prava. Takođe, na odgovarajućim mestima uzeti su u obzir i standardi iz međunarodnih ugovora koji se bave pojedinim oblastima zaštite ljudskih prava (npr. UN Konvencija protiv mučenja, UN Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom, UN Konvencija o pravima deteta, UN Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena, UN Konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije).

Za doprinos na polju ljudskih prava Centru je, u oktobru 2000, dodeljena nagrada Bruno Kreisky. Beogradski centar za ljudska prava član je Asocijacije instituta za ljudska prava – Association of Human Rights Institutes (AHRI).

Biblioteka

Izveštaji

45

Biblioteka
Izveštaji

LJUDSKA PRAVA U SRBIJI – PROTESTI 2025
PRAVO, PRAKSA I MEĐUNARODNI
STANDARDI LJUDSKIH PRAVA

Izdavač

Beogradski centar za ljudska prava
Kneza Miloša 4, Beograd,
Tel/fax. (011) 308 5328, 344 7121
e-mail: bgcentar@bgcentar.org.rs;
www.bgcentar.org.rs

Za izdavača

Sonja Tošković

Urednik

Dušan Pokuševski

Korektor

Jasmina Alibegović

Fotografija na korici

Dušan Pokuševski

Tiraž

100

ISBN 978-86-7202-258-2

Priprema i štampa

Dosije studio, Beograd
www.dosije.rs

LJUDSKA PRAVA U SRBIJI – PROTESTI 2025

PRAVO, PRAKSA I
MEĐUNARODNI STANDARDI LJUDSKIH PRAVA

Beogradski centar za ljudska prava
Beograd, 2026

Ova publikacija objavljena je uz finansijsku pomoć Evropske unije.
Za sadržinu ove publikacije isključivo je odgovoran Beogradski centar za ljudska prava i ta sadržina nipošto ne izražava zvanične stavove Evropske unije.

Štampanje ove publikacija je podržano od strane Beogradske otvorene škole u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji – Europe ASAP“ koji Beogradski centar za ljudska prava realizuje u partnerstvu sa Beogradskom otvorenom školom uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneta u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje partnera i donatora.

Sadržaj

Skraćenice.....	9
Predgovor.....	11
Uvod.....	13
1. Zabrana mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja	19
1.1. Generalna ocena stanja.....	19
1.2. Najznačajniji slučajevi mučenja i zlostavljanja u izveštajnom periodu	20
1.2.1. Slučajevi zlostavljanja policijskih službenika ispred zgrade Radio-televizije Srbije 10. marta 2025. godine – kad policija napadne samu sebe	20
1.2.2. Upotreba soničnog oružja protiv građana na protestu 15. marta 2025. u Beogradu – zločin protiv naroda	21
1.2.3. Pomilovanja – predsednikovo novo oružje?	28
1.2.4. Brojni slučajevi mučenja i zlostavljanja policije i kršenja fizičkog i psihičkog integriteta učesnika javnih okupljanja od strane neidentifikovanih nasilničkih grupa – policija u službi zaštite vladajuće stranke i represije nad pobunjenim građanima	31
1.2.5. Slučajevi mučenja i zlostavljanja koji nisu u vezi sa ostvarivanjem prava na slobodu okupljanja	40
2. Pravo na slobodu i bezbednost ličnosti.....	45
2.1. Generalna ocena stanja i uočene tendencije.....	45
2.2. Pad nadstrešnice Železničke stanice u Novom Sadu – procesuiranja i primena mera lišenja slobode tokom 2025. godine	48
2.3. Hapšenja novosadskih aktivista STAV-a i Pokreta slobodnih građana	50
2.4. Hapšenja uoči Vidovdana zbog navodnog „rušenja ustavnog poretka“	51
2.5. Hapšenja građana u Užicu tokom javnih okupljanja i blokada saobraćajnica.....	51

2.6.	Postupanje prema studentu Bogdanu Jovičiću	52
2.7.	Hapšenje košarkaša Vladimira Štimca.....	54
3.	Sloboda mirnog okupljanja	57
3.1.	Generalna ocena stanja i uočene tendencije.....	57
3.2.	Predložene izmene Krivičnog zakonika zadiru u slobodu mirnog okupljanja	58
3.3.	Mirno okupljanje u praksi: zabranjena okupljanja.....	59
3.4.	Mirno okupljanje u praksi: hronologija protesta u 2025. godini...	60
3.5.	Pritisci vlasti.....	70
4.	Sloboda udruživanja.....	73
4.1.	Generalna ocena stanja i uočene tendencije.....	73
4.2.	Sloboda udruživanja tokom 2025. godine.....	74
4.2.1.	Nezakonit ulazak i pretres Uprave kriminalističke policije u prostorije organizacija za ljudska prava	75
4.2.2.	Pritisci i targetiranje organizacija civilnog društva	77
4.3.	Plenumi i zborovi kao vid udruživanja	80
5.	Sloboda izražavanja i medijske slobode u 2025. godini	83
5.1.	Generalna ocena stanja i uočene tendencije.....	83
5.2.	Ocena stanja u medijima	85
5.3.	Novinari – meta za svakoga.....	87
5.4.	Novinari na sudu – dupli standardi	92
5.5.	Sufinansiranje – nagrada za poslušnost.....	95
5.6.	Neprofesionalno izveštavanje	96
6.	Položaj pravosuđa i uloga pravosudnih organa u zaštiti ljudskih prava tokom protesta.....	99
6.1.	Generana ocena stanja	99
6.2.	Postupci za pad nadstrešnice.....	99
6.2.1.	Postupak pred Višim javnim tužilaštvom i Višim sudom u Novom Sadu	100
6.2.2.	Postupak pred Tužilaštvom za organizovani kriminal	103
6.2.3.	Postupak pred Višim javnim tužilaštvom u Beogradu i Višim sudom u Beogradu	104
6.2.4.	Parnični postupci	104
6.3.	Postupci protiv slobode okupljanja i slobode izražavanja.....	105

6.4. Kriminalizacija protesta i pravo na pravično suđenje	107
6.5. Unutrašnje organizovanje za obezbeđenje prava na pravično suđenje	108
6.6. Promena prakse potvrđivanja sporazuma o priznanju krivičnog dela i određivanja pritvora.....	109
6.7. Udar na nezavisnost pravosuđa.....	109
6.7.1. Glavne tendencije neprimerenog uticaja na pravosuđe	110
6.7.2. Unutrašnji uticaji.....	111
6.7.3. Pasivnost Visokog saveta sudstva i Visokog saveta tužilaštva	111
6.8. Pravo i obaveza predstavnika pravosuđa na protest zbog ugroženosti vladavine prava	113
6.8.1. Izražene kritike usled ugroženosti vladavine prava.....	114
7. Radnopravni položaj prosvetnih radnika	117
7.1. Generalna ocena stanja i uočene tendencije.....	117
7.2. (Ne)legitimnost primene normativnog i institucionalnog okvira..	119
7.3. Zakonsko obesmišljavanje štrajka.....	122
8. Prava deteta u svetlu protesta	125

Skraćenice

ANEM	–	Asocijacija nezavisnih elektronskih medija
ANS	–	Asocijacija novinara Srbije
BCLJP/	–	Beogradski centar za ljudska prava
Beogradski centar		
BIA	–	Bezbednosno informativna agencija
BIRN	–	Balkanska istraživačka mreža
BIRODI	–	Biro za društvena istraživanja
CAT	–	Komitet UN protiv mučenja
CCJE	–	Konsultativno veće evropskih sudija
CINS	–	Centar za istraživačko novinarstvo
CoE	–	Savet Evrope
CRTA	–	Centar za istraživanje, transparentnost i odgovornost
ECtHR/ESLJP/	–	Evropski sud za ljudska prava
Evropski sud		
EK	–	Evropska komisija
EKPS/EKLJP	–	Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda
EPS	–	Elektroprivreda Srbije
EU	–	Evropska unija
Izveštaj 2023–2024	–	Ljudska prava u Srbiji, Beogradski centar za ljudska prava
Izveštaj EK za 2025	–	Republika Srbija – Izveštaj Evropske komisije za 2025. godinu
JTOK	–	Javno tužilaštvo za organizovani kriminal
JZO	–	Jedinica za obezbeđenje određenih ličnosti i objekata
KRIK	–	Mreža za istraživanje kriminala i korupcije
KZ	–	Krivični zakonik Srbije
LRAD	–	Long Range Acoustic Device
MUP	–	Ministarstvo unutrašnjih poslova
NUNS	–	Nezavisno udruženje novinara Srbije
NVO	–	Nevladine organizacije

- OJT – Osnovno javno tužilaštvo
- OEBS/OSCE/ – Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
- ODIHR
- PSG – Pokret slobodnih građana
- PU – Policijska uprava
- REM – Regulatorno telo za elektronske medije
- RS/Srbija – Republika Srbija
- RSE – Radio slobodna Evropa
- RTS – Radio-televizija Srbije
- RTV – Radio-televizija Vojvodine
- SNS – Srpska napredna stranka
- UM – United Media
- UN – Organizacija ujedinjenih nacija
- UNS – Udruženje novinara Srbije
- Ustav Srbije – Ustav Republike Srbije
- UST – Udruženja sudija i tužilaca
- Venecijanska – Evropska komisija za demokratiju putem prava Saveta
komisija Evrope
- VJT – Više javno tužilaštvo
- VSS – Visoki savet sudstva
- VST – Visoki savet tužilaštva
- YUCOM – Komitet pravnika za ljudska prava
- ZKP – Zakonik o krivičnom postupku

Predgovor

Jedna od osnovnih aktivnosti Beogradskog centra za ljudska prava od samog osnivanja jeste praćenje stanja ljudskih prava u Srbiji, analiza pravnog okvira i prakse. Prvi godišnji izveštaj objavili smo 1998. godine, a kontinuitet njihovog objavljivanja, između ostalog, pokazuje našu istrajnost i posvećenost unapređenju i zaštiti ljudskih prava, ali i doprinos i želju da Srbija bude demokratska zemlja u kojoj će se ljudska prava svih građana poštovati. Uvažavajući činjenicu da su opšti građanski protesti obeležili godinu, Izveštaj za 2025. godinu jeste 26. izveštaj o stanju ljudskih prava u Srbiji posmatran kroz prizmu ostvarivanja prava na slobodu okupljanja. Stoga, želimo da izrazimo zahvalnost svima koji su dali svoj doprinos da izveštaj Beogradskog centra za ljudska prava bude jedini koji na sveobuhvatan način prati stanje ljudskih prava u Srbiji.

Izveštaj o ljudskim pravima u Srbiji 2025 obuhvata analizu Ustava Srbije i važećih zakona u odnosu na građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava zajemčena međunarodnim ugovorima koji obavezuju Srbiju i koja su garantovana Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima (PGP), Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKPS) i njenim protokolima, kao i standardima ustanovljenim kroz praksu ugovornih tela Ujedinjenih nacija (UN) i Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP).

Takođe, na odgovarajućim mestima uzeti su u obzir i standardi iz međunarodnih ugovora koji se bave pojedinim oblastima zaštite ljudskih prava (npr. UN Konvencija protiv mučenja, UN Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom, UN Konvencija o pravima deteta, UN Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena i UN Konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije).

Praksa državnih organa u primeni odredaba koje imaju uticaja na ostvarivanje ljudskih prava bila je u fokusu autora ovogodišnjeg izveštaja. U tu svrhu saradnici Beogradskog centra sistematski su pratili informacije koje imaju vezu sa ljudskim pravima i izveštaje domaćih i međunarodnih nevladinih organizacija koje se bave zaštitom i unapređenjem ljudskih prava, kao i informacije i saopštenja profesionalnih udruženja. Redovno se prate izveštaji, saopštenja i preporuke Zaštitnika građana, Poverenika za pristup informacijama od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Poverenika za zaštitu ravnopravnosti i Agencije za sprečavanje korupcije i analizira se njihov uticaj na praksu državnih organa. Jedan deo istraživanja je zasnovan na informacijama dobijenim od državnih organa

preko zahteva za slobodan pristup informacijama od javnog značaja ali i analizom prakse upravnih organa i sudova.

U radu na Izveštaju pomogli su nam i mnogi prijatelji iz nevladinih organizacija koji su svojim saopštenjima i reakcijama na pojedine događaje ukazali na poboljšanja ili propuste državnih organa u pogledu poštovanja ljudskih prava. Informacije koje smo dobijali bile su od velike koristi u sagledavanju stanja u oblasti ljudskih prava. Detaljne analize pojedinih zakona sačinjene u nevladinim organizacijama koje prate pojedine oblasti takođe su bile od neprocenjivog značaja za izradu ovog izveštaja, posebno onih delova koji se odnose na normativni okvir i zakone koji utiču na uživanje ljudskih prava.

Velika pomoć dolazila je i od nekih predstavnika medija i pojedinaca koji su svojim savetima i postupcima pomogli da bolje razumemo probleme sa kojima se društvo u Srbiji suočava kada je reč o poštovanju ljudskih prava i konsolidaciji demokratije u periodu tranzicije kroz koju institucije u Srbiji i celo društvo već dugi niz godina prolaze. Nije izostalo ni razumevanje i pomoć međunarodnih organizacija koje imaju predstavništva u Srbiji, jer su njihovi predstavnici bili spremni da nam izađu u susret i u svakom trenutku daju informacije relevantne za sagledavanje stanja u oblasti ljudskih prava u državi.

U izradi ovog izveštaja korišćeno je više izvora. To su, između ostalog, vesti dnevnika *Danas*, *Blic* i *Politika*, nedeljnika *Vreme*, *NIN*, *Radar* i *Nedeljnik*, kao i servisi agencija *Beta*, *FoNet* i *Tanjug*. Korišćene su informacije *TV N1*, *TV Nova S*, *RTS*, *RTV*, *Cenzolovka*, *KRIK*, *Raskrikavanje*, *BIRN*, *CINS*, *Nova.rs*, *Insajder*, kao i vesti *Glasa Amerike*, *Radio slobodna Evropa*, *BBC News*, *Reuters* i *Deutsche Welle* na srpskom jeziku, i druge.

Zahvalnost dugujemo svima koji su učestvovali u izradi ovog izveštaja i doprineli da bude sačinjen na vreme i da sadrži dovoljno podataka relevantnih za sveobuhvatnu analizu stanja ljudskih prava u Srbiji u 2025. godini. Ova publikacija proizvod je timskog rada u kome su učestvovali: Vladica Ilić (Zabrana mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja), Ivan Protić (Sloboda izražavanja i medijske slobode u 2025), Sanja Radivojević (Pravo na slobodu i bezbednost ličnosti), Jovana Misailović (Radnopravni položaj prosvetnih radnika), Goran Sandić i Natalija Rosić (Sloboda okupljanja, Sloboda udruživanja), Katarina Golubović (Položaj pravosuđa i uloga pravosudnih organa u zaštiti ljudskih prava tokom protesta), Nevena Vučković Šahović (Prava deteta u svetlu protesta).

I na kraju jedna napomena: u Izveštaju se koristi muški rod za označavanje aktera, osim ako se u konkretnom slučaju ne spominje ženska osoba.

Urednik
Dušan Pokuševski

Uvod

Beogradski centar za ljudska prava već godinama unazad ukazuje na ozbiljne probleme kada su u pitanju ostvarivanje i zaštita ljudskih prava kroz svoje godišnje izveštaje o stanju ljudskih prava. Ipak pogoršanje stanja ljudskih prava nikako ne možemo posmatrati kao izolovanu pojavu već kao posledicu višegodišnjeg urušavanja osnovnih principa na kojima počiva svaka demokratska država i izostanak suštinskog dijaloga u društvu. Upravo nespremnost vlasti da čuje građane i uključi ih u procese donošenje odluka i nemogućnost zaštite prava pred institucijama, podsticala je građane da pronalaze nove načine borbe za njihova prava. Deceniju za nama obeležili su protesti, štrajkovi i neformalno organizovanje građana, a solidarnost među njima rasla je srazmerno stepenu urušavanja vladavine prava, nezavisnosti sudstva i korupciji koja je poprimila ozbiljne razmere. Njihovu prinuđenost da se okrenu samoorganizovanju i protestima na lokalnom i nacionalnom nivou kao jedinom preostalom vidu borbe pratila je i sve veća represija vlasti prema aktivistima, novinarima, uzbunjivačima i braniocima ljudskih prava. Na udaru nisu bili samo oni „najglasniji“, već svi građani koji su izrazili neslaganje sa postupcima aktuelne vlasti, posebno oni koji dolaze iz sistema obrazovanja i kulture.

U ovako kompleksnoj i napetoj situaciji, u društvu koje se još uvek nije oporavilo od traume iz maja 2023. godine kada je u osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar“ u Beogradu maloletni učenik te škole je usmrtio devet učenika i čuvara škole, da bi samo dan kasnije mladić star 21 godinu počinio masovno ubistvo u selima Malo Orašje i Dubona u okolini Mladenovca, u kome je živote izgubilo devet mladih ljudi, pad nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu 1. novembra 2024. godine, koji je odneo 16 života, poslužio je kao tragični katalizator masovnog nezadovoljstva. Ono što je započelo kao studentski bunt krajem 2024. i u prvim mesecima 2025. godine, brzo je preraslo u opšte građanske proteste koji su zahvatili celu zemlju. Praktično nije postojalo naselje u Srbiji u kojem građani nisu izašli na ulice da izraze ogorčenje zbog sistemskog nemara i korupcije koji su doveli do gubitka života ali i da izraze nezadovoljstvo situacijom u kojoj se zemlja nalazi. Ovi protesti postali su centralni okvir društvenog delovanja u 2025. godini, simbolizujući borbu za vladavinu prava u državi u kojoj institucije više ne služe građanima i državi u kojoj proizvoljna primena prava i nekažnjivost nisu greška sistema već su postale sam sistem.

Sloboda okupljanja u 2025. godini obeležena je do sada neviđenim talasom mirnih protesta koji su se sa komemorativnih skupova proširili na stotine gradova kao opšti protesti protiv vlasti, kulminirajući 15. marta u Beogradu kada se na protestu „15. za 15“ okupilo preko 300.000 građana. Ovaj protest, iako najveći mirni protest u novijoj istoriji Srbije, obeležio je incident koji je predstavljao uvertiru represiji koja je usledila. Naime, tokom velikog građanskog protesta u Beogradu 15. marta, još uvek, neidentifikovana lica su za vreme 15-minutne tišine upotrebila nepoznato sonično oružje. Iako su vlasti negirale upotrebu ovakvog oružja, organizacije civilnog društva dokumentovale su slučajeve preko 4.000 građana koji su bili izloženi udaru i koji su tom prilikom pretrpeli lakše ili teže posledice po zdravlje, a Evropski sud za ljudska prava je izdao privremenu meru kojom je ukazao da Vlada Republike Srbije treba da spreči svaku upotrebu soničnih uređaja u svrhu kontrole mase.

Jasni zahtevi studenata i građana koji su tražili hapšenje odgovornih za napad na studente i profesore, oslobađanje demonstiranata koji su pritvoreni tokom i posle protesta koji je u Novom Sadu održan 5. novembra 2024. godine, objavljivanje kompletne dokumentacije u vezi sa rekonstrukcijom i padom nadstrešnice u Novom Sadu i povećanje izdvojenih sredstava za državne fakultete, vlast nije ispunila. Naprotiv, rasli su pritisci prema svima koji su podržali ili se priključili studentskim protestima, a posebno prema prosvetnim radnicima i akademskoj zajednici. Sa druge strane okupljanja pristalica vlasti, a posebno nezakoniti skup „studenata koji žele da uče“ u Pionirskom parku, prikazivana kao simbol otpora i uživala punu zaštitu, čak i zaštitu od postupanja državnih organa.

Kako vlast nije ispunila zahteve, studenti su 5. maja objavili da traže raspuštanje Narodne skupštine i raspisivanje vanrednih parlamentarnih izbora. U drugoj polovini juna, uoči novog velikog skupa u Beogradu, uputili su otvoreno pismo Vladi zahtevajući da vlast do 28. juna uveče objavi raspisivanje parlamentarnih izbora i ukloni šatorski kamp ispred Skupštine i Predsedništva, ili će u suprotnom, kako su naveli, građani preduzeti različite oblike građanske neposlušnosti. Od ovog trenutka, vlast u potpunosti menja pristup prema demonstrantima i počinje period izrazite, nezakonite i prekomerne upotrebe sile od strane policije. Građanski protesti i blokade su bili okarakterisani kao pokušaji obojene revolucije sa jasnom tendencijom da se uživanje ovog Ustavom garantovanog prava opstruira i delegitimiše. Međutim, građani nisu bili izloženi samo prekomernoj upotrebi sile od strane policije već i građana koji podržavaju vlast i to na očigled policije koja uglavnom nije reagovala.

Odgovor vlasti na proteste bio je žestok. Zabeležen je veliki broj slučajeva neosnovanog lišavanja slobode, prekomerne upotrebe sile ali i teških slučajeva mučenja i drugih oblika zlostavljanja građana. Ono što su ranijih godina bili izolovani incidenti, u 2025. godini je poprimilo formu sistemskog obrasca repre-

sije nad „politički nepodobnim“ građanima. Policijsko postupanje tokom javnih okupljanja bez preterivanja se može opisati kao svirepo, dok je institucionalni odgovor na brojne prijave mučenja ostao spor, netransparentan i bez ikakvih rezultata. Nekažnjivost policijskog nasilja predstavlja jasnu nameru da se policija koristi kao instrument kontrole. Nijedan policijski službenik nije snosio posledice za nezakonitu i prekomernu upotrebu sile nad demonstrantima. Sa druge strane, uspostavljena je veoma opasna praksa predsedničkih pomilovanja, gde predsednik Republike Srbije oslobađa od gonjenja lica optužena za teška krivična dela prema demonstrantima, čime se direktno obesmišljava krivičnopravna zaštita.

Statistički podaci Ministarstva unutrašnjih poslova za period od 28. juna do 9. septembra 2025. godine pružaju jasnu sliku o obimu represije. Na teritoriji Republike Srbije procesuirano je ukupno 1.636 lica u vezi sa protestima. Od tog broja, čak 1.372 lica su procesuirana u prekršajnom postupku, što ukazuje na to da su prekršajni nalozi postali glavno oružje za masovno zastrašivanje građana. Podneto je 1.111 prekršajnih prijava za ukupno 1.798 prekršaja, najčešće po osnovu Zakona o javnom redu i miru i Zakona o bezbednosti saobraćaja. S druge strane, krivična represija nije bila ništa manje intenzivna: 264 lica je procesuirano krivično, pri čemu su im na teret stavljana dela poput napada na službeno lice, nasilničkog ponašanja, ali i najteža dela – ugrožavanje ustavnog poretka. U istom kratkom periodu, u službene prostorije je dovedeno 779 lica, dok je mera zadržavanja određena za 307 osoba. Intenzitet policijskog delovanja potvrđuju i podaci iz avgusta 2025. kada je samo tokom nekoliko dana protesta u više gradova privedeno više od 120 lica. Sve navedeno ukazuje na postojanje obrazaca u primeni policijskih ovlašćenja koji su doprinosili stvaranju atmosfere pravne nesigurnosti i straha.

Advokati i organizacije civilnog društva ukazali su i na zloupotrebu instituta pritvora i činjenicu da je često korišćen kao mehanizam kažnjavanja pre donošenja pravnosnažne presude, ali i kao sredstvo pritiska na okrivljene da zaključče sporazume o priznanju krivice. Razlozi za određivanje i produženje pritvora u mnogim slučajevima nisu bili konkretizovani, a upečatljivo je da je u velikom broju predmeta pritvor naknadno zamenjen kućnim pritvorom tek nakon što je postignut efekat zastrašivanja, što otvara pitanje opravdanosti inicijalnog lišenja slobode.

Sloboda izražavanja i položaj novinara doživeli su najdrastičniji pad od 2000. godine. Evidentan je pad kada su u pitanju medijske slobode, a novinari koji su izveštavali o protestima bili su meta fizičkih napada policije i pristalica vlasti. Platforma Saveta Evrope za unapređenje i bezbednost novinara u godišnjem izveštaju konstatuje da je Srbija četvrta po broju napada na novinare posle Ukrajine, Rusije i Turske, kao i da je ona, po fizičkim napadima, na drugom mestu, posle Ukrajine. Reporteri bez granica (*Reporters Without Borders*) smeštaju

Srbiju na 96. mesto (od 180) na Indeksu slobode medija, što je najniže mesto u 23 godine postojanja indeksa. Po podacima NUNS-a, do polovine decembra je zabeleženo 344 incidenata vezanih za novinare dok je u istom periodu 2024. godine taj broj iznosio 168. Tužilac Vrhovnog javnog tužilaštva i član Grupe za bezbednost novinara Branko Stamenković je izjavio da je u 11 meseci 2025. godine svim tužilaštvima u Srbiji prijavljeno 117 slučajeva ugrožavanja bezbednosti novinara, kao i da je broj prijavljenih fizičkih napada četiri puta veći u odnosu na isti period prethodne godine. Iako su izloženi brojnim napadima, sudska zaštita se nije pokazala kao efikasan mehanizam zaštite. Zabeležene su beskrupulozne kampanje provladinih tabloida protiv svih koji su bili spremni da kritički govore o vlasti. Po podacima *Istinomera* od novembra 2024. do novembra 2025. godine objavljeno je preko 1.000 manipulacija o blokadama i protestima. Prema podacima *FakeNews tragača* tri tabloidna dnevnika su, u prvih 6 meseci 2025, objavila 5.773 manipulativne vesti o studentima i građanima koji protestuju. Ili, samo od 17. do 24. marta, zabeleženo je 570 manipulativnih vesti o protestima na tri portala. Država je dodatno blokirala rad regulatornih tela poput REM-a kako bi zadržala potpunu kontrolu nad medijskim prostorom.

Sloboda udruživanja, takođe, je bila ozbiljno ugrožena, što je dovelo do toga da Srbija u 2025. godini bude svrstana u kategoriju zemalja „pod represijom“ prema CIVICUS Monitoru. Pritisak se odvijao kroz već ustaljeno selektivno institucionalno postupanje na povrede prava na slobodu udruživanja, curenje informacija iz institucija o udruženjima ili pojedincima koji su korišćeni u kampanjama blaćenja i targetiranje organizacija civilnog društva kao agenata stranog uticaja. Međutim, u 2025. godini su zabeležni i prvi slučajevi upada kriminalističke policije u prostorije udruženja, a takođe je otkriven veliki broj slučajeva nezakonitog digitalnog nadzora aktivista, novinara i studenata. Istovremeno, došlo je do pojave novih, horizontalnih oblika samoorganizovanja, poput studentskih plenuma i građanskih zborova, ali su upravo ovi neformalni pokreti postali jedna od glavnih meta Bezbednosno-informativne agencije, policije i provladinih tabloida. Cilj vlasti bio je jasan: učiniti svaki kritički angažman lično i profesionalno preskupim i rizičnim.

Pravosuđe je u 2025. godini funkcionisalo pod velikim političkim pritiskom, dok je istovremeno bilo pod lupom javnosti koja je tražila pravdu za žrtve u Novom Sadu. Umesto da zaštititi ljudska prava učesnika protesta, pravosuđe je često služilo kao alat za njihovo procesuiranje. Sudije i tužioci koji su bili spremni da u okviru svojih nadležnosti i u skladu sa Ustavom i zakonom postupaju prema nosiocima vlasti ili osobama bliskim vlasti bili su izloženi kampanjama blaćenja, napadima na imovinu i pretnjama, dok su najavljene zakonske promene imale za cilj dalju eroziju njihove nezavisnosti. Ovakav ambijent onemogućio je pravosuđu da odgovori na ključne zahteve građana za

jednakošću pred zakonom, pretvarajući ga u prostor u kojem se odluke donose pod uticajem izvršne vlasti.

Posebno težak udarac pretrpeli su prosvetni radnici i akademska zajednica. Zbog podrške protestima studenata i učenika, ali i štrajkova u školama, prosvetni radnici bili su izloženi disciplinskim postupcima, nezakonitim umanjnjima zarada i neprodužavanju ugovora o radu. Krilatica „bez rada nema zarade“ korišćena je kao sredstvo pritiska na zaposlene, dok su represivni mehanizmi, poput pojačanih inspekcija, zamenili bilo kakav dijalog. Činjenica da je značajan broj profesora i studenata, posebno na Državnom univerzitetu u Novom Pazaru, snosio teške radnopravne i akademske posledice, ukazuje na sistemsku diskriminaciju po osnovu političkog uverenja.

Konačno, 2025. godina ogolila je i drastično ugrožavanje prava deteta. Adolescenti i srednjoškolci, koji su kroz školske plenuma tražili pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, suočili su se sa policijskim nasiljem, zastrašivanjem u školama i medijskim linčom. Incidenti u kojima su maloletnici privođeni i maltretirani, poput onih u Valjevu i Kuli, dokazuju duboku diskriminaciju dece na osnovu uzrasta. Čak su i dečije emisije na javnom servisu postale meta napada vlasti zbog iznetih mišljenja o studentskim protestima, dok su disciplinski postupci protiv učenika u beogradskim gimnazijama potvrdili da institucije, umesto da štite decu, postaju izvor pritiska i kršenja njihovog prava na dostojanstvo i slobodu izražavanja.

Na ovakvo stanje u zemlji reagovala su sve međunarodne organizacije i institucije koje se bave zaštitom ljudskih prava. Tako, Izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije ka Evropskoj uniji iz novembra, najkritičniji do sada, jasno je ukazao na dramatičan pad u oblasti vladavine prava ističući ozbiljno narušavanje slobode medija, neprimeren uticaj na nosioce pravosudnih funkcija, neadekvatnu borbu protiv korupcije kao i izostanak efikasne kontrole izvršne vlasti.¹ Rezolucija Evropskog parlamenta iz oktobra je bila još kritičnija. Nakon posete u aprilu 2025. godine, Komesar za ljudska prava Saveta Evrope istakao je da je neophodno osigurati bezbednost demonstranata i poboljšati uslove za rad organizacija civilnog društva.² Posebno se osvrnuo na neophodnost istrage o upotrebi soničnog oružja ali i na sve širu upotrebu alata za digitalni nadzor, upade u kancelarije nevladinih organizacija i kampanja blaćenja kojima su izloženi aktivisti i branioci ljudskih prava. Najzad, u 2025. godini na kritično stanje ljudskih prava u Srbiji ukazali su različiti mehanizmi Ujedinjenih nacija. Sama činjenica da je Vladi Republike Srbije upućeno čak sedam komunikacija od strane specijalnih

1 Nikad oštrij izveštaj Evropske komisije o režimu u Srbiji: Institucije pod kontrolom Vučića, izbori neregularni, mediji zarobljeni, *Danas*, 4. novembar.

2 Serbia: authorities should ensure safety of demonstrators and improve working environment for civil society and human rights defenders, CoE, 28. april.

izvestilaca UN u kojima su izneti ozbiljni navodi o povredama ljudskih prava koje su i sistemskog karaktera jasno ukazuje na drastično pogoršanje situacije kada su pitanju ostvarivanje i zaštita ljudskih prava u Srbiji. Ozbiljnu zabrinutost za stanje u Srbiji izrazio je i Visoki komesar UN za ljudska prava nakon svoje posete u maju. On je tada ukazao na duboku podeljenost u društvu i ponudio nezavisnu istragu kako bi se utvrdile činjenice o eventualnoj upotrebi soničnog oružja 15. marta.³ U izjavi od 5. novembra Visoki komesar je ponovio da „Nije bilo nikakvog suštinskog procesa za otkrivanje istine i traženje pravde za tragediju u kojoj je poginulo 16 ljudi na železničkoj stanici u Novom Sadu. I to uprkos neprekidnim zahtevima desetina hiljada ljudi koji su izašli na ulice tražeći pravdu. Što je još gore, mnogi navodi o nasilnim napadima i proizvoljnim hapšenjima mirnih demonstranata i novinara tokom demonstracija nisu istraženi i ostali su nekažnjeni. Naprotiv, takvi incidenti se i dalje ponavljaju“.⁴

Polarizovanost društva u 2025. godini poprimila je oblike direktne suprotstavljenosti u kojoj su do sada najrepresivnije mere vlasti kojima su sistemski i brutalno kršena ljudska prava naišle na jednako snažan otpor građana i nepriustajanje na ulogu podanika. Izveštaj pred vama nastoji da iz ugla ljudskih prava dokumentuje sve ključne događaje koji su obeležili građanske proteste.

Urednik *Izveštaja*
Dušan Pokuševski

3 Serbia: Türk touched by resilience of people he met, and their desire and willingness to advance human rights, OHCHR, 21. maj.

4 Serbian authorities need to speed up steps to ensure accountability – UN Human Rights Chief, OHCHR, 5. novembar.

1. Zabrana mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja

1.1. Generalna ocena stanja

Izveštajnu godinu, kao i one prethodne, obeležili su brojni i teški slučajevi mučenja i drugih oblika zlostavljanja građana, koje je najčešće vršila policija, uz istovremenu gotovo potpunu nekažnjivost službenika za ta dela. Iako su u 2024. godini zabeleženi posebno drastični slučajevi mučenja, uključujući i one sa smrtnim ishodom, čini se da je 2025. godina donela potpunu normalizaciju neosnovane i prekomerne upotrebe sile u kontekstu javnih okupljanja i policijskog postupanja prema građanima koje bi se bez preterivanja moglo opisati kao brutalno ili svirepo. Obrasci koji su ranije bili manje ili više incidentni sada su poprimili sistemski karakter, dok je institucionalni odgovor izostajao ili je – u najboljem slučaju – bio slab, spor i neubedljiv. Istrage slučajeva mučenja i zlostavljanja vode se sporo, netransparentno i bez ikakvih rezultata.

Pomaci u normativnom okviru i praksi u ovoj oblasti nisu zabeleženi godinama. Krivična dela mučenja i zlostavljanja – za koja su propisane nesrazmerno blage kazne – i dalje podležu zastarevanju, suprotno međunarodnim standardima. Od ove godine, uspostavljena je i praksa davanja pomilovanja predsednika Republike u vidu oslobođenja od krivičnog gonjenja optuženih za krivična dela koja se sastoje u teškom narušavanju fizičkog i psihičkog integriteta. Istovremeno, država uporno odbija da uvede ključne preventivne mehanizme, poput obaveznog audio-vizuelnog snimanja policijskih ispitivanja i upotrebe sredstava prinude. U takvom ambijentu nekažnjivost policijskog nasilja poprimila je endemske razmere. Dok se danas u Srbiji vodi nekoliko krivičnih postupaka protiv pojedinih visokih državnih funkcionera, čini se da ne postoje izgledi da će iko od policijskih službenika snositi posledice za mnogobrojna dela mučenja i zlostavljanja izvršena prema građanima koji su demonstrirali i izražavali svoje stavove protiv aktuelne izvršne i zakonodavne vlasti. Ovaj raskorak teško se može objasniti pukom institucionalnom neefikasnošću, već jasno ukazuje na obrazac sistemske zaštite policije u njenoj ulozi instrumenta kontrole i represije nad politički „nepodobnim“ građanima.

1.2. Najznačajniji slučajevi mučenja i zlostavljanja u izveštajnom periodu

1.2.1. Slučajevi zlostavljanja policijskih službenika ispred zgrade Radio-televizije Srbije 10. marta 2025. godine – kad policija napadne samu sebe

U večernjim satima 10. marta studenti su otpočeli 22-časovnu blokadu zgrade Radio-televizije Srbije (RTS) nezadovoljni njenim izveštavanjem. Kasnije te večeri, u Aberdarevoj ulici u Beogradu, policijski službenik odeven u uniformu bez ikakvog povoda udario je zatvorenom pesnicom u lice, odnosno u oko građanina u civilnom odelu, za kojeg se ispostavilo da je takođe policijski službenik. Uprkos tome što su snimci ovog događaja ubrzo objavljeni na društvenim mrežama,⁵ Ministarstvo unutrašnjih poslova je izdalo saopštenje u kojem je navedeno da je, prilikom dolaska na zadatak, Žandarmerija „ometana i napadnuta“ i da je „tom prilikom jedan pripadnik Žandarmerije povređen i prevezen u Urgentni centar zbog povrede oka“.⁶ Predsednik Republike je objavio fotografiju s povređenim policajcem, navodeći da je on „udaren bokserom“ od strane „boljševičkih plenumaša“ ispred zgrade RTS-a.⁷

Prema informacijama Višeg javnog tužilaštva u Beogradu, Sektor unutrašnje kontrole MUP-a nije dostavio izveštaj po zahtevu Tužilaštva da se identifikuju lica koja su napala pripadnike Žandarmerije ispred RTS-a 11. marta ove godine, kao i lica koja su napala policijskog službenika u civilu tokom obavljanja službene dužnosti i nanela mu povredu oka.⁸

Tokom večeri 10. marta zabeleženo je još nekoliko incidenata, u kojima su neidentifikovani pripadnici policije primenjivali nezakonitu, prekomernu silu. Tako je u Aberdarevoj ulici jedan policijski službenik – opet bez ikakvog povoda – službenom kacigom/šlemom snažno udario u glavu građanku koja je stajala pored mesta kuda je prolazila policija, dok je u drugom slučaju – koji se dogodio na istom mestu – više N. N. policijskih službenika jednom od okupljenih građana nanelo više udaraca službenom palicom u leđa, a zatim je drugom građaninu službenom palicom zadalo udarac u glavu.⁹ Nijedan od ovih slučajeva do sada nije doveo do utvrđivanja odgovornosti.

5 Na snimcima se jasno vidi da je policajca povređenog ispred RTS-a udario žandarm (VIDEO), *NI*, 11. mart.

6 Pripadnici MUP-a nisu i neće intervenisati protiv onih koji sprovode blokade, osim ako ne dođe do nasilnog upada u državne institucije, saopštenje MUP-a od 11. marta.

7 Vučić objavio sliku sa policajcem: Napali su ga plenumaški boljševici, *NI*, 11. mart.

8 Snimak postoji, izveštaj ne: MUP bez odgovora na zahtev Tužilaštva o slučaju Bačić, *Insajder*, 15. april.

9 Podnete četiri krivične prijave zbog napada policije u Aberdarevoj ulici i incidenta u Pionirskom parku u Beogradu, saopštenje Beogradskog centra za ljudska prava od 11. marta.

1.2.2. Upotreba soničnog oružja protiv građana na protestu 15. marta 2025. u Beogradu – zločin protiv naroda

Tokom velikog građanskog protesta u Beogradu 15. marta, oko 19 časova, na kojem se okupilo oko 300 hiljada ljudi, neidentifikovana lica su za vreme 15-minutne tišine upotrebila nepoznato sonično oružje ili slično sredstvo za kontrolu i suzbijanje mase. Ono je proizvelo snažan zvučni i vazdušni talas koji je izazvao ozbiljnu paniku, ali i povredio mnogobrojne okupljene. Fizičko i psihičko zdravlje građanki i građana bilo je dvojako narušeno: s jedne strane, narušilo ga je neposredno dejstvo upotrebljenog soničnog oružja ili opasnog sredstva, dok je, s druge, bilo narušeno zbog stampea koji je usledio. Većina građanki i građana osetila je intenzivan instinktivni strah i šok, uz ubrzan rad srca, drhtavicu, dezorijentisanost, osećaj gubitka kontrole, dok su neki osetili glavobolju, pritisak u ušima, zujanje i probleme sa sluhom, mučninu, povraćanje, visok pritisak u glavi i osećaj vreline na telu. Mnogi su imali napade panike, anksioznost, tahikardiju i dugotrajnu uznemirenost, a bilo je onih koji su doživeli nesvesticu i zadobili telesne povrede usled pada u stampeu, uključujući u to i hematome, uganuća, iščašenja, posekotine i frakture.

Više od 4.000 građanki i građana Srbije, koji su bili prisutni tokom navedenog incidenta, javilo se organizacijama civilnog društva i prijavilo šta se dogodilo i kakve su povrede zadobili. Prikupljeni podaci govore da se najveći broj okupljenih koji je bio izložen dejstvu nepoznatog soničnog oružja ili opasnog sredstva za kontrolu i suzbijanje mase u to vreme nalazio u Ulici kralja Milana, od Andrićevog venca do Trga Slavija, ali je bilo i onih koji su osetili udar i pretrpeli dejstvo tog oružja ili opasnog sredstva i u okolnim ulicama.¹⁰

O ozbiljnosti rizika i posledica po živote i zdravlje građana govore svedočanstva preneti u medijima, u kojima se sugerše da su pojedini hronični kardiološki bolesnici, koji su se tokom 15-minutne tišine zatekli u Ulici kralja Milana, doživeli pogoršanje svojih kliničkih simptoma.¹¹ U danima nakon 15. marta mnogo građana je u sredstvima javnog informisanja i na društvenim mrežama govorilo o svojim iskustvima.¹²

10 Videti više na: <https://zvuk.labs.rs/>.

11 Marko Samardžić iz bolnice: Pejsmejker reagovao, divni studenti!, *Sportklub*, 19. mart.

12 Videti, na primer: Posle protesta, puna čekaonica DZ u Novom Sadu, Građani se žale na vrtoglavicu, mučnine..., *N1*, 16. mart; Radovanović o zvučnom topu: Čuo sam strašan zvuk, kao pretnja koja vam se neverovatnom brzinom približava, *N1*, 16. mart; Ubrzan rad srca, napadi panike, uznemirenost koja i dalje traje – svedočenje studenata posle incidenta u subotu, *N1*, 17. mart; Devojka povređena u stampeu na protestu: Čuli smo zvuk kao da 20 automobila ide ka nama, *N1*, 17. mart; Imam traume unutrašnjeg uha: Rediteljka Bešević Gajić najavila krivičnu prijavu zbog „zvučnog topa“, *N1*, 17. mart; Građanka o incidentu na protestu: Imala sam crvenilo po koži, psihijatar konstatovao i akutni stres, *N1*, 17. mart.

Već tokom večeri 15. marta u javnosti je postavljeno pitanje da li je policija koristila sonično sredstvo poznato kao zvučni top. Ministarstvo unutrašnjih poslova je te navode odmah demantovalo saopštenjem u kojem je rečeno da MUP „nikada nije koristio, niti koristi sredstva koja nisu predviđena zakonom“.¹³ Iste večeri, predsednik Vučić se obratio javnosti, tvrdeći, između ostalog, da tokom protesta nije korišćen zvučni top. Narednog dana, 16. marta, predsednik Republike je prisustvovao sednici Vlade i od ministarke pravde zatražio da „oni koji lažu i obmanjuju narod o zvučnim topovima“ budu procesuirani. Predsednik je zatim od ministara zdravlja, odbrane i policije, kao i od direktora BIA tražio da se građani obaveste „o kakvoj je laži reč“.¹⁴ Istog dana institucije izvršne vlasti počele su da postupaju po nalogima predsednika, datim van njegovih nadležnosti, i da osuđuju građane za širenje panike.¹⁵ Više javno tužilaštvo u Beogradu izdalo je saopštenje o tome da je Prvom OJT-u u Beogradu naložilo da formira predmet i naloži identifikovanje lica koja su širila neistinite informacije u javnosti, zbog postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično delo izazivanje panike i nereda,¹⁶ dok je Prvo OJT u Beogradu medijima poslalo saopštenje o tome da je formiralo predmet i naložilo MUP-u da utvrdi „da li je upotrebljeno pirotehničko sredstvo, oružje ili drugo opšteopasno sredstvo koje je moglo da dovede u opasnost život i telo okupljenih građana“.¹⁷

Mediji su preneli da je u bolnicu u Zemunu u ponedeljak bilo primljeno 56 pacijenata i da je kod 30% njih konstatovano oštećenje sluha. Novinarski izvor je tvrdio da je bolnica morala da dokumentaciju ovih građana šalje u Bezbednosno-informativnu agenciju.¹⁸ Nasuprot tome, ministar zdravlja je tvrdio da je „dat nalog ljudima da idu u Urgentni centar i domove zdravlja i da prijave da imaju određene tegobe“.¹⁹

Nakon što je 17. marta predsednik Republike najavio da će se „istraga [...] završiti u potpunosti u roku od 48 sati“ i da zatim „svi odgovorni za takve brutalne izmišljotine i laž biće odgovorni pred licem pravde“,²⁰ Prvo OJT u Beogra-

13 Ministarstvo unutrašnjih poslova demantuje dezinformacije da je tokom večerašnjeg protesta upotrebljen zvučni top, saopštenje MUP-a od 15. marta.

14 Vučić: Neko mora krivično-pravno da odgovara za širenje laži o zvučnim topovima, *Politika*, 16. mart.

15 Videti saopštenja MUP-a, Ministarstva odbrane, ministarke pravde i Urgentnog centra KC Srbije od 16. marta.

16 Saopštenje VJT-a u Beogradu od 16. marta.

17 Osnovno tužilaštvo u Beogradu: MUP da utvrdi šta se dogodilo u subotu na protestu, *Vreme*, 16. mart.

18 U Zemunsku bolnicu primljeno 56 osoba, lekari stavljali oznaku „P“ – pacijenti bili na protestu, *NI*, 18. mart.

19 Lončar: Nije bilo upotrebe zvučnog topa, neka karakterističnih tegoba, *RTS*, 17. mart.

20 Vučić: Vojska i Kobre nemaju zvučni top, istraga o širenju laži biće završena za 48 sati, *NI*, 17. mart.

du je 18. marta medijima dostavilo saopštenje u kojem je navedeno da su MUP, Ministarstvo odbrane, Ministarstvo zdravlja i Bezbednosno-informativna agencija dostavili podatke tom Tužilaštvu i da je iz izveštaja ovih institucija „nedvosmisleno utvrđeno“ da niko od njihovih pripadnika 15. marta „nije čuo, video i upotrebio tzv. zvučni top“.²¹

Sednice skupštinskog Odbora za kontrolu službi bezbednosti i Odbora za odbranu i unutrašnje poslove održane su narednog dana, tj. 18. marta. Na sednici Odbora za kontrolu službi bezbednosti direktor BIA tvrdio je da niko nije primetio zvučni top na ulicama Beograda i dodao da je do stampea na protestu došlo zbog panične reakcije ljudi. Odbor je zaključio da su službe bezbednosti postupale isključivo u okviru svojih nadležnosti, da ne raspolažu tehničkim sredstvom „zvučni top“, koje – samim tim – nisu mogle ni da koriste, kao i da navodi o upotrebi „zvučnog topa“ nisu pouzdani i da ne postoje relevantne činjenice i dokazi, koji potkrepljuju te navode. Odbor je pozvao građane i medije da se „suzdrže od plasiranja neproverenih informacija, koje mogu izazvati nemir među građanima i kojima se podriva sistem bezbednosti Republike Srbije, a nadležne institucije da na takve pojave reaguju u skladu sa zakonom“.²²

Na Sednici Odbora za odbranu i unutrašnje poslove ministar unutrašnjih poslova je ponovio da MUP ne koristi nezakonita sredstva, ali je, nakon pitanja opozicionih poslanika, izjavio da su „neka sredstva manje snage“, kao što su akustični uređaji, nabavljena 2021. godine i da ta sredstva nisu ušla u sistem naoružanja MUP-a, pa da se zato i ne koriste. On je priznao da ova nabavljena sredstva, osim što se koriste u komunikaciji, mogu da izazovu i „neki drugi efekat koji po našim zakonima nije dozvoljen i upravo zbog toga se ne koriste“. Odbor je usvojio zaključke u kojima je ocenjeno da navodi o upotrebi zvučnog topa tokom protesta 15. marta nisu tačni i da za to ne postoje dokazi. Odbor je apelovao da se prestane sa širenjem dezinformacija kojima se uznemirava javnost i pozvao tužilaštvo i nadležne državne organe da u najkraćem roku ispituju šta se desilo tokom protesta 15. marta, na kojima je došlo do remećenja reda i mira i utvrde činjenice. Odbor je pozvao nadležne organe da postupe u skladu sa članom 343 Krivičnog zakonika i da procesuiraju sva lica koja su u vezi sa protestom od 15. marta dezinformisala javnost i izazvala nered i paniku.²³

Nakon što su opozicioni poslanici javnosti pokazali zvanična dokumenta, iz kojih se vidi da je MUP 2021. godine tražio nabavku sedam uređaja LRAD-450XL i devet uređaja tipa LRAD100X, kao i fotografiju nastalu za vreme trajanja protesta 15. marta, na kojoj se na džipu Žandarmerije stacioniranom kod Doma Narodne skupštine vidi uređaj koji izgleda kao zvučni top LRAD 450XL

21 Stručnjaci: Tužilaštvo ispunjava naloge predsednika Ćacilenda, *Radar*, 19. mart.

22 Zaključci Odbora za kontrolu službi bezbednosti, 18. mart.

23 Zaključci Odbora za odbranu i unutrašnje poslove, 18. mart.

kompanije Dženezis (*Genasys*),²⁴ ministar unutrašnjih poslova potvrdio je da policija od 2021. poseduje sonično oružje koje se kolokvijalno naziva zvučni top, ali da ono „stoji u magacinima u kutijama“, dodajući da su prethodne izjave da ne poseduju ovakvo oružje bile „nespretnе“, odnosno da je pod tim mislio da „MUP nije uvrstio ovo sredstvo u svoj arsenal sredstava prinude“. Na pitanje zašto je država unapred kupila ove uređaje ako njihovo korišćenje nije dozvoljeno, on je odgovorio da se radi o „promašenoj investiciji“.²⁵ Tog dana je ministar javno demonstrirao upotrebu zvučnih uređaja, koji su snimljeni kod Doma Narodne skupštine Srbije na dan protesta. Naveo je da je reč o tehničkim sredstvima za pojačavanje zvuka, za obaveštavanje većeg broja ljudi na većim distancama.²⁶

Prema pisanju jednog dnevnog lista, koji se poziva na izvor iz Žandarmerije, na protestu 15. marta bilo je postavljeno više zvučnih topova, a jedan od njih je stajao kod Narodne skupštine. Izvor novinara navodi da je uređaj bio montiran na haubama vozila defender, a da je pripadnicima Žandarmerije objašnjeno „da će ovaj uređaj biti aktiviran ako bude bilo potrebe“, kao i da će biti objašnjeno „kako da se ponašamo ukoliko dođe do aktivacije“. Ovaj uređaj nije aktiviran, ali isti izvor je izneo da je ovih uređaja bilo više i da su bili raspoređeni na različitim lokacijama: „Rečeno nam je da postoje i mobilni uređaji, koji nisu montirani na vozilima.“ Prema rečima izvora iz Žandarmerije, pripadnicima te jedinice je bilo rečeno da je jedan uređaj postavljen u Predsedništvu ili pored njega, kao i da su traktori koji su parkirani oko Pionirskog parka postavljeni upravo da bi odbili udar topa ukoliko bi top bio upotrebljen, jer su u parku bili i „njihovi ljudi“, tj. policijski službenici.²⁷

U niškoj policiji je 19. marta uzeta izjava od jednog građanina – koji je prethodno priveden – u okviru predistražnog postupka zbog krivičnog dela izazivanja panike i nereda. Reakciju tužilaštva i policije izazvala je njegova objava na društvenoj mreži u kojoj je preneo deo televizijskog gostovanja beogradskog advokata Bože Prelevića koji je kazao da ima saznanja da je na protestu korišćen zvučni top marke Dženezis nabavljen preko preduzeća „Jugoimport“. Pored tog video-snimka objavio je i snimak sa drugog profila u kom piše da su funkcioneri srpske policije 15. marta naredili da se pusti zvučni top. Prema njegovim rečima, policijski službenici su ga savetovali da obriše objavu sa društvene mreže i da objavi demanti, što je i učinio.²⁸ Početkom aprila 2025. javnost je saznala i da je

24 Tepić: MUP kupio sedam uređaja LRAD 450 XL, *NI*, 19. mart.

25 Dačić: Policija ima zvučni top, stoji u kutijama u magacinu, izjava da ga nemamo bila – nespretna, *NI*, 19. mart.

26 Dačić javno pokazao i isprobao zvučne uređaje koje koristi MUP, *RTS*, 19. mart.

27 Žandarm tvrdi za *Danas*: Više 'zvučnih topova' bilo je raspoređeno u subotu na protestu, *Danas*, 19. mart.

28 Nišljia prvi u Srbiji koji je pozvan i saslušan zbog objave na mrežama o zvučnom topu, *Južne vesti*, 21. mart.

postojao pokušaj krivičnog gonjenja još nekoliko javnih ličnosti zbog navodnog izvršenja krivičnog dela izazivanje panike i nereda. Naime, 26. aprila glavni javni tužilac VJT-a u Beogradu izdao je obavezno uputstvo Posebnom javnom tužiocu za visokotehnološki kriminal, u kom je tražio da „bez odlaganja procesuirati i privede dežurnom javnom tužiocu“ Zdravka Ponoša, opozicionog narodnog poslanika, zbog njegove objave na društvenoj mreži X o korišćenju zvučnog topa, čime je navodno izvršeno krivično delo iz člana 343 KZ-a. Posebni tužilac je odbio da postupi po tom uputstvu, te je na njega izjavio prigovor Visokom savetu tužilaštva. Komisija Visokog saveta tužilaštva je usvojila taj prigovor 2. aprila i ukinula uputstvo glavnog javnog tužioca VJT-a u Beogradu.²⁹ Beogradski advokat Božo Prelević je istog dana izjavio da su on i Aleksandar Radić takođe bili meta istovrsnog progona glavnog javnog tužioca VJT-a u Beogradu,³⁰ a beogradski advokat Aleksandar Olenik naveo je da je 8. aprila i on bio među onima čije je hapšenje naredio glavni javni tužilac VJT-a u Beogradu.³¹

Tadašnji predsednik Vlade u ostavci i predsednik Republike najavili su da će se u istragu slučaja uključiti bezbednosne agencije SAD i Ruske Federacije – FBI i FSB.³² S tim u vezi, treba podsetiti da su se 2021. godine tadašnji ministar unutrašnjih poslova Aleksandar Vulin i sekretar Saveta bezbednosti Kremlja u ime svojih zemalja dogovorili da će se zajednički boriti protiv narodnih pobuna poznatih kao „obojene revolucije“,³³ a aktuelna vlast u Srbiji (ista od 2012. godine) studentske i građanske proteste – uključujući u to i ovaj od 15. marta – smatra upravo obojenom revolucijom i napadom na državu. Sredinom aprila, na sajtu Bezbednosno-informativne agencije objavljen je izveštaj FSB u kome je zaključeno da 15. marta nisu primenjivani akustični uređaji za razbijanje učesnika mitinga i da postoje javne naznake režirane provokacije uz učešće specijalno pripremljene grupe lica i korišćenje pametnih telefona za sinhronizaciju pokreta uz imitaciju efekta akustičnog topa i takođe blokiranje hitne pomoći.

Opozicione stranke i organizacije civilnog društva podnele su krivične prijave Javnom tužilaštvu za organizovani kriminal (JTOK) smatrajući da postoje osnovi sumnje da je 15. marta izvršeno krivično delo terorizma, tako što je u nameri ozbiljnog zastrašivanja stanovništva preduzeta opšteopasna radnja koja je mogla da ugrozi živote ljudi. JTOK se nije javno izjašnjavao o postupanju po ovim krivičnim prijavama. Sredinom avgusta 2025. Radio-televizija Srbije je pre-

29 Ukinuto uputstvo tužioca Stefanovića da se Ponoš privede i procesuirati zbog zvučnog topa, *N1*, 5. april.

30 Na RTS-u je predsednik Ćacilenda jasno dao nalog – Advokat Božo Prelević bio na meti tužioca Stefanovića zbog objava o 15. martu, *Nova S*, 5. april.

31 LSV: Stefanović naredio hapšenje Olenika posle gostovanja na *N1*, *N1*, 8. april.

32 Aleksandar Vučić: FSB dolazi za dva-tri dana, nadam se, FBI za sedam-osam, *Politika*, 26. mart.

33 Srbija i Rusija u zajedničkoj borbi protiv 'obojenih revolucija', *N1*, 3. decembar. 2021. godine.

nela informaciju iz JTOK da su posle prikupljenih obaveštenja spisi ovog predmeta „vraćeni na postupanje Prvom osnovnom javnom tužilaštvu u Beogradu“. U nastavku ove vesti je stajalo i da „ustupanje predmeta Prvom OJT u Beogradu i prestanak postupanja u predmetu zvučni top implicira da za navode iz krivične prijave – da je došlo do izvršenja krivičnog dela terorizma, iz nadležnosti JTOK – ne postoje osnovi sumnje i dokazi“. ³⁴ JTOK je odbilo da javnosti učini dostupnim informacije o tome na osnovu kojih činjenica i informacija je donet zaključak o nepostojanju osnova sumnje da je 15. marta izvršeno krivično delo terorizma ili drugog krivičnog dela iz nadležnosti JTOK, navodeći kao razlog odbijanja to što su spisi predmeta označeni oznakom tajnosti „strogo poverljivo“ i što se predmet i dalje nalazi u predistražnoj fazi. ³⁵

Prvo OJT u Beogradu je tek nakon nekoliko nedelja nakon 15. marta počelo da pribavlja izjave oštećenih i očevidaca. Prema informaciji iz tog tužilaštva, „tek nakon uzimanja izjava od svih građana u predistražnom postupku Prvo OJT u Beogradu će preduzeti druge mere i radnje iz svoje nadležnosti u cilju utvrđivanja činjenica i prikupljanja dokaza, a na osnovu čega će biti doneta odluka o daljem postupanju“. U odgovoru na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja, Prvo OJT je saopštilo i da su mu od strane MUP dostavljeni video zapisi sa mesta događaja od 15. marta, kao i da to tužilaštvo nije donosilo nikakve odluke niti akte o angažovanju FSB u ovom predmetu. ³⁶ Do kraja godine javnost nije bila upoznata sa rezultatima rada Prvog OJT u Beogradu u ovom predmetu. Do početka juna Zaštitniku građana se nije obratio nijedan građanin pritužbom povodom upotrebe soničnog sredstva na protestu 15. marta. Ombudsman je pokrenuo postupak kontrole rada organa uprave po sopstvenoj inicijativi, ³⁷ ali taj postupak do kraja 2025. nije okončan.

U ime 47 građanki i građana kojima je zdravlje bilo narušeno usled dejstva nepoznatog soničnog sredstva, krajem marta 2025. organizacije civilnog društva podnele su Evropskom sudu za ljudska prava zahtev za izdavanje privremene mere. Nakon prikupljanja dodatnih informacija od Vlade i podnosioca zahteva, Evropski sud za ljudska prava je krajem aprila 2025. izdao privremenu meru kojom je ukazao da Vlada Republike Srbije treba da spreči, do daljnjeg, svaku upotrebu soničnih uređaja u svrhu kontrole mase. ³⁸ Ova mera

34 Javno tužilaštvo za organizovani kriminal više ne postupa u slučaju ‘Zvučni top’, RTS, 20. avgust.

35 Rešenje JTOK, PI br. 75/25, od 5. septembra.

36 Odgovor Prvog OJT u Beogradu na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja Beogradskog centra za ljudska prava, PI br. 47/25, od 20. maja.

37 Odgovor Zaštitnika građana na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja Beogradskog centra za ljudska prava u predmetu br. 3611–318/25, del. br. akta 15383, od 5. juna.

38 Interim measure granted concerning Serbia, saopštenje Evropskog suda za ljudska prava, 30. april.

je ostala na snazi do kraja 2025. godine. Krajem maja, građanke i građani koji su podneli zahtev za izdavanje privremene mere podneli su Evropskom sudu za ljudska prava i predstavku zbog kršenja prava iz Konvencije, o kojoj još nije doneta odluka.

Početkom aprila, šest specijalnih izvestiteljki Ujedinjenih nacija uputilo je zajedničku komunikaciju Vladi Srbije tražeći, pored ostalog, informacije o merama koje su preduzete kako bi se sprovela brza, nepristrasna, nezavisna i efikasna istraga o navodima o upotrebi zvučnog oružja za rasterivanje mase na protestu 15. marta, uključujući informacije o zakonskom osnovu za upotrebu takvog oružja.³⁹ U odgovoru Vlade Srbije je podvučeno da je u saopštenju Prvog OJT u Beogradu od 18. marta 2025. navedeno da je „utvrđeno da niko od pripadnika ministarstava odbrane, unutrašnjih poslova, zdravlja i Bezbednosno-informativne agencije nije čuo, video ni upotrebio zvučni top, te da stoga ne postoje dokazi koji potkrepljuju tvrdnje da su državni organi izazvali neposredni i nepopravljiv rizik po prava građana. U odgovoru je dalje navedeno i da su „najpoznatije i najmerodavnije“ svetske bezbednosne službe, FSB i FBI, pozvane da sprovedu nezavisnu istragu, odnosno da znanjem i iskustvom pomognu domaćim organima. Na osnovu tih činjenica, u odgovoru je zaključeno da se preduzimaju neophodni koraci za utvrđivanje svih okolnosti događaja.⁴⁰

Po okončanoj poseti Srbiji krajem aprila 2025, komesar Saveta Evrope za ljudska prava saopštio je da je potrebno da njene vlasti i Zaštitnik građana brzo završe istragu povodom tvrdnji o korišćenju zvučnog oružja na mirnom protestu od 15. marta, kako bi se identifikovao izvršilac incidenta i obezbedila odgovornost.⁴¹ Visoki komesar Ujedinjenih nacija za ljudska prava je krajem maja, tokom kratke posete Srbiji, iskazao spremnost da njegova kancelarija sprovede misiju utvrđivanja činjenica o incidentima na protestu od 15. marta.⁴² Nadležne institucije Srbije nisu odgovorile na taj poziv Visokog komesara.

39 Komunikacija specijalne izvestiteljke za slobodu mirnog okupljanja i udruživanja, specijalne izvestiteljke za pravo na obrazovanje, specijalne izvestiteljke za promociju i zaštitu prava na slobodu mišljenja i izražavanja, specijalne izvestiteljke za pravo na uživanje najvišeg mogućeg standarda fizičkog i mentalnog zdravlja, specijalne izvestiteljke za situaciju branitelja ljudskih prava i specijalne izvestiteljke za torturu i drugo surovo, nečovečno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, br. komunikacije: ALSRB 2/2025, od 2. aprila.

40 Odgovor Stalne misije Republike Srbije pri Ujedinjenim nacijama i drugim međunarodnim organizacijama, br. 646-1/2025, od 2. juna.

41 Serbia: authorities should ensure safety of demonstrators and improve working environment for civil society and human rights defenders, saopštenje komesara Saveta Evrope za ljudska prava, 28. april.

42 Visoki komesar UN-a posle posete Srbiji: „Zapanjen sam polarizacijom društva“, *Insajder*, 21. maj.

1.2.3. Pomilovanja – predsednikovo novo oružje?⁴³

Tokom 2025. godine zabeležen je trend korišćenja, zapravo zloupotrebe instituta pomilovanja. Odluke predsednika Republike o aboliciji, donošene na predloge ministra pravde, imale su neposredan uticaj na tok više krivičnih postupaka i izazvale su ozbiljne sumnje u pogledu poštovanja međunarodnih standarda u oblasti zaštite osnovnih prava. Nakon višegodišnjeg perioda u kojem predsednik Republike, prema sopstvenim javnim navodima, nije koristio ovo ustavno ovlašćenje, usledilo je niz odluka o pomilovanju koje su donošene u kraćim vremenskim razmacima, bez jasno saopštenih kriterijuma, obrazloženja i transparentne procedure.

Najpre su krajem januara 2025. godine data pomilovanja u vidu oslobođenja od krivičnog gonjenja većem broju lica (ukupno 13), pri čemu javnosti nisu predloženi razlozi humanosti, pravičnosti ili drugi standardni kriterijumi koji se uobičajeno vezuju za institut pomilovanja. Odluke predsednika o pomilovanjima odnosile su se na osobe koje su uhapšene nakon studentskih protesta, uglavnom nasumično, a jedan od uhapšenih je bio student koji je branio devojku koja je fizički napadnuta od strane dvojice policajaca u civilu koji se nisu identifikovali službenom značkom ili legitimacijom. Abolirani studenti, profesori i aktivisti su javno izjavljivali da nisu tražili pomilovanje od predsednika, već samo pravično suđenje, dok su neki čak tvrdili da se protiv njih i ne vodi krivični postupak, te da zbog toga ne mogu biti ni pomilovani.⁴⁴ Predsednik je ubrzo zatim izjavio da se „gorko kaje“ što je dao navedena pomilovanja i da će se „svake nedelje do kraja svog mandata izvinjavati građanima Srbije zbog toga što je uradio“, dodajući da je to činio „da ne bi došlo do onoga što prognoziraju agencije koje se bave kreditnim rejtingom a koje kažu da će protesti poremetiti izgleda za investicije i rast u Srbiji“.⁴⁵ Ova pomilovanja nisu bila predmet šire javne rasprave niti su oštećeni u tim postupcima bili obavešteni o pokretanju postupka po službenoj dužnosti.

Predsednik Republike je zatim, 2. jula 2025. godine, na predlog ministra pravde, doneo odluke o pomilovanju četvorice okrivljenih aktivista Srpske napredne stranke, oslobađajući ih, takođe, od krivičnog gonjenja za dela nasilničkog ponašanja i teške telesne povrede izvršena u noći između 27. i 28. januara

43 *Pomilovanja – predsednikovo novo oružje* je naslov emisije sa tekstem na portalu Peščanik, od 8. avgusta, koji je bio inspiracija za naslov ovog poglavlja. Navedenom emisijom prikazani su delovi konferencije koju su 7. avgusta 2025. zajednički organizovali Beogradski centar za ljudska prava i Centar za pravosudna istraživanja o pomilovanjima predsednika Republike. Snimak konferencije je dostupan ovde.

44 Novi fantomski slučaj istrage i Vučićevog pomilovanja: Ni dekanica iz Niša nije znala za postupak protiv nje, *Nedeljnik*, 29. januar.

45 Gorko kajanje zbog pomilovanja, *FoNet*, 14. mart.

2025. u Novom Sadu. Prema optužnom predlogu Osnovnog javnog tužilaštva u Novom Sadu, okrivljeni su bejzbol palicama napali više osoba koje su u blizini prostorija Srpske napredne stranke u Novom Sadu lepile postere sa pozivom za predstojeći studentski protest u tom gradu. Tom prilikom je jednoj od povređenih studentkinja slomljena vilična kost, zbog čega je bila podvrgnuta i hirurškoj intervenciji.⁴⁶ Ovaj događaj bio je neposredan povod za ostavku gradonačelnika Novog Sada i ostavku tadašnjeg predsednika Vlade Republike Srbije – koji je i aktuelni predsednik Srpske napredne stranke.⁴⁷ Ostavka predsednika Vlade dovela je i do prestanka mandata Vlade.

Ni ove odluke o pomilovanju nisu sadržale obrazloženje, odnosno razloge za njihovo donošenje. Postupci za davanje pomilovanja, pokrenuti predlozima ministra pravde, sprovedeni su bez prethodnog obaveštavanja javnosti i oštećenih u krivičnom postupku. Za postojanje predloga ministra pravde i za same odluke predsednika saznalo se tek nakon što su odluke o pomilovanju dostavljene sudu. Na osnovu tih odluka, Osnovni sud u Novom Sadu je 15. jula 2025. odbio optužbu protiv okrivljenih, čime je krivični postupak okončan bez mogućnosti daljeg ispitivanja njihove krivične odgovornosti.

Odluka predsednika da abolira aktiviste svoje političke stranke optužene za izvršenje teških krivičnih dela sa elementima nasilja izazvala je značajno negodovanje javnosti zbog čega su organizovani i ulični protesti.⁴⁸

Neposredno nakon toga, predsednik Republike je u više javnih nastupa tokom jula 2025. najavio da će „nastaviti da čini pomilovanja“ i da razmatra aboliciju i u drugim predmetima. U tim obraćanjima predsednik je pomilovanja predstavio kao legitimno sredstvo zaštite lica za koja smatra da su nepravedno krivično gonjena, naglašavajući da će stati iza „nejakih, progonjenih i onih koji su žrtve laži“ i da „mora da ispravlja nepravdu koju nanose naša tužilaštva i naši sudovi“.⁴⁹

46 Studentkinja povređena sinoć u Novom Sadu i dalje u KCV; Napadnuti student dobro i sa roditeljima, *RTV*, 28. januar; Napad na studente u Novom Sadu: Osumnjičenima pritvor do 30 dana, *BBC na srpskom*, 28. januar; Studentkinja Ana koja je teško povređena od SNS aktivista u Novom Sadu, nakon operacije puštena na kućno lečenje, *Danas*, 29. januar.

47 Miloš Vučević: Podnosim neopozivu ostavku na mesto premijera, Vlada u tehničkom mandatu, *RTS*, 28. januar; Miloš Vučević podneo ostavku, priznao da su članovi SNS napali studente, *N1*, 28. januar.

48 Novi Sad u šoku nakon odluke Vučića da pomiluje okrivljene za napad na studentkinju: Ovo je najbrutalnija faza autokratije, *Danas*, 3. jul; Studentski protest zbog okončanja sudskog postupka pomilovanih SNS aktivista – batinaša, *YouTube kanal Dnevnika Nove S*, 15. jul.

49 Ovo su opasni zgubidani! Vučić o blokaderima za Informer TV: Novi napad na Čacilend planiraju 20. jula!, *Informer*, 16. jul (snimak je na dnu internet stranice, a relevantni deo izjave je dat između 8.39 i 10.09 minuta izjave).

Najava se odnosila na okrivljenu 25-godišnju devojkicu protiv koje je vođen krivični postupak zbog toga što je 24. januara 2025. godine automobilom udarila studentkinju koja je bila redar na građanskom protestu održanom tog dana,⁵⁰ nanevši joj telesne povrede opasne po život. U tom predmetu, naredba o sprovođenju istrage doneta je zbog postojanja sumnje da je okrivljena izvršila krivično delo teškog ubistva u pokušaju. Nakon promene javnog tužioca zaduženog predmetom, novi postupajući javni tužilac Višeg javnog tužilaštva u Beogradu izvršio je prekvalifikaciju krivičnog dela koje se okrivljenoj stavljalo na teret – sa pokušaja teškog ubistva na teško delo protiv opšte sigurnosti, čime je bitno smanjena težina krivičnog optužbe. Dodatno, isti javni tužilac je 18. jula 2025. godine javno podržao najavljeno pomilovanje u ovom predmetu, ocenjujući da bi takva odluka bila „korektna i poštena“.⁵¹

Poslednjeg dana jula 2025. godine, odlukom predsednika Republike, a na osnovu ranijeg predloga ministra pravde, dato je pomilovanje okrivljenoj u navedenom predmetu kojim je ona oslobođena od krivičnog gonjenja u krivičnom postupku vođenom pred Trećim osnovnim sudom u Beogradu.⁵²

Oštećeni u navedenim krivičnim postupcima, kao i javnost Srbije, do kraja 2025. godine ostali su uskraćeni za informacije zbog kojih razloga (humanosti, samilosti i sl.) je ministar pravde predlagao a predsednik Republike davao pomilovanja okrivljenima. Nakon nekoliko žalbi podnetih Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti zbog neodlučivanja Ministarstva pravde o zahtevima za pristup informacijama od javnog značaja kojima su tražene informacije o razlozima zbog kojih je predloženo davanje pomenutih pomilovanja, Ministarstvo pravde je februara 2026. godine donelo rešenje kojim je odbilo da dostavi tražene informacije navodeći da bi se dostavljanjem tih informacija povredilo pravo na privatnost i zaštitu podataka o ličnosti pomilovanih lica.⁵³ Uz isto obrazloženje je i Generalni sekretarijat predsednika Republike odbio dostavljanje traženih informacija o datim pomilovanjima u vidu oslobođenja od krivičnog gonjenja.⁵⁴

Opisani slučajevi ukazuju na nekoliko problematičnih aspekata. Prvo, postupci pomilovanja pokretani su i vođeni potpuno netransparentno, bez učešća

50 Dogadjaj je dostupan ovde.

51 Tužilac Marković podržao najavu pomilovanja devojkice koja je naletela na studentkinju, RTV, 18. jul. Snimak dela izjave zamenika glavnog javnog tužioca Višeg javnog tužilaštva u Beogradu je dostupan ovde.

52 Vučić pomilovao devojkicu koja je automobilom udarila studentkinju na protestu, *Krik*, 4. avgust.

53 Rešenje Ministarstva pravde, br. 7–00–00122/2025–32, od 2. februara 2026.

54 Rešenje Generalnog sekretarijata predsednika Republike, 02 br. 020–93/2026, od 13. januara 2026.

i znanja organa postupka i oštećenih. Drugo, institut pomilovanja korišćen je u predmetima koji su se odnosili na teške oblike nasilja sa ozbiljnim posledicama po fizički i psihički integritet žrtava, u kojima pomilovanja po međunarodnim standardima ljudskih prava nisu dopuštena. I treće, javne najave pomilovanja u cilju zaštite „nejakih“ od „nepravde koju nanose sudovi i tužilaštva“ dodatno su potkopale već davno narušeno poverenje javnosti u krivičnopravni sistem. U svetlu prakse Evropskog suda za ljudska prava i stavova Venecijanske komisije, amnestije i pomilovanja ne smeju dovesti do nekažnjivosti za teška kršenja osnovnih prava, naročito kada je reč o delima koja dostižu prag primene člana 2 ili člana 3 Evropske konvencije (pravo na život i zabrana torture). Praksa davanja pomilovanja tokom 2025. godine dovela je upravo do onemogućavanja ispunjenja procesne obaveze države da obezbedi delotvornu krivičnu reakciju na teška dela sa elementima nasilja.

Oštećeni studenti iz opisana dva događaja koji su se krajem januara desili u Novom Sadu i na Novom Beogradu preko punomoćnika su podneli ustavne žalbe Ustavnom sudu tražeći, između ostalog, da Ustavni sud poništi odluke o pomilovanjima i sudske odluke donete na osnovu akata pomilovanja, a kojima su zaustavljeni krivični postupci protiv okrivljenih, odn. pomilovanih lica. U jednom od tih slučajeva tokom 2025. godine podneta i predstavka Evropskom sudu za ljudska prava protiv Republike Srbije zbog kršenja proceduralnih obaveza po članu 3 Konvencije (zabrana torture).⁵⁵ Postupci pred Ustavnim sudom i Evropskim sudom za ljudska prava su i dalje u toku.

*1.2.4. Brojni slučajevi mučenja i zlostavljanja policije
i kršenja fizičkog i psihičkog integriteta učesnika javnih okupljanja
od strane neidentifikovanih nasilničkih grupa – policija u službi zaštite
vladajuće stranke i represije nad pobunjenim građanima*

Pored protesta građana koji su demonstrirali protiv aktuelne izvršne i zakonodavne vlasti zahtevajući odgovornost za smrt 16 ljudi zbog urušavanja nadstrešnice Železničke stanice u Novom Sadu i kasnija kršenja ljudskih prava, celu 2025. godinu su obeležili i brojni i teški slučajevi nasilja policije nad građanima i isti takvi slučajevi nasilja neidentifikovanih nasilnih grupa građana protiv demonstranata – za koje postoje brojne neopovrtno tvrdnje da su bliski vladajućoj političkoj stranci – u odnosu na koje su policijski službenici ostali nemi i neaktivni i u odnosu na koje čitav krivičnopravni sistem se pokazao neefikasnim.

55 Evropskom sudu za ljudska prava podneta predstavka protiv Republike Srbije zbog pomilovanja četvorice aktivista Srpske napredne stranke, saopštenje Beogradskog centra za ljudska prava od 4. novembra.

Kao što je već gore napomenuto, slučajevi teškog fizičkog nasilja nad studentima u Novom Sadu i Beogradu izvršeni krajem januara 2025. okončani su tako što su okrivljeni za ta nasilna dela oslobođeni od krivičnog gonjenja aktima pomilovanja predsednika Republike. Sredinom januara 2025. još jedna studentkinja je bila udarena automobilom u Beogradu, nakon što ju je vozač jednog vozila „pokupio“ sa trotoara za vreme odavanja pošte za žrtve urušavanja nadstrešnice Železničke stanice u Novom Sadu.⁵⁶ Policija do tada nije obezbeđivala svakodnevne blokade saobraćajnica građana koji su zahtevali odgovornost, a predsednik Republike je mesec dana ranije izrazio svoj vrednosni sud prema vozačima koji koriste automobil za „razbijanje“ blokada saobraćaja tokom građanskih protesta rekavši: „Kako bre da uhapsite čoveka koji nije prekršio zakon. On čovek išao svojim putem. Jeste li vi svi pri svesti? Umijte se ledenom vodom.“⁵⁷

Izveštajni period obeležilo je pristrasno i diskriminatorno postupanje policije kojim se ona, manje ili više otvoreno, stavljala na stranu i štitila bezbednost isključivo pripadnika i simpatizera Srpske napredne stranke, dok je građane koji protestuju protiv aktuelne vlasti ostavila bez zaštite, a mnoge od njih i teško fizički zlostavljala. Zbog ograničenja obima ovog priloga izveštaja, u narednim redovima biće prikazani samo neki od slučajeva nasilja policije prema građanima koji su demonstrirali ili njenog nereagovanja na akte nasilja drugih lica.

Od početka marta do kraja 2025. pripadnici policije štilili su prostor oko Pionirskog parka i dela Trga Nikole Pašića ispred zgrade Narodne skupštine u centru Beograda, blokiran metalnim ogradama i lepkom, pod izgovorom da se radilo o javnom okupljanju „studenata koji žele da uče“, prijavljenom u skladu sa zakonom. Prema Zakonu o javnom okupljanju, javna okupljanja mogu se održavati, po pravilu, u vremenu između 6 i 24 časa, te je jasno da nikakva prijava okupljanja nije mogla da predstavlja osnov za neprestano devetomesečno blokiranje široke javne površine, od čega i jednog dela prometne saobraćajnice. Na tom ograđenom prostoru, gde je zabeleženo i prisustvo različitih lica sa kriminalnom prošalošću,⁵⁸ policija je tolerisala različite akte nasilja koje su neidentifikovana lica primenjivala prema građanima, pa i novinarima.⁵⁹ Na tom prostoru

56 Teško povredena studentkinja koju je udario automobil na blokadi kod Vukovog spomenika, *Danas*, 16. januar.

57 Snimak konferencije za medije predsednika Republike od 1. decembra 2024. godine je dostupan ovde.

58 Čaci(ji) čuvari partije, *Krik*, bez datuma.

59 U Čacilendu pretučen jutjuber: Nevenclips objašnjava za *Danas* šta se desilo u Pionirskom parku, *Danas*, 6. jun; Ekipa TV Insajder ponovo napadnuta tokom snimanja kod Pionirskog parka *Insajder*, 21. jul; Grupa muškaraca u crnom ulazi u Pionirski park, novinarki Insajdera pokušali da otmu telefon, *Insajder*, 2. novembar; Novi napadi na novinare u Čacilendu, policija bez reakcije, *Danas*, 4. novembar; Čacilend, zona srpskog sumraka:

je jednoj javnoj tužiteljki čak bilo onemogućeno da sprovede uviđaj.⁶⁰ S druge strane, pojedina spontana okupljanja građana policija je pokušala da rastera i prekine, a protiv građanki i građana koji su blokirali pešačke prelaze policija je dosledno podnosila prekršajne prijave.

Tokom i nakon protesta građana na koji su pozvali studenti povodom Vidovdana, 28. juna 2025, građani su zabeležili i objavili veliki broj slučajeva nasilja izvršenih od strane policijskih službenika.

Neposredno po okončanju protesta na Trgu Slavija, došlo je do sukoba pojedinih građana s policijom. Kordoni policije su u jednom trenutku počeli da potiskuju okupljene građane, što se završilo i tako što su policijski službenici na više mesta u gradu službenim palicama udarali okupljene koji su bežali od kordona, a koji nisu učestvovali u prethodnim neredima i nisu davali povoda za primenu sile. Činjenica da je većinu tih lica policija pustila nakon intervencije, dodatno potvrđuje da se radilo o neselektivnoj i nezakonitoj upotrebi sile.⁶¹ Iste večeri, kordon policije blokirao je prolaz vozilu hitne pomoći pod rotacijom u ulici Kneza Miloša.⁶² Snimatelj Novinske agencije *FoNet* bio je udaren nekoliko puta palicom u leđa i zasut suzavcem prilikom intervencije kordona Žandarmerije na raskrsnici ulica Kralja Milana i Kneza Miloša u Beogradu,⁶³ a nasilje Žandarmerije iskusio je i reporter Danasa prilikom snimanja intervencije policije.⁶⁴ I jedan anesteziolog je bio pretučen dok je pružao pomoć povređenom građaninu, iako se službenicima policije predstavio kao lekar. Kasnije mu je ponuđeno da prizna da je udario motkom policajca u zamenu za kućni pritvor, što je on odbio, pa mu je određen pritvor.⁶⁵

U danima nakon Vidovdana, na više mesta u Beogradu beležene su scene zastrašivanja i zlostavljanja građana koji su blokirali saobraćajnice. Tako je na Voždovcu snimljeno zaletanje četiri policijska vozila za prevoz lica lišenih slobode (tzv. marice) u punoj brzini ka građanima koji su blokirali Ulicu vojvode Stepe.⁶⁶ Više maskiranih lica obučenih u uniforme koje podsećaju na policijske zaletelo se i

Prebijanje novinara pred očima policije, *Cenzolovka*, 6. novembar; Napadnuta ekipa N1 kod Čacilenda, muškarac razbio kameru, *N1*, 20. novembar.

60 Tužiteljka kojoj je onemogućen uviđaj u Čacilendu za Danas: Vasiljević ne govori istinu, policajci su me odvratili od uviđaja, *Danas*, 11. decembar.

61 Snimak jednog takvog postupanja policije od 28. juna je dostupan ovde.

62 Snimak događaja je dostupan ovde.

63 Snimatelj *FoNeta* udaren nekoliko puta prilikom intervencije Žandarmerije, *Danas*, 29. jun. Detaljniju hronologiju zbivanja tokom večeri 28. juna videti na: Incidenti nakon studentskog protesta na Vidovdan, ima povređenih i privedenih, *Danas*, 28. jun.

64 Snimak događaja je dostupan ovde.

65 Doktor pretučen dok je spasavao čoveka na protestu: Studenti traže hitno puštanje dr Vlade Stefanovića, *Nova S*, 2. jul.

66 Snimak događaja je dostupan ovde.

palicama udaralo građane koji su do tad nepomično stajali na kolovozu u blizini Vukovog spomenika.⁶⁷ U noći između 2. i 3. jula policija je potiskivala okupljene građane do samih stepenica Pravnog fakulteta u Beogradu. Studenti tog fakulteta saopštili su da je policija nameravala da uđe u zgradu fakulteta i naruši autonomiju univerziteta, ali da su brзом reakcijom kolega zaključana vrata i postavljene barikade. Te noći je više građana i studenata pretrpelo zlostavljanje policije. Jedan od njih bio je i advokat Luka Vodinelić kojeg je neuniformisani policijski službenik oborio na tlo, usled čega je zadobio teške telesne povrede u vidu preloma i dve naprsline ključne kosti, naprsnuća rebara i nagnječenja kuka.⁶⁸ Advokat Vodinelić je lično svedočio i maltretiranju studentkinje Fakulteta dramskih umetnosti koju je dvoje policijskih službenika čupalo za kosu u nameri da joj treći policijski službenik otključa mobilni telefon putem prepoznavanja lica, što je zabeleženo kamerom.⁶⁹ Novinari su objavili da je policijska službenica koja je čupala kosu studentkinje bila Tanja Drobniak, nekadašnja zamenica komandanta JZO, koja je kasnije napredovala i postavljena za savetnicu komandanta Specijalne antiterorističke jedinice.⁷⁰ Iste večeri najmanje šest maloletnih srednjoškolaca je bilo uhapšeno i odvedeno u Policijsku stanicu Vračar. Oni su kasnije pušteni na slobodu uz prekršajne prijave podnete protiv njih.⁷¹

Trećeg jula oglasili su se i studenti koji su blokirali Mašinski fakultet, navodeći da je policija kročila u prostor njihovog fakulteta i time narušila univerzitetsku autonomiju. Studenti mašinstva objavili su da su njihovu koleginicu fizički napali pripadnici Žandarmerije koja je tokom sklanjanja od Žandarmerije pala na pod. Po saopštenju studenata, žandarmi su potom počeli da je gaze i pendrekom udaraju po leđima.⁷²

Pravnici Centra podneli su 14 krivičnih prijava zbog slučajeva zlostavljanja policije nad građanima od 28. juna do 7. jula, ali nijedna od tih prijava nije dobila bilo kakav epilog. Zaštitnik građana je takođe ostao nem na ova zbivanja, kao i ona koja su se kasnije dešavala a odnosila su se na neprofesionalno postupanje policije.

67 Snimak događaja je dostupan ovde.

68 Klasifikuju me kao najurgentnijeg i konstatuju prelom ključne kosti, naprsline i naprsnuće rebara: Advokat Luka Vodinelić o stravičnoj torturi koju je doživeo od policije ispred Pravnog i brutalnosti kojoj je svedočio, *Nova S*, 4. jul.

69 Pogledajte snimak: Inspektori muče studentkinju tokom masovnih hapšenja ispred Pravnog fakulteta, *Nova S*, 8. jul.

70 Tužilaštvo konačno saslušalo policajku, osumnjičenu za zlostavljanje studentkinje FDU: Tanja Drobniak u međuvremenu napredovala do savetnice komandanta SAJ, *Nova S*, 10. februar 2026.

71 Svi maloletnici pušteni iz policijske stanice Vračar, *NI*, 2. jul.

72 Studenti u blokadi: Policija krši autonomiju Univerziteta; MUP: Policija nije ušla u prostorije Pravnog fakulteta, *RTV*, 3. jul.

Početkom jula, javnost Srbije uznemirilo je svedočenje majke jednog od uhapšenih studenata koja je novinarima kazala da je njen 21-godišnji sin bio vezan za bolnički krevet određeno vreme dok se nalazio u KBC u Zemunu.⁷³ Uprava za izvršenje krivičnih sankcija je ubrzo potvrdila da je Luka Mihajlović, inače student Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu, bio vezan 7. jula za krevet u KBC u Zemunu. Iz Uprave su saopštili da su pripadnici Službe za obezbeđenje Okružnog zatvora u Beogradu tog dana preuzeli Luku Mihajlovića od policijskih službenika beogradske policijske uprave – za kojim je prethodno bila raspisana poternica na osnovu naredbe i rešenja o određivanju pritvora Višeg suda u Beogradu. Uprava je kazala da su Luki Mihajloviću lisice sa noge bile skinute po okončanju provere koja se sastojala u prikupljanju informacija o tome da li je u pitanju lice koje je povratnik u vršenju krivičnih dela, da li je ranije imao bekstva ili pokušaje bekstva i sl., što je trajalo određeno vreme, kao i da je veća odgovornost za pripadnike Službe za obezbeđenje proizlazila iz okolnosti da se s izvršavanjem mere pritvora započelo u bolnici.⁷⁴ Navedeno objašnjenje Uprave se teško moglo prihvatiti kao racionalno, s obzirom na teško zdravstveno stanje u kojem se Luka Mihajlović u to vreme nalazio, kao i okolnost da se cilj njegovog vezivanja za krevet nesumnjivo mogao postići i na drugi način (već samim prisustvom službenika zatvorske službe).

Luka Mihajlović je bio uhapšen nakon protesta 28. juna zbog navodnog izvršenja krivičnog dela nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu, ali je zbog težine povreda koje mu je nanela policija bio hospitalizovan i operisan više puta. Prema rečima njegovog punomoćnika, Luka je zadobio snažan udarac u lice od strane pripadnika Žandarmerije što je za posledicu imalo prelom tri kosti lobanje.⁷⁵ Postupak protiv Luke Mihajlovića je ubrzo okončan zbog nedostatka dokaza.⁷⁶

U 2025. godini, kao i ranijim godinama, nastavila se praksa podnošenja lažnih krivičnih prijava protiv građana koji su bili žrtve mučenja ili zlostavljanja policije za navodno izvršenje krivičnih dela napad na službeno lice, nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu i sl. Cilj takvih krivičnih prijava – po kojima javna tužilaštva promptno postupaju, za razliku od prijava koje se odnose na mučenje i zlostavljanje službenika po kojima se nikad ne postupi

73 Porodica pretučenog studenta sa FTN-a: Policija Luku vezala za bolnički krevet u KBC Zemun, *NI*, 3. jul.

74 Uprava za izvršenje krivičnih sankcija potvrdila da je student Luka bio vezan u KBC Zemun, *NI*, 9. jul.

75 Kako izgledaju povrede studenta Luke kojeg je prebila policija, *NI*, 10. jul; Operisan student Luka koji je teško povređen nakon protesta na Slaviji kada ga je žandarm udario pendrekom po licu, *Nova S*, 3. jul.

76 Pretučen, vezan, a nije kriv: Odbačena optužnica protiv studenta, porodica usput obaveštena o odluci, *NI*, 30. septembar.

hitno i temeljno – jeste prikrivanja izvršenog zlostavljanja i traženje opravdanja za primenu sile. Poseban problem u ovom pogledu predstavlja javnotužilačka i sudska praksa, koje *de facto* stoje na stanovištu da se iskazima službenika policije treba pokloniti više poverenja nego iskazima građana koji prijavljuju mučenje ili zlostavljanje, samo zato što su u pitanju službena lica.⁷⁷

Na nenasilnom protestu koji je održan u večernjim satima 12. avgusta u Vrbasu, građani koji protestuju protiv režima bili su izloženi napadu aktivista SNS pirotehničkim sredstvima, zaleđenim staklenim bocama i ciglama, dok su prisutni pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova ostali pasivni,⁷⁸ zanemarujući obavezu da štite sigurnost, živote i fizički integritet napadnutih građana i građanki. Iako opisano nepostupanje policije ima sva obeležja krivičnog dela,⁷⁹ zbog čega je Beogradski centar za ljudska prava podneo krivičnu prijavu Osnovnom javnom tužilaštvu u Vrbasu, nije poznato da je nadležno tužilaštvo išta preduzelo tim povodom.

Na protestima građana održanim u više gradova širom Srbije narednog dana, 13. avgusta 2025, policija je ponovo delovala pristrasno štiteći bezbednost samo pripadnika SNS, a uz to su njeni pripadnici zlostavljali veći broj građana koji su demonstrirali protiv vlasti. Na više fotografija i snimaka objavljenih na društvenim mrežama zabeleženo je okrutno ponašanje policije prema građanima. Tako je, na nekim od njih, vidljivo kako dvojica policijskih službenika u Beogradu nanose snažne udarce rukama u predelu glave mladiću koji leži na betonu,⁸⁰ zatim kako policijski službenik u Nišu zadaje više udaraca laktom u zadnji deo vrata i glave građaninu kojeg je okružilo nekoliko policijskih službenika⁸¹ – što je bio neopravdan i krajnje opasan način primene sile koji je mogao imati i fatalne posledice, kao i udaranje građanke službenom palicom – tonfom u trenutku dok je ona savijena telom unapred i dok je rukama štitila svoju glavu.⁸²

77 Istraživanja Beogradskog centra za ljudska prava u prethodnom periodu su pokazala da policijski službenici koji prisustvuju spornim događajima nikada ne svedoče na način koji bi potvrdio iskaz građana o pretrpljenom zlostavljanju njihovih kolega. Drugim rečima, izjave policijskih službenika osumnjičenih za zlostavljanje i službenika koji su očevici prijavljenih događaja redovno se poklapaju. Od 226 službenika ispitanih pred javnim tužilaštvima i sudovima, nijedan nije dao izjavu koja bi potvrdila navode oštećenih o neadekvatnom postupanju njihovih kolega. Videti više u: V. Ilić, L. Mihajlović, S. Radivojević, *Zabrana mučenja i drugih oblika zlostavljanja u Srbiji 2018–2020*, Beogradski centar za ljudska prava, 2021, str. 48–49.

78 Sukobi u Vrbasu: Naprednjaci na okupljene građane bacali pirotehniku i kamenice, *Žandarmerija potiskuje okupljene*, *N1*, 12. avgust.

79 Videti čl. 344a, st. 5 Krivičnog zakonika.

80 Snimak događaja je dostupan ovde.

81 Snimak događaja je dostupan ovde.

82 Fotografija događaja je dostupna ovde.

Iste večeri, grupa maskiranih osoba razbila je izlog kafea „Romana“ u Valjevu, koji se nalazi u ulici u kojoj su se okupili građani na protestu u tom gradu. Trinaestogodišnji sin vlasnika ovog kafea bio je prisutan dok je lupan izlog, usled čega je doživeo šok, pa je prebačen u urgentni centar Opšte bolnice u Valjevu, a jednom gostu su polomljene obe ruke. Policija se nije odazivala na telefonske pozive te večeri niti je narednog dana izvršila uviđaj na ovom mestu.⁸³ Sledeće večeri, 14. avgusta, na poziv zbora građana Valjeva, građanke i građani tog grada okupili su se kako bi pružili podršku porodici čiji je kafe razbijen. Jake policijske snage su dočekale demonstrante i izvršile na desetine akata mučenja i zlostavljanja prema građankama i građanima različitog uzrasta, koji nisu davali nikakvog povoda za primenu bilo kakve sile. Neki od njih čak nisu ni bili učesnici građanskog protesta, već su se samo našli u blizini policije i okupljenih građana „u pogrešno vreme“. Više snimaka iz Valjeva od te večeri preplavilo je društvene mreže i medije, a na njima su se videle maskirane grupe policijskih službenika koji su bespoštedno nanosili silovite i brojne udarce rukama, nogama i službenim palicama deci, mladima, devojkama koje su pružale prvu pomoć povređenima i svima koji su im se našli na putu. Žrtve policijske svireposti su kazale da su ih policajci udarali pendrecima u glavu i vrat dok su ih vodili ka policijskom vozilu, drugi da su ih policajci udarali kamenicama u glavu i čizmama u genitalije dok su mirno ležali na asfaltu.⁸⁴ Jedna od žrtava policijske brutalnosti bio je i 15-godišnjak kojeg je veća grupa policijskih službenika nebrojano puta udarila službenim palicama i nogama dok je ležao na asfaltu, iako je prethodno podigao ruke i kazao da je maloletan.⁸⁵ Zdravstveni centar u Valjevu je medijima saopštio da je te večeri pregledano 60 pacijenata, od kojih je četvoro upućeno na dalju dijagnostiku i dodatno zbrinjavanje. Povrede su, po navodima Zdravstvenog centra, uglavnom bile traumatske prirode, politraume, kao i hipertenzivne krize usled stanja šoka.⁸⁶ Prema informaciji iz sredstava javnog informisanja, sedmoro maloletnika je te večeri pretrpelo nasilje policije.⁸⁷ Ministar unutrašnjih poslova izjavio je iste večeri da je policija postupala isključivo u funkciji očuvanja javnog reda i mira i odbijanja napada od sebe, te da nema reči ni o kakvoj brutalnosti policije. Javnosti nije poznato da je iko od policijskih službenika odgovornih za teško nasilje nad građankama i građanima Valjeva procesuiran.

83 Maskirani napadači razbili izlog kafića u Valjevu, maloletni sin vlasnika prebačen u Urgentni, *NI*, 14. avgust.

84 O događajima iz Valjeva od 14. avgusta, videti film „Presedan“ autorke Tamare Aćimović, objavljen 25. januara 2026.

85 Moje dete, od 15 godina, leži na ulici dok ga njih 15 krvnički tuče: Potresne reči majke maloletnika kog je policija zverski pretukla na protestu u Valjevu, *Nova S*, 27. januar.

86 Zdravstveni centar posle policijske intervencije u Valjevu: Pregledano 60 pacijenata, uglavnom traumatske povrede, *Insajder*, 15. avgust.

87 Onakvo nasilje Valjevo ne pamt, *Radar*, 16. februar 2026.

Četrnaestog avgusta, građanke i građani Beograda su se takođe okupili na više lokacija. Te večeri je i u Beogradu zabeleženo više scena nasilja. Jedan od povređenih bio je i poslanik Stranke slobode i pravde, Peđa Mitrović, kojeg su tokom protesta neidentifikovana lica udarila šipkom u glavu i telo.⁸⁸ Sledećeg dana, studentkinja Fakulteta političkih nauka u Beogradu Nikolina Sindelić javno je optužila tadašnjeg komandanta Jedinice za obezbeđenje određenih ličnosti i objekata (JZO) Marka Krička da joj je u garaži Vlade Srbije pred drugim uhapšenim građanima pretio silovanjem. Ona je saopštila da su tokom večeri 14. avgusta njene prijatelje i nju priveli neuniformisani pripadnici policije maskiranih lica, koji su prethodno izjurili iz garaže Vlade Srbije i tukli okupljene građane pendrecima i teleskopskim palicama. Po njenom svedočenju, nakon što su ih sve uveli u garažu Vlade Srbije, bacili su ih na pod, poređali kao kriminalce i primorali da gledaju u pod. Nakon nekoliko trenutaka se pojavio komandant JZO, Marko Kričak, koji ju je šamarao i udario joj glavu o zid. Nikolina je kazala da joj je Kričak govorio da će „da je skine i siluje pred svima“ i da „treba da ga zamoli da prestane da je bije“, a jednom prisutnom mladiću je kazao kako će „nasilje tek da usledi“.⁸⁹ MUP je odmah demantovao navode Nikoline Sindelić ističući da je policija postupala u skladu sa zakonom, a da su Nikolina i drugi u zgradu Vlade bili uvedeni „isključivo radi zaštite njihove bezbednosti“.⁹⁰ Puno-moćnik Nikoline Sindelić podneo je krivičnu prijavu protiv komandanta JZO.⁹¹ Ubrzo nakon javne optužbe Marka Krička za zlostavljanje, Nikolina je bila žrtva neovlašćenog objavljivanja fotografija intimne sadržine, bez njenog pristanka; objavljivanje fotografija pokrenula je nekadašnja sekretarka MUP-a Dijana Hrkalo-⁹²vić. Novembra 2025, Marko Kričak je podneo tužbu protiv Nikoline Sindelić zbog povrede ugleda i časti.⁹³

Pred Prvim OJT u Beogradu Nikolina Sindelić je dala iskaz početkom septembra. Iako je u saopštenju datom medijima Tužilaštvo referisalo na Metodologiju za sprovođenje istrage u slučajevima zlostavljanja od strane policije prema kojoj iskaz od policijskog službenika osumnjičenog za zlostavljanje treba da uzme javni tužilac, a ne Sektor unutrašnje kontrole, iz ovog tužilaštva je saopšteno da je Sektoru unutrašnje kontrole MUP-a upućen zahtev za prikupljanje potrebnih

88 Poslaniku SSP-a Peđi Mitroviću razbijena glava, *Danas*, 14. avgust.

89 Studentkinja: Marko Kričak mi pretio da će me silovati, šamarao i udario mi glavu o zid, *NI*, 15. avgust.

90 MUP najoštrije demantuje navode u pojedinim medijima i na društvenim mrežama o navodnom maltretiranju Nikoline Sindelić, saopštenje MUP-a od 15. avgusta.

91 Studentkinja Nikolina Sindelić podnela prijavu protiv Krička, *021*, 26. avgust.

92 Studenti u blokadi: Na društvenim mrežama osvanule intimne fotografije Nikoline, distribuciju pokrenula Hrkalo-⁹²vić, *NI*, 17. avgust.

93 Marko Kričak tužio Nikolinu Sindelić, komandant JZO smatra da mu je „povredila ugled i čast“: Studentkinja se oglasila za Nova.rs, *Nova S*, 6. novembar.

obaveštenja kojim je „naloženo da se prijavljena lica izjasne na okolnosti događaja od 14. avgusta“, kao i prikupljanje dokaza.⁹⁴ Nije poznato da li je Kričak saslušan do kraja 2025. godine. Zaštitnik građana, koji je pokrenuo postupak kontrole rada MUP-a u ovom slučaju, saopštio je da je video snimak spornog događaja iz garaže Vlade Srbije i rekao da snimci ne govore u prilog optužbama. Ni ombudsman nije okončao postupak do kraja 2025. godine, a na pitanje novinara da li se na snimcima vidi da su pripadnici policije tukli građane nije želeo da odgovori.⁹⁵ Krajem decembra, MUP je saopštio da je rešenjem direktora policije Marko Kričak postavljen na mesto načelnika Uprave kriminalističke policije.⁹⁶

Sredinom avgusta, više medija bliskih vlasti objavilo je snimak na kojem se vidi 14 mladih muškaraca koji kleče jedan do drugoga, sa rukama vezanim lisicama iza leđa i čelima pribijenim uz zid, dok iza svakog od njih stoji po najmanje jedan policijski službenik.⁹⁷ Majka jednog uhapšenog maloletnika je na snimku prepoznala i svog sina.⁹⁸ Opisano primoravanje uhapšenih da nepomično kleče u redu radi kreiranja video-snimka i njegovog kasnijeg objavljivanja nesumnjivo je predstavljalo ponižavajuće postupanje policije prema njima. Javnost nije upoznata sa bilo kakvom reakcijom nadležnih institucija u vezi sa ovim događajem, kao ni sa reakcijom institucija u vezi sa postupanjem zatvorskih vlasti prema Bogdanu Jovičiću kojeg je sredinom septembra 2025. nekoliko službenika dovelo na očevu sahranu s vezanim nogama.⁹⁹

Na kraju, važno je podsetiti na postupanje policije tokom intervencije u kampusu Univerziteta u Novom Sadu 5. septembra, kada je Žandarmerija iznenada i silovito krenula na okupljene građane kod Filozofskog fakulteta koji su demonstrirali zbog ranije sprovedenog nasilja policije nakon komemorativne šetnje 1. septembra. Ispred zgrade fakulteta došlo je do koškanja između nekoćine maskiranih muškaraca i policije, koja je potom uzvratila silovitim, brzim i masovnim napadima.¹⁰⁰ Policija je upotrebila širok spektar sredstava prinude

94 Studentkinja Nikolina Sindelić dala izjavu u tužilaštvu: Opisala kako su je ponižavali i zlostavljali pripadnici JZO predvođeni komandantom Kričkom koji joj je pretio silovanjem, *Nova S*, 2. septembar.

95 Pašalić o snimcima iz garaže Vlade: Javnost će biti obaveštena kad se postupak nadzora završi, *021*, 30. septembar.

96 Za načelnika Uprave kriminalističke policije postavljen potpukovnik policije Marko Kričak, saopštenje MUP-a od 30. decembra.

97 Režimski mediji objavili snimke uhapšenih u Novom Sadu: Na kolenima, lisice i glave uz zid, *021*, 15. avgust; „Koja je ovo mera“: Javnost šokirana snimkom uhapšenih mladića koji kleče ispred zida, *N1*, 15. avgust.

98 Majka jednog od uhapšenih u Novom Sadu: Na snimku sam videla da kleči u policiji, užasno potresno, *021*, 15. avgust.

99 Više o hapšenju i postupanju institucija prema Bogdanu Jovičiću videti u odeljku 2.6.

100 Studenti i građani napustili Rektorat, dekan sprečio ulazak policije u PMF, privedeno više osoba oko kampusa, *N1*, 5. septembar.

– uključujući službene palice, biber-sprej, suzavac, dimne bombe i tzv. topovske udare – potiskujući građane kroz univerzitetski kampus i okolne ulice. Intervencija je sprovedena neselektivno, a iz prostora su udaljavani ne samo demonstranti već i lica koja su pružala prvu pomoć povređenima. Tokom intervencije povređen je veliki broj građana. Tako je, npr., pripadnik policije pod punom opremom prišao s leđa jednom građaninu i udario ga u dva navrata službenom palicom u kičmeni stub i ruku, a drugog građanina – koji je imao pomagalo za kretanje – policajac je odgurnuo usled čega je udario glavom o ivičnjak kolovoza. Prema rečima studenata medicine i lekara koji su prisustvovali intervenciji policije, najviše lekarskih intervencija bilo je zbog suzavca, jer su se ljudi gušili.¹⁰¹ Količina ispaljenog suzavca je bila tolika da su i policijski službenici trpeli posledice njihovog dejstva (povraćali su), iako su bili u punoj opremi i imali maske i šlemove.¹⁰²

Dodatnu uznemirenost javnosti izazvale su tvrdnje studenata Prirodno-matematičkog fakulteta u Novom Sadu da je nezavisna laboratorijska analiza uzoraka prikupljenih nakon intervencije pokazala prisustvo ne samo CS već i toksičnijeg CN gasa – sredstva koje je zbog svojih štetnih efekata u velikoj meri napušteno u savremenoj policijskoj praksi. Studenti su naveli da su na terenu pronađeni brojni neobeleženi kanisteri, uključujući i one sa vidljivim tragovima uklanjanja oznaka, te su zatražili hitnu i nezavisnu istragu.¹⁰³ Ministarstvo unutrašnjih poslova je ove navode kategorično demantovalo, tvrdeći da policija CN gas uopšte ne poseduje i da koristi isključivo propisane hemijske metke sa CS supstancom.¹⁰⁴ Ni u vezi sa ovim slučajevima policijskog nasilja istraga tužilaštva, očekivano, nije sprovedena.

1.2.5. Slučajevi mučenja i zlostavljanja koji nisu u vezi sa ostvarivanjem prava na slobodu okupljanja

1.2.5.1. Dve godine nakon smrti brata jednog od osumnjičenih za ubistvo Danke Ilić u Policijskoj upravi u Boru – istraga nije ni započeta, predmet „zaglavljen“ u predistražnoj fazi

Sedmog aprila 2024. godine, MUP je saopštio da je Dalibor Dragijević, brat jednog od osumnjičenih za teško ubistvo maloletne Danke Ilić, preminuo tokom zadržavanja do 48 sati u prostorijama PU u Boru, nakon što mu se pogoršalo zdravstveno stanje. Kasnije su istraživački novinari otkrili da je Dalibor Dragijević u policiji preminuo nasilnom smrću, odnosno od posledica torture i

101 Ko je u Novom Sadu imao nameru da napadne – građani ili MUP, *N1*, 5. septembar.

102 Policajci se „gušili“ u suzavcu koji su sami bacili na građane, *021*, 5. septembar.

103 Studenti PMF-a objavili da je policija u Novom Sadu koristila opasan gas CN, *N1*, 14. septembar.

104 MUP demantuje navode koji su se pojavili u javnosti da je policija u Novom Sadu koristila takozvani CN gas, saopštenje MUP-a od 14. septembra.

da je to zaključak specijalista sudske medicine Instituta za sudsku medicinu u Beogradu koji su obavili obdukciju, dokumentovali i detaljno opisali tragove povreda na njegovom telu. Detaljnije o ovom slučaju je pisano u *Izveštaju 2024*.¹⁰⁵

Januara 2025. Više javno tužilaštvo u Nišu odbilo je zahtev za pristup informacijama od javnog značaja Beogradskog centra za ljudska prava kojim su tražene informacije o imenu i prezimenu javnog tužioca zaduženog za ovaj predmet, kao i o tome da li su i kog su datuma uzete izjave od policijskih službenika i drugih svedoka, ko ih je uzeo (tužilaštvo ili pripadnici MUP-a), te da li su pribavljeni snimci video-nadzora iz PU u Boru za vreme dok je Dragijević bio lišen slobode. U rešenju kojim je odbijen ovaj zahtev VJT u Nišu ocenilo je da ime i prezime javnog tužioca zaduženog za predmet ne predstavlja informaciju od javnog značaja, a da bi se davanjem traženih informacija „ugrozilo, omelo i otežalo vođenje predistražnog postupka“.¹⁰⁶ Iz ovog rešenja VJT-a u Nišu, kao i iz svih ranijih informacija koje je dalo to Tužilaštvo, proizlazi da se Tužilaštvo u potpunosti oslanja na SUK i da očekuje od službenika tog sektora da otkriju osumnjičene i prikupe sve dokaze o okolnostima pod kojima je preminuo Dalibor Dragijević. Pored toga, podjednako zabrinjava i informacija da do donošenja tog rešenja nije doneta naredba o sprovođenju istrage, tj. da se predmet i dalje nalazi(o) u predistražnoj fazi.

Centar je podneo žalbu protiv rešenja Višeg javnog tužilaštva Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, ali Poverenik u zakonom propisanom roku, čak ni nakon naknadnog zahteva, nije odlučio o podnetoj žalbi. Zbog toga je podneta tužba Upravnom sudu protiv Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti o kojoj do kraja 2025. nije odlučeno.

U Godišnjem izveštaju za 2024. godinu Zaštitnik građana je naveo da će zastati sa ispitnim postupcima koji se odnose na zlostavljanje osumnjičenog za ubistvo Danke Ilić i smrt Dalibora Dragijevića u PU u Boru i da će „dalje postupanje zavisiti od sudskog postupka“.¹⁰⁷ Odluka Zaštitnika građana da „zastane“ sa ispitnim postupkom zbog vođenja sudskog postupka je neutemeljena u zakonu i arbitrarna, a uz to je suprotna i preporuci Komiteta protiv torture upućenoj Srbiji 2015.¹⁰⁸

105 Videti: *Ljudska prava u Srbiji 2024*, Beogradski centar za ljudska prava, 2025, str. 53–55.

106 Rešenje Višeg javnog tužilaštva u Nišu, PI br. 275/24, od 3. januara 2025.

107 Godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2024. godinu, str. 57–58.

108 U Zaključnim zapažanjima o Drugom periodičnom izveštaju Srbije, Komitet protiv torture je preporučio da Srbija treba da obezbedi efikasan i nezavisan rad Zaštitnika građana i da se uzdrži od zadiranja u njegov mandat da postupa po pritužbama u individualnim slučajevima, bez obzira na to da li je pokrenut krivični postupak ili ne (CAT/C/SRB/CO/2, od 3. juna 2015. godine, paragraf 21).

Sve dostupne informacije sugerišu da je istraga torture i smrti Dalibora Dragijevića neefikasna i da neće dovesti do kažnjavanja odgovornih za torturu i njegovu smrt. Najverovatniji razlog za to je činjenica da je njegov iskaz jedan od glavnih dokaza u optužnici VJT-a u Zaječaru i postupku koji se vodi u vezi sa smrću Danke Ilić. Pored Daliborovog iskaza, dokaz optužnice su i iskazi koje su njegov brat Dejan Dragijević i drugi osumnjičeni Srđan Janković dali policiji, a u kojima su priznali da su lišili života maloletnu Danku Ilić i potom sakrili njeno telo. Međutim, kako je konstatovano i u samoj optužnici, obojica su promenila svoje iskaze i kasnije tvrdila zaječarskom tužilaštvu da su im iskazi u kojima su priznali krivično delo bili iznudei torturom. O istrazi torture nad Dejanom Dragijevićem i Srđanom Jankovićem javnost nema nijednu informaciju, dok je rešenje o potvrđivanju optužnice VJT-a u Zaječaru za teško ubistvo Danke Ilić Apelacioni sud u Nišu ukinuo dva puta, decembra 2024. i marta 2025.¹⁰⁹ U poslednjoj odluci niškog Apelacionog suda naloženo je da se predmet vrati tužilaštvu radi dopune istrage i vršenja rekonstrukcija događaja.

Februara 2026. javnost je obavestena da je Više javno tužilaštvo u Zaječaru po treći put podiglo optužnicu protiv dvojice optuženih za teško ubistvo Danke Ilić.¹¹⁰ Za sada nije poznato da li je iskaz pokojnog Dalibora Dragijevića i u ovoj optužnici naveden kao dokaz optužbe.

1.2.5.2. Prebijanje 14-godišnjeg dečaka od strane pripadnika

Interventne jedinice 92 – negiranje zlostavljanja do pojave video-snimka

Posebno uznemirujući primer policijskog postupanja o kojem je javnost saznala sredinom 2025. odnosio se na slučaj tada 14-godišnjeg dečaka, kojeg su sredinom 2024. godine pripadnici Interventne jedinice 92 fizički zlostavljali u blizini mesta stanovanja. Dečak se prethodno kretao sa rođakom i vozio električni trotinet, da bi ga zatim – nakon što je ostavio stvari u zgradi i vratio se na ulicu – policijski službenici presreli. Po njegovom svedočenju, policajci su mu se obratili psovka i potrcali za njim, nakon čega je, uplašen, počeo da beži, ali je ubrzo sustignut. Umesto da najpre izvrše legitimisanje, policijski službenici su mu zadali više šamara i udaraca u predelu glave, odvukli ga iza obližnje prodavnice i nastavili fizičko zlostavljanje, ispitujući ga gde je navodno „odbacio drogu“. Nasilje je zabeležila nadzorna kamera objekta u blizini. Nakon što je otac dečaka prijavio događaj, ispostavilo se da su policijski službenici u službenim izveštajima tvrdili da je maloletnik samo legitimisan i da fizičkog kontakta nije bilo. U postupku pred nadležnim tužilaštvom osumnjičeni policajci su se branili ćutanjem, dok se, prema dostupnim informacijama, disciplinski terete tek za lakšu

109 Rešenje Apelacionog suda u Nišu, Kž2. br. 991/2024, od 30. decembra 2024, i rešenje istog suda Kž2. br. 157/25, od 25. marta.

110 Ponovo podignuta optužnica za ubistvo Danke Ilić, *Nova S*, 5. februar 2026.

povredu službene dužnosti. Takva kvalifikacija je teško spojiva sa prirodom radnji zabeleženih na snimku i sa činjenicom da je nezakonita sila primenjena prema detetu koje nije pružalo otpor. Posledice po dečaka bile su ozbiljne: mesecima nakon događaja imao je povraćanje, dijareju, izražen strah od policije, košmarne snove i potrebu za kontinuiranom psihološkom i psihijatrijskom podrškom. Ovaj slučaj ilustruje obrazac poricanja policijskog nasilja sve dok materijalni dokazi ne postanu javno dostupni, kao i upadljivo blagu institucionalnu reakciju na slučajeve mučenja i zlostavljanja policije.¹¹¹

¹¹¹ Interventna jedinica 92 prebila maloletnog Vukašina ispred kuće – negirali sve dok se nije pojavio snimak, *N1*, 10. avgust.

2. Pravo na slobodu i bezbednost ličnosti

2.1. Generalna ocena stanja i uočene tendencije

Tokom izveštajnog perioda zabeleženo je značajno pogoršanje stanja u oblasti prava na slobodu i bezbednost ličnosti, a posebno u kontekstu ostvarivanja prava na mirno okupljanje. Podaci kojima raspolaže Beogradski centar za ljudska prava ukazuju na intenzivnu i široko rasprostranjenu praksu policijskog postupanja koja se ogleda u masovnim privođenjima, čestoj primeni mere zadržavanja i izraženoj prekršajnoj i krivičnoj represiji prema učesnicima javnih okupljanja.

Zbirni podaci Ministarstva unutrašnjih poslova pokazuju da je u periodu od 28. juna do 9. septembra 2025. godine, na teritoriji cele Republike Srbije, procesuirano ukupno 1.636 lica u vezi sa građanskim i studentskim protestima, uključujući masovni protest koji je organizovan u Beogradu na Vidovdan 28. juna, kao i proteste koji su se kontinuirano održavali širom zemlje. Od navedenog broja procesuiranih lica, 264 lica procesuirana su u krivičnom postupku, a čak 1.372 lica u prekršajnom postupku, što upućuje na oslanjanje organa vlasti na represivne mehanizme kao odgovor na učestala masovna javna okupljanja. U tom kontekstu, dodatno zabrinjava podatak da je u istom periodu u službene prostorije policije dovedeno ukupno 779 lica, dok je mera zadržavanja određena prema 307 osoba. Od tog broja, 178 lica zadržano je zbog sumnje na izvršenje krivičnih dela, a 129 lica zbog prekršaja.¹¹²

Struktura krivičnih prijava podnošenih protiv građana u navedenom periodu dodatno osvetljava karakter policijskog odgovora na proteste. U najvećem broju slučajeva građanima su stavljana na teret krivična dela koja se tipično dovođe u vezu sa javnim okupljanjima, poput napada na službeno lice, ometanja službenog lica u vršenju dužnosti, nasilničkog ponašanja ili ugrožavanja sigurnosti.¹¹³ Pored toga, zabeležen je i nemali broj krivičnih prijava u kojima se građanima stavlja na teret dela koja se odnose na rušenje, odnosno ugrožavanje

112 Odgovor Ministarstva unutrašnjih poslova, Direkcije policije, Uprave za analitiku 03.7.1 broj 1317125 na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja organizacije CRTA od 16. septembra 2025. godine.

113 *Ibid.*

ustavnog poretka.¹¹⁴ Posmatrano u celini, ovakav obrazac procesuiranja – od prekršajnih kvalifikacija do teških krivičnih dela – otvara pitanje proporcionalnosti državnog odgovora i može imati odvratajući efekat na ostvarivanje prava na mirno okupljanje.

Pored krivičnih prijava, u navedenom periodu podneto je 1.111 prekršajnih prijava protiv 1.372 lica, povodom 1.798 prekršaja, pri čemu se najveći broj odnosi na prekršaje iz Zakona o javnom redu i miru, Zakona o bezbednosti saobraćaja, Zakona o ličnoj karti, kao i Zakona o javnom okupljanju.

Prikupljeni podaci o građanskim protestima koji su se nastavili i tokom avgusta 2025. godine pokazuju da je, samo tokom nekoliko dana protesta u više gradova Srbije, policija dovela u službene prostorije više od 120 lica, dok je 39 osoba zadržano. Ovi podaci potvrđuju intenzitet policijskog postupanja u kratkom vremenskom periodu i rasprostranjenu praksu lišenja slobode u vezi sa ostvarivanjem prava na mirno okupljanje.¹¹⁵

Sve navedeno ukazuje na postojanje obrazaca u primeni policijskih ovlašćenja koji su doprinosili stvaranju atmosfere pravne nesigurnosti i straha. Takve okolnosti su suštinski ograničavale ostvarivanje prava garantovanih Ustavom Republike Srbije i međunarodnim standardima zaštite ljudskih prava.

U praksi pravosudnih organa, tokom izveštajnog perioda, zabeleženo je sve učestalije, restriktivnije posezanje za merom pritvora. Advokati su ukazivali da je tokom prethodnih meseci pritvor sve češće poprimao oblike instrumenta represije, pri čemu se njegova suštinska svrha – obezbeđenje prisustva okrivljenog i nesmetano vođenje postupka – potiskivala u drugi plan. U pojedinim predmetima pritvor je trajao neopravdano dugo, a razlozi za njegovo produženje često nisu bili dovoljno konkretizovani i obrazlagani.¹¹⁶ Istovremeno, zabeleženi su slučajevi u kojima se dugotrajni pritvor mogao koristiti i kao vid pritiska na okrivljene u pravcu zaključivanja sporazuma o priznanju krivičnog dela.¹¹⁷ Sve navedeno ukazuje na rizik da se institut pritvora, umesto kao izuzetak, primenjuje kao mehanizam kažnjavanja i pre donošenja pravnosnažne odluke, što predstavlja ozbiljan problem iz ugla prava na slobodu i bezbednost ličnosti.

114 Vidi više: Optužba za nasilno rušenje ustavnog poretka u službi obračuna s političkim protivnicima (VIDEO), *Insajder*.

115 Odgovor Ministarstva unutrašnjih poslova, Direkcije policije, Uprave za analitiku 03.7.1 broj 1317125 na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja organizacije CRTA od 16. septembra 2025. godine.

116 Vidi više snimak: Šesto advokatsko savetovanje Advokatske komore Beograda.

117 Elegantna „prevara“ policije – pozovu vas na razgovor, a onda postanete osumnjičeni: Najnovija „caka“ kojom se MUP služi u obračunu s onima koji drugačije misle od vlasti, *Nova S*, 12. jun.

U ocenama usklađenosti postupanja državnih organa sa međunarodnim standardima zaštite ljudskih prava, posebno je važno imati u vidu da formalna zakonitost pojedinih mera prema domaćem pravu sama po sebi nije dovoljna da isključi povredu Evropske konvencije o ljudskim pravima (Konvencije). U novijoj praksi Evropskog suda za ljudska prava (Sud) sve je izraženije oslanjanje na član 18 Konvencije, koji propisuje da se ograničenja prava i sloboda garantovanih Konvencijom ne smeju primenjivati u druge svrhe osim onih zbog kojih su predviđena. Iako je reč o odredbi koja je bila retko primenjivana, poslednjih godina ona dobija na značaju upravo u situacijama u kojima se procesni instituti (npr. pritvor) formalno primenjuju zakonito, ali uz indicije da služe prikrivenim ciljevima – poput pritiska, kažnjavanja ili odvrćanja od javnog delovanja.

Sud je u više predmeta razvio standarde relevantne za procenu da li je svrha mere pritvora (ili drugih procesnih mera) izlazila iz okvira legitimnih ciljeva krivičnog postupka. Tako je Sud u predmetu *Gusinskiy protiv Rusije*, iako nije utvrdio povredu člana 5 Konvencije (povreda prava na slobodu i bezbednost ličnosti), zaključio da je došlo do povrede člana 18 Konvencije, polazeći od pitanja da li je pritvor, bez obzira na formalnu zakonitost, imao drugu svrhu – odnosno da li je korišćen kao sredstvo pritiska radi postizanja određenog ekonomskog aranžmana.¹¹⁸ U predmetu *Mammadov protiv Azerbejdžana* Sud je našao da je pritvor imao prikrivenu političku svrhu, odnosno da je služio kažnjavanju zbog izražavanja mišljenja i sprečavanju učešća u javnom i opozicionom političkom životu.¹¹⁹ U predmetu *Kavala protiv Turske* Sud je zaključio da je lišenje slobode imalo za cilj da se podnosilac predstave učutka i da se zastraši civilno društvo, pri čemu je i nadzor izvršenja presude dobio dodatnu institucionalnu težinu kroz postupanje Komiteta ministara Saveta Evrope.¹²⁰

Ovi standardi su relevantni i za domaći kontekst u meri u kojoj advokati i organizacije civilnog društva ukazuju na rizik instrumentalizacije procesnih instituta, naročito pritvora, u situacijama koje imaju izraženu javnu i političku dimenziju, uključujući proteste i građanski aktivizam. U takvim okolnostima, pitanje usklađenosti sa Konvencijom ne svodi se isključivo na to da li je pritvor zasnovan na odredbama domaćeg prava, već i na to da li su razlozi za njegovo određivanje i produženje stvarno i individualizovano obrazloženi, da li je mera bila nužna i proporcionalna, kao i da li postoje indicije da je njen stvarni cilj bio odvrćanje od daljeg učešća u javnom životu ili vršenje pritiska na okrivljenog.

U tom smislu, dodatno je indikativno što je u značajnom broju slučajeva koji su obeležili izveštajni period, pritvor naknadno zamenjen merom kućnog

118 Vidi više u predmetu *Gusinsky protiv Rusije*, ECtHR, App. no. 70276/01.

119 Vidi više u predmetu *Mammadov protiv Azerbejdžana*, ECtHR, App. no. 15172/13.

120 Vidi više u predmetu *Kavala protiv Turske*, ECtHR, App. no. 28749/18.

pritvora. Iako primena blažih mera može predstavljati korak ka manje restriktivnom postupanju, činjenica da je do takve zamene dolazilo nakon određenog perioda lišenja slobode, otvara pitanja da li je pritvor u početnoj fazi postupka bio nužan i da li su se blaže mere mogle primeniti ranije. Posmatrano u celini, opisane pojave ukazuju na sistemske izazove u obezbeđivanju delotvornih garancija protiv arbitrarnog lišenja slobode, naročito u kontekstu masovnih javnih okupljanja i slučajeva sa izraženim javnim interesom.

U nastavku sledi prikaz odabranih pojedinačnih slučajeva iz izveštajnog perioda, koji ne predstavlja iscrpan pregled svih postupanja, već izbor primera koji najjasnije oslikavaju tendencije opisane u uvodnom delu, naročito u pogledu učestalosti lišenja slobode, kvaliteta obrazloženja i primene blažih mera, kao i ujednačenosti procesnog tretmana u predmetima od visokog javnog interesa.

2.2. Pad nadstrešnice Železničke stanice u Novom Sadu – procesuiranja i primena mera lišenja slobode tokom 2025. godine

Postupanja nadležnih organa povodom pada nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu, koji je obeležio kraj 2024. godine,¹²¹ nastavila su da imaju snažan odjek i tokom 2025. godine, uz niz novih hapšenja i česte promene procesnih mera prema osumnjičenima. Tokom godine su se paralelno odvijala dva procesna toka, odnosno postupak koji se odnosi na utvrđivanje krivične odgovornosti za samu tragediju (Viši sud u Novom Sadu) i odvojena finansijska/koruptivna istraga koja je od strane Tužilaštva za organizovani kriminal vođena povodom sumnji na zloupotrebe u okviru infrastrukturnih projekata povezanih sa rekonstrukcijom stanice i modernizacijom pruge. Tako su hapšenja nastavljena i u 2025. godini, odnosno u februaru kao nastavak antikorupcijske akcije. Uhapšena je, menadžerka u „Infrastrukturi železnice Srbije“, kao i tri člana tehničke komisije zadužene za pregled radova na železničkoj stanici, dok je za jednom osobom raspisana potraga.¹²²

Tokom proleća i početkom leta 2025. došlo je do postepenog ublažavanja mera lišenja slobode prema osumnjičenima u novosadskom predmetu. Vanpretresno veće Višeg suda u Novom Sadu je krajem maja pritvor pojedinim osumnjičenima zamenilo merom zabrane napuštanja stana, a potom je Apelacioni sud u Novom Sadu, usvajajući žalbe branilaca, ukinuo pritvor za još pet okrivljenih i odredio im meru zabrane napuštanja stana uz elektronski nadzor. Kao posledica

121 Vidi više *Izveštaj 2024*.

122 Zbog pada nadstrešnice uhapšena menadžerka u „Infrastrukturi železnice Srbije“ i članovi tehničke komisije, RTS, 24. februar.

ovih odluka, već od sredine juna, više nijedno od lica obuhvaćenih tom istragom nije bilo u zatvorskom pritvoru, već su se primenjivale blaže mere (pre svega kućni pritvor/elektronski nadzor).¹²³ U javnosti je, istovremeno, ukazivano na neujednačen procesni tretman osumnjičenih. Posebno je isticano da je profesor Građevinskog fakulteta u Beogradu, Milan Spremić, proveo oko 208 dana u pritvoru pre nego što je mera zamenjena kućnim pritvorom, dok su pojedina lica na visokim funkcijama ili rukovodećim pozicijama u vezi sa istim događajem bila na slobodi ili pod blažim merama, što je otvorilo pitanja jednakosti i doslednosti u primeni najstrožih mera lišenja slobode.¹²⁴

U avgustu 2025. godine, predmet je dobio dodatnu dimenziju kroz odvojeni procesni tok pred organima u Beogradu: mediji su izvestili da je u okviru akcije Javnog tužilaštva za organizovani kriminal priveden bivši ministar Tomislav Momirović,¹²⁵ dok je Viši sud u Beogradu istovremeno odredio pritvor do 30 dana za svih 13 osumnjičenih u okviru finansijske istrage koja se odnosila na sumnje na koruptivna krivična dela povezana sa rekonstrukcijom železničke stanice i modernizacijom pruge. Među osumnjičenima je bio i bivši ministar Goran Vesić, pri čemu je u javnosti naročitu pažnju izazvalo to što se, prema medijskim navodima, u trenutku određivanja pritvora nalazio na bolničkom lečenju.¹²⁶ Ubrzo potom, 15. avgusta, krivično vanpretresno veće Višeg suda u Beogradu preinačilo je pritvor u blaže mere – zabranu napuštanja stana uz elektronski nadzor – u odnosu na više osumnjičenih, uključujući Momirovića i Vesića.¹²⁷

Na kraju 2025. godine usledio je i važan procesni epilog u novosadskom predmetu: Viši sud u Novom Sadu je obustavio krivični postupak u odnosu na Gorana Vesića, Jelenu Tanasković, Anitu Dimoski, Milana Spremića, Marinu Gavrilović i Dejana Todorovića, dok je optužnica potvrđena protiv sedam okrivljenih (Nebojše Šurlana, Slobodana Naumovića, Milana Jelkića, Ljiljane Milić Marković, Jasne Stojiljković Milić, Zorice Slavković Marjanović i Dušana Jankovića). Više javno tužilaštvo u Novom Sadu najavilo je žalbu na odluku o obustavi postupka.¹²⁸

123 Svi osumnjičeni u slučaju pada nadstrešnice u Novom Sadu pušteni iz pritvora, *RSE*, 18. jun.

124 Profesor Spremić na slobodi: Kako je država pokušala da prebaci odgovornost za pad nadstrešnice na struku, *Mašina*, 24. decembar.

125 Uhapšen bivši ministar Tomislav Momirović, *NI*, 1. avgust.

126 Iz bolničkog kreveta u pritvor – da li će i kako Goran Vesić biti „izolovan“, *NI*, 3. avgust.

127 Momiroviću i Vesiću elektronski nadzor: Blaža mera uhapšenima u slučaju nadstrešnica, *NI*, 15. avgust.

128 Obustavljaju se postupci protiv Vesića, Tanasković i Dimoski u slučaju pada nadstrešnice, *Mašina*, 24. decembar.

2.3. Hapšenja novosadskih aktivista STAV-a i Pokreta slobodnih građana

U okviru šireg talasa pritisaka na građanske i studentske proteste, tokom marta 2025. godine posebnu pažnju javnosti izazvalo je hapšenje novosadskih aktivista povezivanih sa studentskom grupom STAV i opozicionom političkom strankom Pokret slobodnih građana (PSG). Hapšenja su usledila nakon emitovanja tajno snimljenog razgovora sa sastanka održanog u prostorijama PSG u Novom Sadu, koji je prethodno emitovan na više nacionalnih televizija, a koji su branio i javnost problematizovali i zbog pitanja zakonitosti pribavljanja i korišćenja takvog snimka kao dokaza.¹²⁹ Pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova uhapsili su šest osoba 14. marta, zbog sumnje da su izvršili krivično delo pripremanje dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti Srbije, pri čemu su pojedini izvori dodatno navodili da se optužbe odnose i na pozivanje na nasilnu promenu vlasti. U javnim obraćanjima porodica uhapšenih ukazivano je na osećaj nepravde i na to da postupanje organa prema pritvorenima deluje ishitreno, dok su istovremeno organizovani i skupovi podrške.¹³⁰ Uhapšeni su do maja bili u zatvorskom pritvoru, nakon čega im je pritvor zamenjen merom zabrane napuštanja stana (kućni pritvor), dok se za isto krivično delo tereti i još šestoro aktivista koji se nalaze van Srbije. Sve napred navedeno isticano je u pismu upućenom evropskim institucijama, sa zahtevom da reaguju na ovaj politički progon, koje je podržalo više od 100 organizacija zajedno sa porodicama uhapšenih.¹³¹ Tokom jeseni, Apelacioni sud u Novom Sadu ukinuo je kućni pritvor za troje okrivljenih (Mariju Vasić, Lada Jovovića i Lazara Dinića), nakon čega je objavljeno da je u ovom predmetu zakazano suđenje za 24. novembar.¹³²

Posmatrano iz ugla ljudskih prava, ovaj slučaj je tokom 2025. godine otvorio više ozbiljnih pitanja. Pre svega, javno emitovanje tajno snimljenog materijala i njegovo korišćenje u kontekstu krivičnog postupka pokreće dileme o zakonitosti pribavljanja dokaza, zaštiti prava na privatnost i komunikacije, kao i o granicama dozvoljenog nadzora i prikupljanja informacija od strane državnih organa. Dodatno, način na koji su osumnjičeni predstavljeni u javnosti pre okončanja postupka, uz snažan politički okvir u kojem je slučaj komuniciran, može dovesti u pitanje pretpostavku nevinosti i pravičnost postupka. Konačno, učestalost i trajanje najrestriktivnijih mera (zatvorski pritvor i kućni pritvor),

129 Snimak kao dokaz, pa hapšenja aktivista STAV i PSG: Postavlja se pitanje da li je zakonito pribavljen, *NI*, 19. mart.

130 Roditelji uhapšenog Lazara Dinića poručili studentima: Ostanite solidarni, jedni uz druge, *NI*, 28. mart.

131 Više od 100 organizacija uputilo zahtev evropskim institucijama za hitnu reakciju na politički progon aktivista u Srbiji, *NUNS*, 2. april.

132 Zakazano suđenje za 12 novosadskih studenata i aktivista STAV-a i PSG-a, *NI*, 14. oktobar.

uz težinu kvalifikacija koje nose izražen stigmatizujući efekat, nameću pitanje nužnosti i proporcionalnosti lišenja slobode, kao i rizika da se procesne mere, umesto isključivo u svrhu vođenja postupka, primenjuju i sa efektom odmazde ili zastrašivanja u odnosu na kritičke glasove u društvu.

2.4. *Hapšenja uoči Vidovdana zbog navodnog „rušenja ustavnog poretka“*

Nakon martovskog slučaja hapšenja novosadskih aktivista, krajem juna zabeleženo je novo procesuiranje koje je u javnosti ocenjeno kao „ponavljanje scenarija“ – ovaj put neposredno uoči Vidovdana i najavljenog skupa građana 28. juna. Prema saopštenju Ministarstva unutrašnjih poslova, 25. juna uhapšeno je šest osoba na više lokacija širom Srbije, zbog postojanja osnova sumnje da su izvršili krivično delo pripremanje dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti Srbije. Među uhapšenima su bili i opozicioni aktivista Ivan Matović, kao i Novica Antić, bivši predsednik Vojnog sindikata Srbije, čije je hapšenje posebno odjeknulo u javnosti.¹³³

U Višem javnom tužilaštvu u Beogradu osumnjičeni su saslušani narednog dana, 26. juna, kada su, prema izveštajima, negirali izvršenje krivičnog dela i izneli odbranu.¹³⁴ Petoricu osumnjičenih određen je pritvor u trajanju od 30 dana, dok je šestom osumnjičenom izrečena mera zabrane napuštanja stana uz elektronski nadzor.¹³⁵

Slučaj je pratio intenzivan javni i medijski narativ o navodnoj nameri „rušenja ustavnog poretka“ uoči Vidovdana, pri čemu je deo javnosti ukazivao da se ovakvim kvalifikacijama i pritvorskim merama, u trenutku pojačanih društvenih tenzija i masovnih okupljanja, stvara snažan stigmatizujući efekat i dodatno pojačava atmosfera straha.

2.5. *Hapšenja građana u Užicu tokom javnih okupljanja i blokada saobraćajnica*

Tokom jula meseca Užice je bilo jedno od žarišta građanskih protesta i policijskih intervencija, uz naknadno procesuiranje većeg broja građana zbog dešavanja tokom blokada magistralnog puta ka Zlatiboru. Za vreme spontanog javnog okupljanja došlo je do probijanja policijskog kordona od strane građana,

133 Opozicionar, veterani, neistomišljenici vlasti: Ko su ljudi koji su uhapšeni zbog „rušenja ustavnog poretka“, *N1*, 25. jun.

134 Saslušani osumnjičeni za „rušenje ustavnog poretka“: Svi negirali krivicu, *N1*, 26. jun.

135 Petoricu osumnjičenih za „rušenje ustavnog poretka“ određen pritvor, svi negirali krivicu, *N1*, 27. jun.

što je iniciralo primenu policijskih ovlašćenja i brojna privođenja.¹³⁶ U narednim danima, policija je privela više osoba, uključujući i advokata i lokalnog odbornika Radovana Novakovića, kome je određeno zadržavanje do 48 sati, uz sumnju na krivično delo napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti.¹³⁷ U vezi sa ovim događajima, Advokatska komora Srbije je reagovala saopštenjem u kome je hapšenje advokata ocenila kao protivpravno, uz tvrdnju da policija umesto da štiti prava građana, ona sve češće postupa kao instrument represije.¹³⁸ U daljem toku postupka, sud je najpre odredio meru pritvora za više osumnjičenih, da bi potom, odlučujući po žalbama branilaca, Osnovni sud u Užicu ukinuo pritvor za sedmoricu okrivljenih, dok je za dvojicu mera zatvorskog pritvora preinačena u zabranu napuštanja stana (kućni pritvor) uz elektronski nadzor.¹³⁹ Nakon ove odluke, Ministarstvo unutrašnjih poslova se javno oglasilo izražavajući „zabrinutost“ i ocenjujući da se njome šalje poruka da je napad na policijske službenike „dozvoljen i nekažnjiv“, što je izazvalo dodatne polemike o odnosu izvršne vlasti prema sudskim odlukama i pritiscima u predmetima od visokog javnog interesa.¹⁴⁰

2.6. Postupanje prema studentu Bogdanu Jovičiću

Student Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu, Bogdan Jovičić, uhapšen je 14. avgusta, nakon protesta u Novom Sadu tokom kojeg su demolirane prostorije Srpske napredne stranke i oštećeno jedno vozilo. Jovičiću se, stavlja na teret krivično delo nasilničko ponašanje na sportskim priredbama i javnim skupovima, odnosno da je zajedno sa učesnicima protesta lomio izloge prostorija stranke. Nakon hapšenja određen mu je pritvor, a 11. septembra doneto je rešenje o produženju pritvora za još 30 dana. Ovakvu meru Jovičić je doživeo kao prekomernu i neosnovanu, zbog čega je 12. septembra započeo štrajk glađu. Zbog pogoršanog zdravstvenog stanja, 17. septembra je prebačen u Specijalnu zatvorsku bolnicu u Beogradu.

Posebnu pažnju javnosti izazvale su okolnosti porodičnog gubitka koji je Bogdana Jovičića zatekao tokom trajanja mere pritvora. Prema medijskim navodima, Jovičić je za smrt oca saznao sa pet dana zakašnjenja, što je dodatno

136 Građani Užica sedeli ispred kordona, a Žandarmerija krenula da razbija blokadu, *NI*, 6. jul.

137 Privedenima nakon blokade magistrale u Užicu određen pritvor do 30 dana, *Danas*, 9. jul.

138 Saopštenje Advokatske Komore Srbije povodom hapšenja advokata Radovana Novakovića, 7. jul.

139 Ukinut pritvor sedmorici Užičana, dvojici kućni pritvor, *RTS*, 14. jul.

140 MUP zabrinut zbog odluke suda u Užicu: Šalje se poruka da je napad na policijske službenike dozvoljen, *NI*, 14. jul.

problematizovano u javnosti imajući u vidu uobičajenu praksu da se pritvorenici o ovakvim okolnostima obaveštavaju bez odlaganja. Jovičiću je omogućeno da prisustvuje sahrani, ali je na nju sproveden uz pojačano obezbeđenje (u prisustvu tri službenika), uz primenu mera vezivanja – lisica i lanca na nogama. Ovakav način sprovođenja pokrenuo je pitanja nužnosti i proporcionalnosti primenjenih mera, kao i poštovanja dostojanstva pritvorenog lica, naročito nakon što su fotografije Jovičića sa sahrane, na kojima se vidi da je vezan, objavljivane u tabloidima i deljene na društvenim mrežama.¹⁴¹ Uprava za izvršenje krivičnih sankcija saopštila je da je postupano u skladu sa bezbednosnim procedurama, dok su pojedini akteri u javnosti ukazivali na neujednačenost u praksi sprovođenja pritvorenika na sahrane, navodeći primere u kojima su i lica optužena za teška krivična dela takvim događajima prisustvovala bez primene ovako restriktivnih mera. U tom kontekstu, deo javnosti je ocenio da su način sprovođenja i kasnija medijska eksploatacija fotografija imali dodatni stigmatizujući i ponižavajući efekat.

U postupku preispitivanja pritvora, odbrana je u više navrata ukazivala na izostanak ubedljivih i konkretnih razloga zbog kojih blaže mere ne bi bile dovoljne, kao i na problem selektivnog pristupa u primeni najstrožih mera obezbeđenja u politički osetljivim predmetima. Viši sud u Novom Sadu je 19. septembra odbio žalbu branioca i zadržao pritvor, uz obrazloženje da je pritvor „jedina adekvatna mera“ i da postoji opasnost od ponavljanja dela.¹⁴² Rešenjem Višeg suda u Novom Sadu od 13. oktobra, pritvor je zamenjen blažom merom – zabranom napuštanja stana uz elektronski nadzor (kućni pritvor), u trajanju od tri meseca.¹⁴³ Viši sud u Novom Sadu je krajem decembra 2025. godine ukinuo i kućni pritvor.¹⁴⁴

Slučaj Bogdana Jovičića otvorio je više pitanja od značaja za zaštitu prava na slobodu i bezbednost ličnosti, kao i za standarde humanog postupanja prema licima lišenim slobode. Pored produžavanja pritvora uz obrazloženja koja su kao nedovoljno argumentovana u odnosu na mogućnost primene blažih mera, posebno zabrinjava način postupanja prema pritvoreniku u okolnostima smrti člana uže porodice, uključujući kašnjenje u obaveštavanju i sprovođenje na sahranu uz mere vezivanja, uz naknadnu medijsku eksploataciju fotografija. Ovi aspekti dobijaju dodatnu težinu kada se posmatraju u širem kontekstu procesuiranja društveno značajnih događaja tokom godine: dok je Jovičić, kao student, proveo značajan period u zatvorenoj ustanovi pre određivanja kućnog pritvora,

141 Tek pet dana kasnije saznao da mu je otac preminuo: Bogdanov kolega kaže da je u poslednji čas odlučeno da može na sahranu, *NI*, 17. septembar.

142 Dva lica pravde u Srbiji: Ko i kako odlučuje o pritvoru?, *RSE*, 19. septembar.

143 Studentu Bogdanu Jovičiću određen kućni umesto zatvorskog pritvora, *Danas*, 13. oktobar.

144 Ukinut kućni pritvor studentu Bogdanu Jovičiću, *RTS*, 26. decembar.

u predmetima od izuzetnog javnog interesa – uključujući istrage povodom pada nadstrešnice – pojedina lica na visokim funkcijama, prema javno dostupnim informacijama, nisu provela nijedan dan u zatvorskom pritvoru, već su se branila sa slobode ili uz blaže mere. Takav kontrast u primeni najstrožih mera lišenja slobode, uz istovremenu snažnu stigmatizaciju pojedinih okrivljenih u javnom prostoru, pojačava utisak selektivnosti i neujednačenosti u postupanju.

2.7. Hapšenje košarkaša Vladimira Štimca

U kontekstu napetih okupljanja u centru Beograda početkom novembra 2025. godine, Više javno tužilaštvo u Beogradu saopštilo je da je uhapšen bivši košarkaški reprezentativac Vladimir Štimac, zbog postojanja osnova sumnje da je izvršio krivično delo pozivanje na nasilnu promenu ustavnog uređenja, pri čemu je u saopštenjima i medijskim izveštajima navodeno da se sumnje odnose na njegovo postupanje i obraćanje okupljenima u blizini Doma Narodne skupštine.¹⁴⁵

Nakon hapšenja, Štimcu je određeno policijsko zadržavanje do 48 sati. Prema javno dostupnim informacijama, odbrana je uložila žalbu na rešenje o zadržavanju, a u medijima je objavljeno da je sudija za prethodni postupak Višeg suda u Beogradu usvojila žalbu i ukinula zadržavanje. Ubrzo potom usledile su intenzivne reakcije i pritisci u delu medijskog prostora, uključujući i javno targetiranje sudije, zbog čega su se oglašavali i predstavnici struke upozoravajući na rizik po bezbednost i nezavisnost sudija.¹⁴⁶ Međutim, i pored odluke o ukidanju zadržavanja, Štimac nije odmah pušten na slobodu. Njegov branilac naveo je da je prevezen u Urgentni centar radi prijema redovne terapije za hronično oboljevanje, dok su se građani okupljali ispred policijske stanice očekujući njegovo puštanje.¹⁴⁷ U nastavku istog dana, MUP je saopštio da je, nakon lekarskog pregleda i po nalogu tužilaštva, Štimcu uručeno novo rešenje o zadržavanju, što je u javnosti izazvalo burne reakcije i dodatno otvorilo pitanja doslednosti i predvidivosti postupanja nadležnih organa, kao i mogućih represivnih motiva u konkretnom slučaju.¹⁴⁸ Štimac je 4. novembra saslušan u Višem javnom tužilaštvu u Beogradu i, prema navodima RTS-a, negirao je izvršenje krivičnog dela. Tužilaštvo je potom predložilo određivanje pritvora zbog bojazni od ponavljanja dela, ali je

145 Uhapšen Vladimir Štimac: VJT objavilo zbog čega, *Danas*, 3. novembar.

146 Sudija koju mediji targetiraju zbog Štimca, već bila na meti režima: Dobijala pretnje smrću, nazivali je „žutom sudijom“ zbog odluke o studentima, *Nova S*, 3. novembar.

147 Vladimir Štimac u Urgentnom centru, advokat: Čekamo da ga vrate u MUP, *Insajder*, 3. novembar.

148 Štimcu ponovo određeno policijsko zadržavanje, *Danas*, 3. novembar.

sudija za prethodni postupak odbio predlog i Štimac je pušten da se brani sa slobode, uz najavu tužilaštva da će uložiti žalbu.¹⁴⁹

Važno je pomenuti da je iste noći kada je uhapšen bivši reprezentativac, u okolnim ulicama u blizini protesta, privedeno još 37 građana i studenata zbog navodnog narušavanja javnog reda i mira i izazivanja incidenata tokom neprijavljenog javnog okupljanja ispred Narodne skupštine.¹⁵⁰

149 Vladimir Štimac pušten da se brani sa slobode, tužilaštvo najavljuje žalbu, RTS, 4. novembar.

150 Uhapšeno 37 ljudi koji su učestvovali u narušavanju reda i mira ispred Skupštine; Štimcu određeno novo zadržavanje do 48 sati, RTV, 3. novembar.

3. Sloboda mirnog okupljanja

3.1. Generalna ocena stanja i uočene tendencije

U 2025. godini Srbija je doživela do sada neviđen talas mirnih protesta predvođenih studentima. Ovi protesti započeli su krajem 2024. godine, nakon tragičnog urušavanja nadstrešnice na novosadskoj železničkoj stanici 1. novembra koje je odnelo 16 života, a nastavili su se svakodnevno mesecima. Prvobitni skupovi – komemoracije stradalima i pozivi na odgovornost su ubrzo prerasli u širi pokret usmeren protiv sistemske korupcije, nemara vlasti i urušavanja vladavine prava u Srbiji. Do početka 2025. godine protesti su se, uz podršku profesora, radnika, penzionera i drugih građana, proširili na stotine gradova i mesta širom zemlje. Kulminacija je bila 15. marta 2025. godine kada se na ulice Beograda slilo oko tri stotine hiljada ljudi, što predstavlja najveći protestni skup u Srbiji u protekle dve decenije.¹⁵¹ Protesti su bili pretežno mirni i artikulisani kroz zahteve studenata: kažnjavanje odgovornih za tragediju i napade na studente, obustavljanje spornih krivičnih postupaka protiv učesnika, povećanje budžeta za obrazovanje i slično. Uporedo sa tim, aktivisti bliski vladajućoj Srpskoj naprednoj stranci (SNS) organizovali su višemesečno stacionarno okupljanje u šatorima u Pionirskom parku i na kolovozu ispred Narodne skupštine. Ovo stacionarno okupljanje je vlast tolerisala uprkos istim optužbama kojima je pokušala da delegitimiše studentske blokade, a pre svega ometanje saobraćaja i protivljenje dela javnosti. Godinu je obeležio i nastavak drugih građanskih inicijativa: ekološki pokret, protesti protiv nasilja nad ženama i protiv femicida, radnički protesti i štrajkovi, kao i razna lokalna okupljanja najčešće povodom komunalnih problema.

Protesti su se širili teritorijalno (van velikih centara) i socijalno (pridruživali su se različiti slojevi stanovništva), uz snažnu simboliku vezanu za tragediju na Železničkoj stanici u Novom Sadu.

Ukupna slika uživanja prava je ambivalentna. S jedne strane, činjenica da su se okupljanja održavala gotovo kontinuirano i u velikom obimu pokazuje visok stepen građanske aktivacije i kapacitet društva da koristi protest kao

151 Demonstranti preplavili Beograd na jednom od najvećih protesta, incidenti pred kraj, *BBC News na srpskom*, 15. mart.

legitiman kanal političkog i socijalnog izražavanja. S druge strane, 2025. godina je obeležena i povećanim rizicima i pritiscima na učesnike okupljanja, naročito kroz: (1) nasilje trećih lica i napade na demonstrante; (2) promenljive i ponekad sporne policijske taktike; (3) masovna legitimisanja, privođenja i prekršajnu politiku koja može imati efekat zastrašivanja; (4) intenzivnu političku delegitimizaciju protesta; i (5) ozbiljne navode o digitalnom nadzoru i zloupotrebi forenzičkih alata/špijunskog softvera prema aktivistima i novinarima.

3.2. Predložene izmene Krivičnog zakonika zadiru u slobodu mirnog okupljanja

Pored praktičnih mera pritiska (legitimisanja, privođenja i prekršajne politike), vlasti su tokom 2025. pokušale da i normativnim sredstvima suze prostor za građanske proteste. Ministarstvo pravde je 15. septembra 2025. otvorilo javnu raspravu o nacrtu izmena i dopuna Krivičnog zakonika, kojim se, između ostalog, predlaže izmena člana 290 (ugrožavanje javnog saobraćaja) na način da se krivična odgovornost vezuje i za samo postavljanje prepreka i/ili zaustavljanje vozila, bez potrebe da se dokaže konkretno ugrožavanje života, tela ili imovine. U Nacrtu je predviđena kazna zatvora do jedne godine (ili novčana kazna), što bi u praksi otvorilo prostor da se uobičajeni oblici mirnog otpora – poput protestnih blokada saobraćajnica – tretiraju kao krivična dela, a ne kao pitanje prekršajne odgovornosti ili policijskog upravljanja saobraćajem.¹⁵² Organizacije civilnog društva su upozorile da bi ovakvo rešenje imalo efekat zastrašivanja na učeske u mirnim okupljanjima, jer podiže uloge za učesnike i podstiče kriminalizaciju protesta.¹⁵³

Pored ovih izmena predviđeno je i uvođenje potpuno novog krivičnog dela – objavljivanje materijala kojima se savetuje izvršenje krivičnog dela. Posebno je problematično iz ugla slobode mirnog okupljanja, jer se ne tiče samo „radnje na terenu“, već i infrastrukture organizovanja i mobilizacije. Za ovo delo je predviđena kazna zatvora od tri meseca do tri godine, a sankcionisalo bi se činjenje dostupnim materijala (putem medija ili „na drugi način“) koji sadrži informacije „kojima se daju saveti“ u cilju izvršenja krivičnog dela; pri tom se, prema navodima iz stručne i javne debate, pominje i kažnjavanje onoga ko „svesno pristupi“ takvom materijalu.¹⁵⁴ Bojazan je očigledna: u uslovima u kojima su

152 Luka Petrušić, Javna rasprava o izmenama Krivičnog zakonika: Pravni osnov za obračun sa građanima, *Radar*, 28. septembar.

153 Opasan predlog izmene Krivičnog zakonika – Svaka blokada puta proglašava se krivičnim delom, za koje je zaprećena kazna zatvora do godinu dana!, Građanske inicijative, 15. septembar.

154 Mihaela Šljukić, Svaki 'lajk' i blokada puta mogu postati krivično delo, *Istinomer*, 22. septembar.

društvene mreže postale osnovni kanal organizovanja okupljanja, ovakva odredba može lako preći iz sfere „borbe protiv kriminala“ u sfere pritiska na građanski aktivizam – tako što bi se u praksi kao „saveti“ mogle tumačiti i uobičajene protestne informacije (kada i gde se okuplja, kako se organizujemo, kako se ponašati u slučaju intervencije), čime se direktno ugrožava ne samo fizičko okupljanje, već i priprema, koordinacija i kolektivno delovanje koje je za slobodu mirnog okupljanja suštinski nerazdvojivo. U tom smislu i Opšti komentar br. 37 Komiteta za ljudska prava ističe suštinski značaj onlajn okruženja i društvenih mreža za ostvarivanje prava na slobodu mirnog okupljanja u savremenom dobu i da član 21 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima štiti i onlajn aspekte okupljanja.¹⁵⁵

Do kraja 2025. godine ove izmene nisu usvojene, ali sam nacrt – u kontekstu intenzivnih protesta i blokada – ilustruje trend pojačavanja kaznenih instrumenata prema građanskom aktivizmu i dodatno opterećuje ostvarivanje slobode mirnog okupljanja u praksi.

3.3. *Mirno okupljanje u praksi: zabranjena okupljanja*

Iako je 2025. bila obeležena kontinuiranim održavanjem velikog broja skupova širom Srbije, zabrane okupljanja nisu u potpunosti izostale, a naročito su problematične u meri u kojoj su selektivno pogađale okupljanja koja su po svojoj prirodi „nepopularna“ ili podložna neprijateljskim reakcijama trećih lica. U standardima Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) polazište je da država nema samo negativnu obavezu da se uzdrži od neopravdanog mešanja, već i pozitivnu obavezu da preduzme razumne i prikladne mere kako bi omogućila mirno održavanje zakonitih demonstracija, uključujući i zaštitu od nasilja protivnika, pri čemu se pravo na kontra-skup ne može proširiti na sprečavanje okupljanja.¹⁵⁶ Takav standard je posebno važan kada su u pitanju manjinske grupe ili teme koje izazivaju snažne društvene kontroverze, jer se inače stvara opasan „veto nasilnih“ (eng. *heckler's veto*): dovoljne su pretnje ekstremnih grupa da se okupljanje praktično ukine.

Tako je u 2025. godini zabranjen Karavan ponosa u Kruševcu, koji je policija zabranila prema navodima organizatora, uz obrazloženja vezana za bezbednosne rizike i pretnje nasiljem.¹⁵⁷ U praksi ESLJP, upravo ovakve situacije nose pojačanu odgovornost države: ako su pretnje nasiljem realne, odgovor ne

155 Human Rights Committee, *General comment No. 37 (2020) on the right of peaceful assembly (article 21)*, CCPR/C/GC/37, 17. septembar 2020.

156 *Plattform „Ärzte für das Leben“ protiv Austrije*, ECtHR, App. no. 10126/82, stav 32.

157 Udruženje Da se zna: Policija zabranila Prajd karavan u Kruševcu zbog huligana, *NIN*, 10. avgust 2025.

bi smeo da bude zabrana mirnog okupljanja, već obezbeđivanje uslova da se skup održi bezbedno, uz planiranje, komunikaciju sa organizatorima i preventivne mere.¹⁵⁸

Pored toga, zabrane ili ograničenja okupljanja u Beogradu su se pojavljivala i u kontekstu građanskih inicijativa i zborova. Tako je, prema medijskim izveštajima, policija zabranila jedno od okupljanja zbora na javnoj površini, uz pozivanje na razloge javnog reda ili funkcionisanja saobraćaja.¹⁵⁹ Ovakvi razlozi sami po sebi jesu legitimni ciljevi u smislu člana 11 stav 2 EKLJP, ali praksa ESLJP zahteva individualizovanu, uverljivu i proporcionalnu procenu: ometanje saobraćaja kao prateća posledica demonstracija ne gubi automatski karakter mirnog okupljanja, a tolerancija države prema „poremećaju uobičajenog života“ mora se procenjivati u konkretnom kontekstu, uključujući trajanje, obim i mogućnost da se poruka protesta čuje.¹⁶⁰

3.4. *Mirno okupljanje u praksi: hronologija protesta u 2025. godini*

Protesti započeti krajem 2024. godine nastavili su se i po ulasku u 2025. godinu. Tačno u ponoć 1. januara 2025. godine je deo građana u Beogradu dočeka Novu godinu u tišini od 15 minuta odajući počast žrtvama novosadske tragedije.¹⁶¹ U tom trenutku već je proteklo pet nedelja od početka studentskih blokada fakulteta (prva je krenula krajem novembra na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu) i devet dana od prvog masovnijeg zajedničkog skupa studenata, građana i opozicionih političara na Slaviji u Beogradu.¹⁶² Inicijalni zahtevi protesta odnosili su se na utvrđivanje odgovornosti za pad nadstrešnice, smenu odgovornih javnih funkcionera i opštu borbu protiv korupcije – sa posebnim fokusom na reforme u obrazovanju i javnim službama. Vremenom su zahtevi dodatno prošireni. U toku proleća, brojne lokalne i tematske inicijative objedinile su se u politički poziv za raspisivanje vanrednih parlamentarnih izbora, što je formalizovano u maju 2025. godine.¹⁶³ Paralelno su se protestima priključivale i druge grupacije, sindikati prosvetnih radnika, zaposleni u Elektro-

158 *The United Macedonian Organisation Ilinden i Ivanov protiv Bugarske*, ECtHR, App. no. 44079/98, stav 115.

159 Zašto je Zboru Stari grad zabranjeno okupljanje na Zelenom vencu, *N1*, 17. jul.

160 *Körtvélyessy protiv Mađarske*, ECtHR, App. no. 7871/10, stavovi 26–29; *Kudrevičius i drugi protiv Litvanije*, ECtHR [Vv], App. no. 37553/05, stav 155; *Malofeyeva protiv Rusije*, ECtHR, App. no. 36673/04, stavovi 136–37.

161 Nema nove godine, za staru ste nam još dužni: Studenti u potpunoj tišini dočekali Novu godinu, *Danas*, 1. januar.

162 Vidi *Izveštaj 2024*, II.6.4.1.

163 Studenti traže izbore – šta kaže vlast, a šta opozicija, *BBC News na srpskom*, 5. april, ažurirano 6. maja 2025.

privredi Srbije (EPS), advokati i drugi, izražavajući solidarnost sa studentima.¹⁶⁴ Tokom cele godine su demonstranti održavali redovne protestne šetnje i blokade saobraćajnica svakog dana u 11.52 časova u trajanju od 15, a kasnije 16 minuta (vreme koje simbolizuje 15, odnosno 16 stradalih u prvom trenutku tragedije).

U prvoj polovini januara je grupa mladića fizički nasrnula na studente koji su blokirali Pravni fakultet u Beogradu.¹⁶⁵ Vozač je udario studentkinju i nosio je na kolima u Ruzveltovoj ulici u Beogradu, te bez zaustavljanja otišao sa lica mesta.¹⁶⁶ Slični incidenti su se ponavljali u više navrata u Beogradu i Novom Sadu, izazivajući povrede.¹⁶⁷ Ovakvi incidenti su se događali naočigled svih, što sugeriše da je policijska kontrola saobraćaja bila ili neadekvatna, ili da je uopšte nije ni bilo. U vezi sa tim je predsednik Republike prokomentarisao incident na sledeći način: „Ti si stao nekome na put, rekao mu ja sam bog i batina... On prođe. Čovek prođe. I ti kažeš uhapsite tog što je vozio automobil. Kako bre da uhapsite čoveka koji nije prekršio zakon? Išao čovek svojim putem...”¹⁶⁸ Iako su tužioci podigli optužnicu protiv vozača za pokušaj ubistva,¹⁶⁹ činjenica da je do takvih napada uopšte moglo da dođe – i da su sami studenti osetili potrebu da protiv njih organizuju zaštitu – ukazuje na neuspeh kada je reč o preventivnim merama bezbednosti. Vreme i mesta svakodnevnih 15-minutnih studentskih blokada saobraćaja su vlastima bili dobro poznati.

U noći između 27. i 28. januara, grupa studenata i aktivista iz pokreta „Studenti u blokadi“ postavljala je nalepnice sa protestnim porukama u blizini sedišta vladajuće SNS u Novom Sadu, kada ih je napala grupa pristalica SNS. Napadači su primenili fizičko nasilje: jednoj studentkinji je polomljena vilica, a još četvoro studenata je povređeno. Nakon pritiska su predsednik Vlade Srbije Miloš Vučević i gradonačelnik Novog Sada Milan Đurić podneli ostavke već narednog jutra, a napadači su ubrzo identifikovani i uhapšeni.¹⁷⁰ Bivši predsednik Vlade Vučević je izjavio da oseća objektivnu odgovornost za napad na

164 Protest radnika EPS-a i 'Kolubare': Podrška studentima i prosvjetarima, *Al Jazeera Balkans*, 23. januar.

165 Napadnuti studenti na Pravnom: Štiralali su transparente, pretili da će urinirati po fakultetu, jedan je rekao 'Ja sam uz Vučića i šta mi možete', *Nova.rs*, 14. januar.

166 Studentkinja teško povređena tokom blokade u Beogradu, vozač koji je udario tereti se za pokušaj ubistva, *Glas Amerike*, 16. januar.

167 Videti tekst koji sumira incidente: MAPA: Napadi na učesnike protesta i blokada, *CINS*, 23. januar, ažurirano 31. marta.

168 Kreni-Promeni podneo krivičnu prijavu protiv Aleksandra Vučića zbog gaženja članova Beogradske filharmonije, *Danas*, 13. decembar 2024.

169 Podignuta optužnica za pokušaj ubistva protiv devojke koja je kolima udarila studentkinju, *Danas*, 25. mart.

170 Ko su „junaci“ na čije oslobađanje pozivaju Vučić i Vučević: Palicama devojci dislocirali vilicu, zbog njih pala vlada, *N1*, 20. maj.

studente i da „svojevoljno plaća političku cenu“ te nesreće, koja je, kako je naveo, bacila senku na rad Vlade. Ovim činom preuzimanja odgovornosti, Vučić je pokušao da smiri rastuće tenzije i pozvao je na dijalog vlasti i studenata. Međutim, uskoro je usledio potez koji je osporio iskrenost ove odgovornosti – predsednik Republike Aleksandar Vučić je nekoliko meseci kasnije pomilovao četvoricu osuđenih napadača,¹⁷¹ koji su bili i članovi njegove stranke. Ovo pomilovanje izazvalo je ogorčenje kod studentskog pokreta i šire javnosti, jer je doživljeno kao posredno odobravanje nasilja nad mirnim demonstrantima i podrivanje vladavine prava.

Do februara i marta 2025. godine protesti su se proširili i van univerzitetskih krugova. Održavani su skupovi i blokade u stotinama gradova, varošica i sela – od velikih centara poput Beograda, Novog Sada, Niša, Kragujevca i Kraljeva, do manjih mesta u unutrašnjosti. Studenti su organizovali i akcije povezivanja građana: pešačili su¹⁷² i trčali¹⁷³ ka mestima protesta u drugim gradovima kako bi simbolično spojili različite krajeve zemlje, a neki su čak biciklima otišli do Strazbura¹⁷⁴ i trčali štafetu do Brisela¹⁷⁵ da bi predali poruke evropskim institucijama. Tri meseca nakon tragedije u Novom Sadu održan je protestni skup pod sloganom „Ćutanja je dosta! 1. 2. na sva 3 mosta“ koji je predstavljao blokadu tri novosadska mosta preko Dunava.¹⁷⁶ „Studentski edikt“ je predstavljen na studentskom protestu u Nišu 1. marta.¹⁷⁷

Pred kraj zime je grupa studenata, uglavnom bliskih vladajućim struktura, formirala organizaciju pod nazivom „Studenti koji žele da uče“ (naziv implicira protivljenje blokadama fakulteta). Oni su 6. marta 2025. podigli šatorsko naselje u Pionirskom parku u Beogradu.¹⁷⁸ Kao formalni organizator prijavljen je student

171 Predsednik pomilovao četvoricu okrivljenih za napad na studente u Novom Sadu, *RTS*, 3. jul.

172 Vidi, na primer, martovsko pešačenje za Beograd studenata iz Subotice, Niša, Kragujevca, Čačka, Kraljeva, Užica, Loznice, te gimnazijalci iz Valjeva: '500 niških studenata u Beograd krenulo', *BBC News na srpskom*, 13. mart. Vidi i pešačenje studenata za Novi Sad povodom godišnjice pada nadstrešnice: Studentska pešačenja do Novog Sada: Interaktivna mapa i fotografije, *BBC News na srpskom*, 22. oktobar, ažurirano 31. oktobra.

173 Novosadski studenti trče do Beograda: „Ovo je poruka solidarnosti, ali i naše spremnosti da istrajemo u ovoj borbi“, *Danas*, 10. februar.

174 'Evropo, podrži nas': Studenti vozili bicikle više od 1.300 kilometara do Strazbura, *BBC News na srpskom*, 1. april, ažurirano 22. aprila 2025.

175 Srpski studenti stigli u Brisel nakon ultramaratona dugog 2.000 kilometara, *Vreme*, 12. maj.

176 Završena 27-časovna blokada Mosta slobode, *RSE*, 2. februar.

177 'Gde se maješ': Na protestu u Nišu predstavljen 'Studentski edikt', *BBC News na srpskom*, 1. mart.

178 'Studenti 2.0': Protiv blokada fakulteta, kampuju ispred Predsedništva Srbije, *BBC News na srpskom*, 7. mart.

Miloš Pavlović,¹⁷⁹ a među zahtevima ove grupe našli su se: povratak nastave na fakultetima (okončanje blokada), moratorijum na otplatu studentskih kredita, povećanje broja ispitnih rokova, kao i ostavka ministarke prosvete.¹⁸⁰ Podršku kampu dali su predsednik države, kao i neki dekani i profesori (uključujući tada novoimenovanog premijera Đura Macuta) koji su se protivili studentskim blokadama, te pojedini funkcioneri SNS.¹⁸¹ Prostor parka i okolnih ulica mesecima je obezbeđivao veliki broj uniformisanih policajaca i pripadnika službi u civilu.

Neposredno uoči velikog protesta 15. marta, predsednik Vučić je javno zamolio grupu „Studenti 2.0“ odnosno „Studente koji žele da uče“ da privremeno sklone šatore „zbog sopstvene bezbednosti“, predosećajući mogućnost sukoba. Oni su to odbili. Vlasti su zatim oko parka dovezele veliki broj traktora (uglavnom bez registarskih oznaka), parkiravši ih kao barikadu oko kampa. Evropski posmatrači su kasnije kritikovali vlast što je tolerisala višemesečni kamp u centru Beograda, a Evropski parlament je u svojoj rezoluciji krajem oktobra 2025. označio ovaj kamp nelegalnim i pozvao vlast da ukloni šatore radi vraćanja normalnog funkcionisanja grada.¹⁸²

Protesti su dostigli vrhunac 15. marta 2025. kada je u Beogradu održan centralni skup pod nazivom „15 za 15“ (aluzija na 15 minuta tišine za 15 žrtava). Mnoštvo građana iz cele zemlje, uključujući studente praktično svih univerziteta, srednjoškolce, radnike, penzionere, pa i veterane nekadašnje 63. padobranske brigade, okupilo se na Slaviji i okolnim ulicama, ispunivši čitav Bulevar kralja Milana sve do Terazija.¹⁸³ Procenjuje se da je bilo prisutno između 107.000 (policija)¹⁸⁴ i 300.000 ljudi (nezavisni posmatrači).¹⁸⁵ Program protesta uključivao je obraćanja studenata i profesora, čitanje zahteva, horsko izvođenje protestnih pesama, te u 19 časova – simboličnih 15 minuta tišine u znak sećanja na žrtve. Vlasti su za ovaj događaj angažovale značajne snage reda – hiljade policajaca bile su raspoređene po gradu i oko ključnih zgrada, uključujući i jake kordone oko Pionirskog parka gde je bio provladin kamp. Prema dostupnim snimcima i medijskim izveštajima, u zoni pionirskog parka su, pored uniformisane policije, primećivane i grupe maskiranih muškaraca.¹⁸⁶

179 MUP za N1 o skupu u Pionirskom parku: Ko ga je prijavio i do kada će trajati, *N1*, 6. april.

180 Udruženje „Studenti 2.0“ iznelo zahteve: Početak nastave najkasnije do 17. marta, *B92*, 6. mart.

181 Ko je sve posetio „studente 2.0“ u Pionirskom parku?, *Danas*, 12. mart.

182 Usvojena najoštrija rezolucija Evropskog parlamenta o Srbiji do sada, *Vreme*, 22. oktobar.

183 Petnaesti mart: Završen najveći skup u istoriji Srbije, *Vreme*, 15. mart.

184 MUP: Apsolutni prioritet pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova jeste bezbednost svih građana, MUP, 15. mart.

185 Arhiv javnih skupova izneo procenu o broju učesnika na protestu '15. za 15', *Danas*, 15. mart.

186 Velika grupa maskiranih muškaraca u crnom krenula sa Zelenog venca: Neki su već u Pionirskom parku (VIDEO), *Nova.rs*, 15. mart.

Sam protest je do večernjih sati protekao mirno. Međutim, upravo tokom ključnog momenta – tih 15 minuta tišine u 19 časova – dogodio se misteriozni incident. Naime, dok je desetine hiljada ljudi na Slaviji ćutalo sa upaljenim svećama, iz pravca Ulice kralja Milana začuo se nagli, izuzetno glasan i prodoran zvuk nalik huku koji proizvodi avion ili eksploziji, koji je potrajao nekoliko sekundi. Nastao je talas panike i komešanja među prisutnima: ljudi su se osvrtni tražeći izvor zvuka, neki su počeli da beže misleći da je možda došlo do napada. Redari protesta su brzo reagovali pokušavajući da smire masu. Ispostavilo se da nema vidljivog uzroka, a nije bilo ni dima ni fizičke eksplozije. Sumnja se ubrzo usmerila na mogućnost da je policija upotrebila akustično oružje za razbijanje skupa. Brojni očevici opisali su zvuk kao neprirodno jak „talas koji para uši“ i tvrdili da su osetili fizičku nelagodu (pritisak u grudima, zujanje u ušima) nakon tog zvučnog udara. Pojedini opozicioni političari, analitičari i međunarodne organizacije su izneli tvrdnju da je vlast upotrebila takozvani „zvučni top“ (*Long Range Acoustic Device* – LRAD) kako bi prekinula tihi protest.¹⁸⁷ Ta tvrdnja je ubrzo postala preovlađujuća među učesnicima pokreta i na društvenim mrežama, delom i zato što je zvučni uređaj tog tipa već bio viđen u posedu srpske policije na ranijim demonstracijama. Predstavnici vlasti su kategorično negirali da je ikakav „zvučni top“ korišćen.¹⁸⁸ Bez obzira na poricanja domaćih organa, sumnje u upotrebu akustičnog oružja su ostale uz prikupljenih preko 3.000 svedočenja građanki i građana,¹⁸⁹ kao i zbog toga što nikada nije pruženo uverljivo alternativno objašnjenje za uzrok onako snažnog zvuka tokom mirnog okupljanja. O značaju ovog incidenta svedoči i kasnija reakcija međunarodnih institucija: Evropski sud za ljudska prava u Strazburu zatražio je od Srbije objašnjenja o „zvučnom topu“ i na inicijativu organizacija za ljudska prava već 29. aprila izdao privremenu meru kojom je srpskim vlastima zabranio bilo kakvu upotrebu zvučnih uređaja za kontrolu okupljanja, naglašavajući da je primena takvog sredstva prinude protivna domaćem pravu i da može izazvati ozbiljne zdravstvene posledice za građane.¹⁹⁰ To je praktično potvrda da bi eventualna upotreba LRAD-a predstavljala kršenje slobode okupljanja i prava na privatnost i zdravlje učesnika protesta.

Predsednik Srbije je organizovao trodnevni skup „Ne damo Srbiju“ ispred Narodne skupštine na kome je 12. aprila predstavio i pet zahteva koje on ima

187 Rat protiv građana: ko je naredio upotrebu nedozvoljenog oružja?, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 16. mart.

188 Vučić: Izmišljotina je da su korišćeni neki zvučni, nadzvučni topovi, RTV, 17. mart.

189 Saopštenje organizacija civilnog društva: Više od 3.000 svedočenja građana i građanki Srbije, Beogradski centar za ljudska prava, 17. mart.

190 Evropski sud za ljudska prava naložio Srbiji da se uzdrži od upotrebe zvučnih uređaja u svrhu kontrole mase, Beogradski centar za ljudska prava, 30. april.

prema državnim organima.¹⁹¹ U isto vreme je u Novom Pazaru održan studentski protest „Sloboda vlada čaršijom“.¹⁹² U aprilu je fokus bio i na medijima i regulatornim telima. Grupa „Studenti u blokadi“ organizovala je dvonedeljne blokade zgrada Radio-televizije Srbije (RTS) u Beogradu i Radio-televizije Vojvodine (RTV) u Novom Sadu.¹⁹³ Studenti i građani su fizički onemogućavali zaposlenima ulazak u ove objekte javnih medijskih servisa, zahtevajući objektivnije izveštavanje o protestima i ostavke ili smene u medijskim telima. Blokade su postigle izvestan efekat: Savet REM (Regulatornog tela za elektronske medije) je raspisao javni konkurs za nove članove 28. aprila, što je bio jedan od indirektnih zahteva demonstranata. Odmah nakon raspisivanja konkursa, studenti su prekinuli blokadu RTS i RTV.

Jedan od najtežih slučajeva dogodio se 20. maja u Kuli. Istovremeno održani protest i kontraprotest eskalirali su napadima pristalice vladajuće stranke, koji su na mirne građane bacali pirotehnička sredstva i kamenice.¹⁹⁴ Slični napadi zabeleženi su i u Vrbasu, gde su pristalice Srpske napredne stranke takođe koristile pirotehniku protiv okupljenih,¹⁹⁵ kao i u Beogradu.¹⁹⁶ Policija, iako prisutna u punoj opremi, nije intervenisala da spreči napade niti zaustavi napadače. Umesto toga, postavila se između dve grupe, na taj način tretirajući i mirne demonstrante kao stranu u sukobu, a ne kao zaštićenu grupu. Ovakvo delovanje stoji u direktnoj suprotnosti sa pozitivnom obavezom države da aktivno obezbedi neometano održavanje mirnog okupljanja.¹⁹⁷ Nepreduzimanje mera (ili pasivno postupanje) praktično znači da država nije zaštitila pravo na mirno okupljanje, bilo da je u pitanju skup ili kontraskup, dopuštajući da ga nasilje trećih lica naruši. Učesnici skupa moraju imati mogućnost da se okupljaju bez straha od fizičkog nasilja od strane oponenta.

Početkom juna je započeta blokada raskrsnice kod zgrade Vlade Srbije (ugao Nemanjine i Kneza Miloša) koja je trajala 17 dana.¹⁹⁸ Ovaj put zahtev

191 Vučić izneo pet zahteva na saboru: Prvi da institucije uspostave red i mir u državi, *Insajder*, 12. april.

192 Protest studenata u blokadi u Novom Pazaru, na skupu u Beogradu predstavljen ‘Pokret za narod i državu’, *RSE*, 12. april.

193 Kraj blokade RTS-a, krivične prijave zbog ‘ometanja rada i progona novinara’, *BBC News na srpskom*, 15. april, ažurirano 28. aprila.

194 Napeto noćas na protestu u Kuli, pristalice naprednjaka gađale građane jajima i pirotehničkim sredstvima, *N1*, 21. maj.

195 Pirotehnika na građane u uključenju uživo: ‘Par kolega pogodeno, krvare’ (VIDEO), *N1*, 12. avgust.

196 Tenzije kod Generalštaba: Ispaljena pirotehnička sredstva, letele baklje i flaše, *NIN*, 14. avgust.

197 *Plattform “Ärzte für das Leben” protiv Austrije*, ECtHR, App. no. 10126/82, st. 32.

198 Posle 17 dana kraj blokade zgrade Vlade Srbije, *RSE*, 25. jun.

je bio konkretan i vezan za sektor obrazovanja: tražene su izmene Zakona o visokom obrazovanju, uglavnom radi zaštite autonomije univerziteta i sprečavanja eventualnih disciplinskih mera protiv studenata učesnika protesta, kao i usvajanje budžetskih kvota i povlačenje nezakonite Uredbe o normativima i standardima uslova rada univerziteta i fakulteta za delatnosti koje se finansiraju iz budžeta.

U junu su tokom „16 minuta tišine“ prvi put i učesnici i redari bili legitimisani.¹⁹⁹ Potom se proširila praksa izdavanja prekršajnih prijava „bez prethodne identifikacije“, koje su se zasnivale na naknadnom prepoznavanju sa fotografija i snimaka sa komemorativnih okupljanja i blokada. Građani su primali kazne od po 5.000 dinara na kućne adrese, zajedno sa prekršajnim prijavama.²⁰⁰ Zabeleženi su i slučajevi kazni za građane koje policija uopšte nije legitimisala na mestu događaja.²⁰¹ Evropski sud za ljudska prava smatra kazne izrečene nakon skupa kao povredu prava na slobodu mirnog okupljanja.²⁰² Sud je istakao da takve mere mogu da obeshrabre učesnike od budućeg angažovanja,²⁰³ te da su nedopustive čak i ako ih kasnije ukine domaći sud.²⁰⁴

Kako je vreme prolazilo, pritisak javnosti za raspisivanjem vanrednih izbora je rastao. Studenti su 20. juna, uoči Vidovdana, uputili otvoreno pismo Vladi postavljajući ultimatum: zahtevali su da vlast do 28. juna uveče (dakle na Vidovdan) objavi raspisivanje parlamentarnih izbora i ukloni šatorski kamp ispred Skupštine i Predsedništva, u suprotnom će – kako su naveli – građani preduzeti „oblike građanske neposlušnosti“.²⁰⁵ Na Vidovdan 28. juna je održan još jedan veliki protest u Beogradu, ocenjen kao drugi najveći skup te godine. Nakon mirne protestne šetnje do Slavije, deo okupljenih je, vođen revoltiranom masom, ponovo krenuo ka Pionirskom parku gde su se nalazili šatori provladinog kampa. Ispred parka bili su spremni veliki kordoni policije. Došlo je do ozbiljnog sukoba: demonstranti su gađali policiju kamenjem, policija je odgovorila naglo i neselektivnom upotrebom službenih palica i biber-spreja ili suzavca. Zabeležena

199 Policija prvi put legitimisala studente tokom 16 minuta tišine, *NI*, 6. jun.

200 Država otišla korak dalje: Za 16 minuta tišine – kazna 5.000 dinara, *Danas*, 12. jun; Učesnicima blokada saobraćajnica u Leskovcu prekršajne kazne od 5.000 dinara, *Danas*, 18. jul.

201 ‘Odakle saobraćajcima moji podaci?’: Kragujevcianinu stigla prekršajna prijava iako nije legitimisan, *NI*, 19. jul; Mirjani stigla prekršajna prijava zbog blokade pešačkog prelaza s netačnim podacima: ‘Nisu me legitimisali, piše da sam hrvatska državljanka, sve su izmislili’, *Nova.rs*, 20. jul.

202 *Ezelin protiv Francuske*, ECtHR, App. no. 11800/85, st. 39.

203 *Balçık i drugi protiv Turske*, ECtHR, App. no. 25/2002, st. 41.

204 *The United Macedonian Organisation Ilinden i Ivanov protiv Bugarske*, ECtHR, App. no. 4407/98, st. 135.

205 Vidovdanski ultimatum: Izbori ili građanska neposlušnost, *Vreme*, 25. jun.

je i neproporcionalna upotreba sile nad građanima koji nisu pružali nikakav otpor. Zabeležena su i privođenja od strane policajaca u civilu i uskraćivanje prava na advokata po sopstvenom izboru i obaveštavanje porodica.²⁰⁶ Nekoliko policajaca i više građana je povređeno.

U Valjevu, Novom Sadu, Vrbasu, Bačkoj Palanci i još nekim mestima, istovremeno ili neposredno posle Vidovdana, izbili su neredi – zapaljene su ili razbijene lokalne prostorije SNS-a, što je ukazivalo na opasan porast besa i frustracije kod dela protestnog pokreta. Jedan težak incident desio se u Vrbasu: grupa maskiranih napadača (za koje se veruje da su bili ekstremni pristalice vlasti) fizički je napala lokalne građane koji su protestovali, pri čemu je bilo povređenih. Taj događaj je izazvao talas solidarnosti – već narednog dana u preko 20 gradova održani su hitni protesti podrške napadnutim građanima. Situacija je sredinom leta postala krajnje napeta, sa naznakama mogućih ozbiljnijih sukoba između demonstiranata, pristalica vlasti i policije.

Početkom jula, građani su u više gradova u Srbiji,²⁰⁷ posebno u Beogradu, na poziv zborova i studenata, započeli blokade saobraćajnica kao oblik građanske neposlušnosti.²⁰⁸ MUP je u većini slučajeva reagovao, pri čemu je policija u više gradova razbijala blokade i privodila učesnike. Tokom ovih akcija zabeleženo je mnogo nasilnih privođenja, uključujući obaranje ljudi na zemlju, šutiranje u grudni koš i slične postupke.²⁰⁹

Nasilje je eskaliralo u noći između 14. i 15. avgusta tokom simultanih sukoba u Valjevu, na Novom Beogradu, u Nišu i Čačku. Snimci su pokazali veće grupe policajaca kako udaraju demonstrante koji su već na zemlji i ne pružaju otpor.²¹⁰ U Valjevu su na ulice izvedena borbena oklopna vozila „Miloš“ i „Lazar“.²¹¹ U Beogradu, policija je rotirajućim kretanjem vozila u ulici Vojvode Stepe pokušala da primora građane da je napuste. Evropski sud za ljudska prava zahteva posebno opravdanje za ovakve taktike kako ne bi bile smatrane nepotrebnom ili nesrazmernom upotrebom sile.²¹² Posebno teške optužbe iznela je studentkinja Nikolina Sindelić, koja je okrivila Marka Krička, komandanta Jedinice za zaštitu

206 Vidi Monitoring izveštaj 6/25 Vidimo se na Vidovdan, YUCOM, 15. jul.

207 UŽICE KAO EPICENTAR POBUNE: Šta se dešava u zapadnoj Srbiji?, *zoomer.rs*, 9. jul.

208 Šamari, modrice i prelomi: Policijsko nasilje tokom protesta, *CINS*, 17. jul.

209 Nasilna hapšenja i razbijanje blokada tokom noći širom Srbije: 'Devojka oborena i šutirana u grudni koš' (VIDEO), *NI*, 2. jul.

210 Snimci ukazuju na brutalnost policije u Valjevu, privedeno 17 osoba (VIDEO), *Insajder*, 15. avgust.

211 Policija krenula maricama na građane u ulici Vojvode Stepe, okupljeni se razbežali (VIDEO), *Insajder*, 30. jun.

212 *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası i drugi protiv Turske*, ECtHR, App. no. 20641/05, st. 108.

određenih ličnosti i objekata (JZO), da ju je šamarao, udario glavom o zid i pretio silovanjem.²¹³ Do kraja perioda koji izveštaj pokriva, nije bilo pomaka u istrazi njenih navoda, a njen advokat je izrazio sumnju na uklanjanje dokaza.²¹⁴

U leto 2025. godine došlo je do okupljanja ispred prostorija Srpske napredne stranke u više gradova (Beograd,²¹⁵ Novi Sad,²¹⁶ Niš,²¹⁷ Čačak²¹⁸). Ovi skupovi nosili su izraženu simboliku „poruke na adresi moći“, gde su pojedini učesnici bacali jaja i crvenu boju na izloge prostorija SNS, dok je policija brzo uspostavljala kordone i potiskivala okupljene, uključujući i one koji su držali ruke u vis.²¹⁹ Zabeleženi su udarci štitovima i guranje, a u Novom Sadu posebno rizičan incident uključivao je prisustvo i upotrebu vatrenog oružja u blizini stranačkih prostorija. Intervencije su eskalirale u noći između 14. i 15. avgusta primenom suzavca u više gradova, a narednih dana usledila su hapšenja zbog teže imovinske štete, poput demoliranja delova stranačkih prostorija u pojedinim beogradskim opštinama. Istovremeno, pristalice i članovi SNS često su se okupljali ispred svojih prostorija za vreme protesta, što predstavlja kontra-proteste koje država takođe ima obavezu da omogućiti i zaštititi. Međutim, pojedina takva okupljanja obeležili su napadi pirotehničkim sredstvima iz pravca SNS prostorija ka okupljenim građanima, na koje policija nije reagovala.²²⁰

Prema standardima Evropskog suda za ljudska prava, država ima pozitivnu obavezu da omogućiti i zaštititi mirna okupljanja. Činjenica da su pojedinci bacali jaja ili naneli imovinsku štetu (što može predstavljati krivično delo prema domaćem pravu) ne lišava zaštitu skup u celini, ako se on odlikovao mirnim karakterom. Sud dosledno pravi razliku između izolovanih nasilnih pojedinačnih radnji i generalno mirnog karaktera okupljanja većine, te zahteva individualizaciju sankcija, a ne kolektivno razbijanje skupa.²²¹

213 Studentkinja: Marko Kričak mi pretio da će me silovati, šamarao i udarao mi glavu o zid, *NI*, 15. avgust.

214 Zašto još nema snimka na kom se vidi šta je Kričak radio u zgradi Vlade: Sumnja se da neko uklanja dokaze, *NI*, 22. septembar.

215 Protest noćas i u Beogradu, ispred prostorija SNS u Njegoševoj policija pendrecima nasrнула na građane, *NI*, 13. avgust.

216 Građani se okupili ispred prostorija SNS u nekoliko gradova, u Novom Sadu privođenja, *NI*, 13. avgust.

217 Prostorije SNS u Novom Sadu i Nišu zasute jajima i crvenom farbom (VIDEO), *NI*, 2. jun.

218 Građani gađali jajima prostorije SNS na protestu u Čačku, *NI*, 29. septembar.

219 Kordon Žandarmerije i Interventne gurao građane ispred SNS-a u Novom Sadu, okupljeni podigli ruke uvis, *NI*, 29. jul.

220 Tenzije kod Generalštaba: Ispaljena pirotehnička sredstva, letele baklje i flaše, *NIN*, 14. avgust.

221 Okupljanje ukaljeno izolovanim aktima nasilja ne smatra se automatski ne-mirnim da bi izgubilo zaštitu člana 11. Pojedinaac ne prestaje da uživa zaštitu prava na slobodu mirnog okupljanja zbog sporadičnog nasilja ili drugih kažnjivih dela koja su počinili drugi tokom

Jedan od najozbiljnijih incidenata dogodio se u Novom Sadu tokom protesta od 1. do 5. septembra. Policija je u univerzitetskom kampusu i okolnim naseljima upotrebila izuzetno velike količine suzavca. Medicinski izveštaji su kasnije zabeležili povrede netipične za standardni CS gas, poput hemijskih opekotina, plikova i teških oštećenja kože. Studenti Prirodno-matematičkog fakulteta (PMF) u Novom Sadu su izjavili da su laboratorijskom analizom uzoraka potvrdili prisustvo hloracetofenona (CN gasa), hemikalije visoke toksičnosti koja može izazvati trajna oštećenja i koja je u većini zemalja povučena iz policijske upotrebe.²²² Od velike količine suzavca pozlilo je i nekim policajcima. MUP je demantovao da je koristio CN gas.²²³ Zabeleženi su višestruki fizički napadi i ometanja novinara koji su izveštavali sa protesta,²²⁴ a Nezavisno udruženje novinara Srbije je zabrinuto što su većinu incidenata počinili upravo policajci.²²⁵

Parada ponosa je i ove godine protekla bez incidenata. Kao i prethodne godine, država je obezbedila jake policijske snage koje su obezbeđivale učesnike Prajda. Pojedini učesnici Nedelje prajda su izjavili da će bojkotovati šetnju koju obezbeđuje policija koja mesecima pre Prajda koristi prekomernu silu protiv građana u Srbiji.²²⁶

Na godišnjicu tragedije na Železničkoj stanici u Novom Sadu, koju je vlast proglasila Danom žalosti, održana su dva paralelna i simbolički različita obeležja. Desetine hiljada građana iz cele Srbije okupilo se 1. novembra na mestu nesreće kako bi odalo počast 16 poginulih, dok je zvanična vlast komemoraciju obeležila verskim pomenom u Beogradu.²²⁷

Predsednik Aleksandar Vučić uputio je uoči godišnjice saučesće porodicama i izvinjenje zbog prethodnih izjava o studentima i demonstrantima, pozivajući na dijalog. Taj poziv su organizatori i učesnici protesta odbili, ocenjujući ga kao neiskren i zakasneo.

trajanja demonstracija, ako dotični pojedinac ostane miran u svojim namerama i ponašanju (*Ezelin protiv Francuske*, ECtHR, App. no.11800/85, st. 53; *Frumkin protiv Rusije*, ECtHR, App. no. 74568/12, st. 99; *Laguna Guzman protiv Španije*, ECtHR, App. no. 41462/17, st. 35).

- 222 Šta je CN gas, za koji studenti tvrde da je policija koristila protiv građana u Novom Sadu?, *Danas*, 14. septembar. Navode o upotrebi CN gasa zabeležio je i godišnji izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije u pristupanju Evropskoj uniji, *Serbia 2025 Report*, 4. novembar.
- 223 MUP demantuje navode koji su se pojavili u javnosti da je policija u Novom Sadu koristila takozvani CN gas, MUP, 14. septembar.
- 224 UNS: Policija da reaguje na napade na novinare i medijske radnike, UNS, 13. avgust.
- 225 NUNS: Nedopustivo nasilje i ometanje novinara tokom Vidovdansskog protesta – policija da hitno identifikuje i sankcioniše odgovorne, NUNS, 29. jun.
- 226 Beograd Prajd 2025: U senci policijske brutalnosti, *Deutsche Welle*, 5. septembar.
- 227 ‘Tuga i bes’: Desetine hiljada ljudi u Novom Sadu godinu dana posle tragedije, *RSE*, 1. novembar.

3.5. Pritisци vlasti

Celokupan protestni pokret suočio se sa konstantnom negativnom propagandom od strane najviših državnih funkcionera i provladinih medija. Umešto da uvaži legitimnost građanskih zahteva, vlast je često pribegavala staroj matrici diskvalifikacije: učesnici protesta nazivani su „stranim plaćenicima“, „agentima zapadnih službi“²²⁸ koji ruše državu. Predsednik Vučić i državni vrh redovno su proteste predstavljali kao pokušaj destabilizacije Srbije orkestriran spolja (često pominjući „obojene revolucije“ i poredeći dešavanja sa Majdanom u Ukrajini).²²⁹ Predsednik je otišao toliko daleko da je javno zahvalio ruskim bezbednosnim službama na dostavljenim informacijama koje navodno dokazuju da zapadne zemlje stoje iza opozicionih protesta – otvoreno etiketirajući organizatore i učesnike kao tuđe agente.²³⁰ Ovakva retorika, praćena teorijama zavere, unela je dodatno nepoverenje i strah: vlast je insinuirala da su i sama novosadska nesreća i potonji protesti možda deo neke sabotaže ili terorističkog akta protiv države.²³¹

Neposredno pre velikog protesta 15. marta, službe bezbednosti su objavile audio-snimak (presretnuti razgovor) na kome nekoliko opozicionih aktivista navodno govori o „planiranju nasilnih akcija“ tokom protesta. Odmah zatim, uhapšeno je više lica povezanih sa opozicionim Pokretom slobodnih građana (PSG) i organizacijom STAV, a protiv svih sa snimka podnete su krivične prijave za napad na ustavno uređenje (jedno od najtežih krivičnih dela).²³² Neki od njih su ostali u kućnom pritvoru mesecima, a pojedinci su čak napustili zemlju usled straha od procesuiranja.

Tokom samih protesta, policija je vrlo često pribegavala masovnom legitimisanju i privođenju učesnika, čak i kada nije bilo incidenata. UN eksperti su primetili da su od kraja juna zabeležane stotine privođenja dnevno tokom razbijanja blokada puteva i raskrsnica.²³³ U prvim danima nakon 28. juna (kada su studenti pozvali na građansku neposlušnost), policija je energično krenula da

228 Od „Stranih plaćenika“ do „Obojene revolucije“: Kako vlast i tabloidi napadaju studentske proteste, *Insajder*, 1. februar.

229 Vučić o pripremi Majdana u Srbiji: Znamo da spremaju završni udarac, suviše para je uloženo da bi odustali, *B92*, 16. septembar.

230 Vučić: Hvala ruskoj službi, organizatori obojene revolucije ne mogu tek tako da odustanu, *NI*, 16. septembar.

231 Uoči godišnjice pada nadstrešnice vlast pominje terorizam, istina i pravda ni na vidiku, *Insajder*, 20. oktobar.

232 Snimak kao dokaz, pa hapšenja aktivista STAV i PSG: Postavlja se pitanje da li je zakonito pribavljen, *NI*, 19. mart.

233 Stručnjaci UN pozvali vlasti u Srbiji da prekinu ‘represiju’ nad studentima i demonstrantima, *RSE*, 4. avgust.

uklanja blokade koje su nicalle širom zemlje, pri čemu su hiljade demonstranata legitimisane, a stotine uhapšene ili zadržane kratkotrajno.

Bezbednosno-informativna agencija je nastavila praksu iz ranijih godina pozivajući studente i druge građane na tzv. informativne razgovore – uglavnom bez ikakvog pravnog osnova. Tako su studenti naveli da su njihove kolege sa više fakulteta Univerziteta u Beogradu uoči Vidovdanskog protesta pozvane u policijske stanice na informativne razgovore povodom učešća u organizaciji protesta 28. juna, što oni smatraju pokušajem zastrašivanja.²³⁴ BIA je pozvala više od deset studenata uključenih u blokade na takozvani „prijateljski i neobavezan razgovor“ i uoči Vojne parade koja se održavala u blizini Palate Srbije.²³⁵

Mnogi od ovih informativnih razgovora iskorišćeni su kao prilike da pripadnici bezbednosnih službi nasilno otključaju telefone studenata, aktivista i novinara, te da sa njih izvuku podatke i instaliraju špijunske softvere.²³⁶ Organizacije civilnog društva su dokumentovale i slučajeve prisluškivanja i praćenja pojedinih vođa protesta i špijuniranja novinara.²³⁷ Vlasti su koristile nezakonite metode nadzora, uključujući i specijalizovani špijunski softver kao što su *Pegasus* i lokalno razvijeni alati poput „NoviSpy“, kao i forenzičku opremu (npr. *Cellebrite* za otključavanje mobilnih telefona) radi praćenja i prikupljanja podataka o demonstrantima.²³⁸ BIA je špijunski softver koristila čak i za telefone poljoprivrednika koji s vremena na vreme organizuju proteste u vezi sa svojim položajem.²³⁹ Ovakav masovni nadzor – bilo fizički (hiljade nadzornih kamera kineske proizvodnje postavljenih po gradovima) ili elektronski – ima izrazito destimulirajući efekat na ostvarivanje slobode okupljanja.

Višemesečne demonstracije ukazale su na vitalnost građanskog društva i činjenicu da široki slojevi populacije vide protest kao legitimno sredstvo za ostvarenje promena. Sa druge strane, reakcija države je u mnogim segmentima bila represivna i neusklađena sa demokratskim standardima. Umesto da prihvati proteste kao korektiv, vlast je često posezala za ograničavanjem ovog prava – kroz zastrašivanje, selektivnu primenu zakona, pa i otvorenu primenu sile. Normativni okvir za slobodu okupljanja ostao je neizmenjen u 2025. (Zakon o javnom okupljanju iz 2016. nije izmenjen ni uprkos ranijim preporukama Komiteta UN

234 Uoči protesta na Vidovdan: Bezbednosne službe pozivaju studente u blokadi na razgovor, *Insajder*, 24. jun.

235 Zabrinuti da li će zviždati Vučiću: BIA pozvala više od 10 studenata na razgovor zbog Vojne parade, *Danas*, 19. septembar.

236 Nova žrtva špijunskog nadzora: Student priveden na šest sati, telefon mu hakovan, *Cenzorovka*, 28. februar.

237 Serbia: Journalists targeted with Pegasus spyware, *Amnesty International*, 27. mart.

238 Masovni nadzor građana za dugovečnu vladavinu, *Radar*, 10. avgust.

239 BIA ubacivala špijunski softver i u telefone poljoprivrednika, *Danas*, 4. decembar.

za ljudska prava), što znači da formalno-pravno postoji osnov za neka ograničenja koja nisu u duhu međunarodnih standarda (npr. obavezna prijava skupova, nejasna definicija „spontanog“ skupa, široka diskreciona ovlašćenja MUP-a da zabrani okupljanje). No, ključno je to da je praksa pokazala mnogo ozbiljnije probleme: kršenje negativne obaveze države (da se ne meša nepravilno u mirna okupljanja) vidljivo je u prekomernim zabranama i sili, dok je pozitivna obaveza (da aktivno zaštiti učesnike skupa) često zanemarivana.

Tokom 2025. vlast je, pod pritiskom domaće i međunarodne javnosti, ipak načelno priznala legitimnost dela zahteva – predsednik Vlade Vučević je podneo ostavku pozivajući na smirivanje strasti i dijalog, a novi predsednik Vlade Macut u svom ekspozeu je istakao da je „Srbija umorna od podela i blokada“ i najavio normalizaciju obrazovanja i nacionalni dijalog kao prioritet.²⁴⁰ Ostaje da se vidi hoće li se ovi principi zaista primeniti. Krajem godine, šatorski kamp provladinih „studenata 2.0“ i dalje je delimično ostao oko Narodne skupštine (uprkos najavi uklanjanja zbog novogodišnjeg vašara).²⁴¹

240 Mandatar Đuro Macut predstavio program: Srbija je umorna od podela i blokada, pozivam na dijalog – sutra nastavak sednice, *RTS*, 15. april.

241 Iz Čacilenda uklonjen deo šatora, građani i dalje ne mogu kroz Pionirski park, *Danas*, 26. decembar.

4. Sloboda udruživanja

4.1. *Generalna ocena stanja i uočene tendencije*

Tokom 2025. godine je sloboda udruživanja u Srbiji bila pod pritiskom koji je istovremeno bio i sistemski i višeslojan: odvijao se kroz institucionalne mehanizme, javnu retoriku stigmatizacije, medijske kampanje delegitimizacije, kao i kroz fizičke i digitalne napade na pojedince i organizacije. Takva kombinacija formalnih i neformalnih pritisaka proizvodi snažan „efekat zastrašivanja“, jer obeshrabruje članstvo, otežava prikupljanje sredstava i jačanje kapaciteta udruženja, ali i podiže lični i organizacioni rizik javnog angažmana. U tom kontekstu, međunarodne procene beleže dodatno pogoršanje: CIVICUS Monitor je Srbiju u 2025. godini svrstao u kategoriju „pod represijom“, ukazujući na ozbiljno sužavanje građanskog prostora i povećanje rizika za aktore koji kritikuju vlast.

Istovremeno, 2025. godina je pokazala i izraženu društvenu potrebu za samoorganizovanjem izvan klasičnih formi. Tako su studentski plenumi i građanski zborovi postali vidljiv okvir kolektivnog delovanja. Upravo zato je pitanje slobode udruživanja u 2025. godini važno posmatrati ne samo kroz formalno-pravne garancije i ograničenja, već i kroz realne uslove u kojima organizacije i neformalne inicijative funkcionišu, uključujući bezbednost, pristup resursima, zaštitu od targetiranja i delotvornost pravnih lekova.

Sloboda udruživanja u 2025. godini pokazuje da se, sve u svemu, u Srbiji ne sužava samo kroz formalne zabrane ili eksplicitne restrikcije, već pre svega kroz ambijent u kojem se kritičko udruživanje sistematski čini rizičnim, skupim i nesigurnim. Pritisci se manifestuju kroz selektivno institucionalno postupanje, javnu delegitimizaciju i targetiranje, curenje informacija i stvaranje medijskog okruženja u kojem se organizacije predstavljaju kao neprijateljski akteri, kao i kroz fizičke i digitalne napade koji potkopavaju bezbednost i poverenje, a time i samu mogućnost kolektivnog delovanja. Istovremeno, jačanje plenuma i zborova pokazuje da društvo traži nove, horizontalne oblike participacije i samoorganizovanja, ali i da se upravo ti oblici nalaze na udaru političke i bezbednosne sumnjičavosti.

4.2. Sloboda udruživanja tokom 2025. godine

U toku 2025. godine nastavljen je niz događaja i praksi koje ukazuju na nastavak i intenziviranje sužavanja prostora za slobodno delovanje organizacija civilnog društva i neformalnih građanskih inicijativa. Uočljiv je obrazac u kojem se, paralelno sa javnom retorikom stigmatizacije, sprovode pritisci kroz institucionalne mehanizme, zatim kroz medijske kampanje targetiranja, ali i kroz fizičke napade, pretnje i ometanje rada organizacija. Ovakvo okruženje ima izrazit „efekat zastrašivanja“ na udruživanje, jer podiže cenu javnog angažmana i šalje poruku da kritičko delovanje može dovesti do posledica po bezbednost, ugled i funkcionisanje organizacija.

Prema najnovijem izveštaju međunarodne platforme CIVICUS Monitor, stanje u kojem se nalaze civilno društvo i građanski prostor u Srbiji tokom 2025. godine se dramatično pogoršalo: ocena je snižena sa „opstruirano“ na „pod represijom“.²⁴² Ova kategorija, druga najniža globalno, odnosi se na zemlje u kojima su osnovne slobode ozbiljno ograničene, a protivljenje vlastima može dovesti do teških posledica poput nasilja, sudskog progona ili zatvora. Time je Srbija uz Tursku i Gruziju jedina država u Evropi sa tom ocenom. Lošije od nje stoje samo Rusija, Belorusija i Azerbejdžan. Ovaj pad predstavlja prelomnu tačku posle višegodišnjeg trenda sužavanja prostora za delovanje civilnog društva.

CIVICUS ističe da su vlasti u Srbiji tokom 2025. prešle iz faze „običnog“ ograničavanja kritike u aktivno gušenje prava na udruživanje, organizovanje i protest.²⁴³ Dugotrajni studentski protesti, koji su počeli krajem 2024, prerasli su u najmasovniji pokret u skorijoj istoriji zemlje, a reakcija vlasti bila je obeležena represijom.²⁴⁴ Demonstranti, aktivisti i organizacije koje ih podržavaju trpeli su policijsko nasilje, napade provladinih grupa, masovna hapšenja, zastrašivanje i nadzor, dok počinio napada na njih uživaju gotovo potpunu nekažnjivost. Svim ovim oblicima represije svedočilo se tokom cele godine, što potvrđuje utisak da je građanski prostor sužen do alarmantnog nivoa pa se zbog ovog naglog pogoršanja Srbija već sredinom 2025. godine našla na listi zemalja koje CIVICUS pažljivo prati.²⁴⁵

Nezavisne organizacije ocenjuju da je Srbija postala sredina u kojoj „i jedina kritička reč izaziva odmazdu“.²⁴⁶ Ta odmazda može poprimiti razne forme: otkaz ili pritisak na poslu (posebno u javnom sektoru), ciljane inspeksijske kontrole, kampanje „blaćenja“ u provladinim tabloidima, proizvoljna privođenja i

242 Serbia downgraded in global ratings report on civic freedoms, *Civics*, 9. decembar.

243 CIVICUS Monitor: Srbija proglašena državom 'pod represijom', *Vreme*, 9. decembar.

244 Vidi više u odeljku 3. Sloboda mirnog okupljanja.

245 Srbija pod lupom: Sve veća represija i gušenje građanskih sloboda, *Vreme*, 30. jul.

246 CIVICUS Monitor: Srbija proglašena državom 'pod represijom', *Vreme*, 9. decembar.

slično. U takvom okruženju, mnogi aktivisti, novinari i članovi udruženja suočeni su sa dilemom autocenzure ili rizika odmazde, što ima krajnje obeshrabrujući efekat na slobodu udruživanja i ukupni civilni angažman u društvu.

Jedan od ranih i značajnih indikatora takvog trenda jeste postupanje prema regionalnim akterima civilnog sektora u januaru 2025. godine. Naime, zabeleženo je da je 21. januara privedeno 13 učesnika/ca radionice Erste akademije za nevladine organizacije u Beogradu, koji su potom proglašeni „bezbednosnim rizikom po Srbiju“ i izrečena im je zabrana ulaska u zemlju u trajanju od godinu dana.²⁴⁷ Ovakvo arbitrarno postupanje vlasti koje nije zasnovano na dokazima je jačanje narativa o „stranim agentima“ i „stranom faktoru“, uz naglašavanje da se proterivanje desilo u trenutku kada vlast pokušava da legitimne studentske proteste predstavi kao mešanje spolja,²⁴⁸ te da je ovakav narativ deo šireg višedecenijskog predstavljanja civilnog sektora kao neprijatelja.

4.2.1. Nezakonit ulazak i pretres Uprave kriminalističke policije u prostorije organizacija za ljudska prava

Upadi policije u prostorije organizacija civilnog društva i zahtev za izuzimanje dokumentacije tokom 2025. godine otvorili su ozbiljna pitanja poštovanja ustavnih i zakonskih garancija, kao i pitanja političke instrumentalizacije predistražnih radnji u odnosu na kritičke aktore u javnom prostoru. Prema javno dostupnim informacijama, policijski službenici su ulazili u prostorije više organizacija i tražili predaju dokumentacije koja se odnosi na donacije (uključujući sredstva USAID), pri čemu je u javnosti posebno problematizovano to što je kao osnov za postupanje navođena naredba javnog tužioca, a ne odluka suda.²⁴⁹ Policija je upala u prostorije Građanskih inicijativa,²⁵⁰ Centra za praktične politike, Trag fondacije, Crte i KOMS.²⁵¹

Ustav Republike Srbije garantuje nepovredivost stana i drugih prostorija, uz pravilo da se ulazak i pretres mogu sprovesti samo na osnovu odluke suda, uz prisustvo svedoka i pod uslovima propisanim zakonom, dok su izuzeci usko postavljeni i vezani za hitne situacije predviđene zakonom.²⁵² Na nivou procesnog prava, Zakonik o krivičnom postupku (ZKP) propisuje da se pretresanje

247 Proterivanje Hrvatica i ostalih: ‘Vodili su ih po nekim uličicama’, *Vreme*, 23. januar.

248 Vidi odeljak 3. Sloboda mirnog okupljanja.

249 Vladica Ilić o pretresu nevladinih organizacija: Tužilaštvo nezakonito deli podatke sa predsednikom, *NI*, 26. februar.

250 Građanske inicijative: Upad policije mehanizam zastrašivanja i progona, *Insajder*, 25. februar.

251 Borjanić (KOMS): Mladi ne veruju institucijama, već u vaninstitucionalnu borbu što pokazuju na ulicama, *NI*, 4. mart.

252 Ustav RS, član 40.

stana i drugih prostorija ili lica preduzima na osnovu naredbe suda, odnosno izuzetno bez naredbe samo u taksativno navedenim situacijama (npr. uz saglasnost držaoca prostorija, radi neposrednog hapšenja učinioca, otklanjanja neposredne i ozbiljne opasnosti), uz obavezno dokumentovanje razloga i izdavanje potvrde, kao i sastavljanje zapisnika i izdavanje potvrde o privremeno oduzetim predmetima. U tom kontekstu, javno iznet stav da „naredba tužioca ne može da bude osnov za ulazak ili pretres“ ukazuje na suštinsku razliku između tužilačkih ovlašćenja u pogledu prikupljanja obaveštenja i procesnih radnji koje, po svojoj prirodi i intenzitetu zadiranja u zaštićenu sferu, predstavljaju pretresanje i privremeno oduzimanje predmeta/dokumentacije, za šta je, po pravilu, neophodna sudska naredba. Posebno problematično je postupanje u situacijama u kojima organi traže „predaju dokumentacije“ u prostorijama organizacije bez jasnog razgraničenja da li se radi o dobrovoljnoj predaji na poziv ovlašćenog organa ili o radnji koja po sadržini odgovara pretresu (kretanje po prostorijama, pregled stvari, izuzimanje dokumenata), budući da ZKP izričito predviđa proceduru: nakon predaje naredbe o pretresu, lice se poziva da dobrovoljno preda predmete, a tek potom se pristupa pretresanju uz propisane garancije, zapisnik i potvrde.²⁵³

Pored pitanja zakonitosti, akteri iz civilnog sektora i stručna javnost su ukazivali i na širi obrazac selektivnog i politički motivisanog postupanja, u kojem se resursi organa gonjenja usmeravaju na organizacije koje se duže vreme bave slobodnim izborima, borbom protiv korupcije i javnim nadzorom rada institucija, dok istovremeno izostaje vidljivo postupanje po ranije podnetim prijavama koje se odnose na zaštitu budžeta Republike Srbije.²⁵⁴ U javnim izjavama je dodatno naglašeno da se kao neposredan povod navode paušalne političke poruke iz inostranstva, bez prikazivanja konkretnih dokaza o nenamenskom trošenju sredstava, što doprinosi utisku da se krivičnopravni instrumenti koriste za stvaranje pritiska i delegitimizaciju organizacija civilnog društva.²⁵⁵

Na ovu dimenziju se nadovezuje i način javne komunikacije tužilaštva: konferencija za medije je bila kratka i bez mogućnosti novinarskih pitanja, a u naknadnim objašnjenjima su relativizovane tvrdnje o tome da su strani zvaničnici pominjali konkretne organizacije, uz zaključak da je izbor organizacija za „proveru“ posledica samoinicijativnog odabira tužilaštva.²⁵⁶ Problem je bilo

253 Član 156 ZKP.

254 O sumnjivim javnim konkursima i finansiranjima udruženja vidi *Izveštaj 2024*, II.7.3. i *Izveštaj 2023*, II.8.3.

255 Golubović: Ulazak policije u četiri NVO pokazuje da je postupanje tužilaštva selektivno i politički motivisano, *NI*, 26. februar.

256 Sve nelogičnosti četvorominutne konferencije tužioca Stefanovića, *Raskrikavanje*, 26. februar.

i curenje informacija tokom postupanja organa jer su se podaci o radnjama i razgovorima sa predstavnicima organizacija pojavljivali u medijima u izuzetno kratkom roku.

Nastavak pritisaka kroz institucionalne mehanizme zabeležen je i u oblasti finansijskog nadzora. Uprava za sprečavanje pranja novca je tražila proveru bankovnih računa od svih banaka u Srbiji za više istaknutih aktivista, pozivajući se na Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Zatražena je provera računa Maje Stojanović iz Građanskih inicijativa, Katarine Đukić, koordinatorke ProGlasa i Sofije Todorović, direktorke Inicijative mladih za ljudska prava, Predraga Voštinića iz Lokalnog fronta u Kraljevu i Nebojše Petkovića iz udruženja „Ne damo Jadar”.²⁵⁷ Dodatno, ovaj događaj je smešten u kontekst ranijeg slučaja iz 2019. i 2020. godine („Spisak”) i u kontekst kampanje u kojoj se protesti i kritički akteri predstavljaju kao „zavera nevladinih organizacija i stranih sila”, uz bojazan da se pribavljeni podaci koriste za tabloidne kampanje i pokušaje diskreditacije društvenih događaja.²⁵⁸

Za razliku od drugih oblasti, sloboda udruživanja je posebno osetljiva na „meke” oblike pritisaka jer država često ne mora formalno da zabrani udruženje da bi suštinski suzila prostor delovanja: dovoljno je da kroz stigmatizaciju, selektivne kontrole, curenje informacija, ili pretnje i napade, podigne cenu udruživanja i normalizuje rizik od odmazde. U tom smislu, intervencije organa vlasti prema organizacijama civilnog društva i neformalnim inicijativama tokom 2025. godine treba posmatrati kroz standard da svako mešanje u slobodu udruživanja mora biti zasnovano na zakonu, težiti legitimnom cilju, i biti nužno i proporcionalno u demokratskom društvu, uz postojanje efikasnih garancija protiv zloupotrebe.

4.2.2. Pritisци i targetiranje organizacija civilnog društva

Pored institucionalnih pritisaka, u 2025. godini evidentirane su intenzivne kampanje targetiranja putem medija i kroz izjave javnih funkcionera, koje direktno utiču na mogućnost organizacija da deluju slobodno i bez straha. Zabeleženo je, na primer, targetiranje lokalne fondacije „Tate Novosađani” kroz tekstove u kojima se iznose dezinformacije i u kojima se fondacija povezuje sa USAID-om uz retoriku koja podrazumeva delegitimizaciju civilnog sektora kao instrumenta „rušenja” političkih sistema.²⁵⁹

257 Računi kritičara režima na meti mašinerije vlasti, *Radar*, 6. februar.

258 Država proverava transakcije novinara, NVO i udruženja koja kritikuju vlast, *Portal 021*, 28. jul 2020.

259 „Tate Novosađani”: Targetira nas režimski portal ‘NS uživo’, *NI*, 13. februar.

U martu 2025. godine zabeleženo je da je predsednik države izneo netačne informacije o navodnim finansijskim transakcijama CRTE, manipulišući podacima do kojih se došlo nakon upada policije u organizacije civilnog društva u februaru.²⁶⁰ Ove netačne navode su potom širili prorežimski mediji, a ovaj slučaj potvrđuje zabrinutost da dokumenti prikupljeni kroz institucionalno postupanje dospevaju u političku sferu i služe kao osnova za dalju kampanju targetiranja prodemokratskih organizacija, u svrhu obračuna sa njima. U maju 2025. godine dodatno je emitovan propagandni sadržaj u kojem se targetira CRTA. Ovaj sadržaj je proizvela GONGO organizacija Centar za društvenu stabilnost – organizacija koja dobija javnu podršku visokih funkcionera, ali i javni novac.²⁶¹

U istom periodu zabeleženi su i direktni pozivi na zabrane delovanja pojedinih organizacija i neformalnih grupa. Tako je narodni poslanik vladajuće stranke Vladimir Đukanović izjavio da pojedine neformalne studentske i političke organizacije treba zabraniti jer „deluju na ivici terorizma“.²⁶² Ovakva retorika ima neposredan značaj za slobodu udruživanja jer stvara okvir u kojem se legitiman građanski aktivizam predstavlja kao bezbednosna pretnja, čime se otvara prostor za proizvoljna postupanja i represivne mere.

Važan segment pritisaka u 2025. godini čine i fizički napadi, pretnje i vandalizam usmereni prema aktivistima i organizacijama. Zabeležen je, između ostalog, napad na aktivistu pokreta Bravo, koji je u Kuli zadobio teške telesne povrede dok je lepio plakate.²⁶³ Tokom godine evidentirani su i napadi na aktiviste na lokalnu,²⁶⁴ uključujući fizičke napade²⁶⁵ i pretnje smrću,²⁶⁶ pri čemu izveštaji ukazuju na povezanost nasilja sa političkom klimom i nedostatkom institucionalne zaštite. Dogodio se i fizički napad na Dejana Zejnulu, predsednika pokreta Pravo na život – MERI.²⁶⁷ Članovi zborova su napadnuti od strane maskiranih

260 Predsednik Vučić napao Crtu teškom neistinom – izmislio 190.000 evra i ponovo zloupotrebio institucije, *Crta*, 9. mart.

261 Šuplji Dosije NVO; laži, besmislice i demodirana paranoja, *Crta*, 29. maj.

262 Đukanović traži zabranu PSG, STAV, SviČe i Lokalnog fronta: Deluju na ivici terorizma, *NI*, 15. maj.

263 Pretučen lokalni aktivista u Kuli: Napadnut dok je lepio plakate protiv nasilja, *Nova.rs*, 20. januar.

264 Protest u Zaječaru zbog pretnji aktivistkinji, SNS odbacuje optužbe, 29. maj.

265 Predsednik opštine Vlasotince napao aktivistu, *Nova.rs*, 21. maj; Valjevci uz aktivistu: Održan protest na gradskom trgu zbog napada na Ljubišu Čulića, *NI*, 18. maj; Povređeni aktivista iz Kosjerića: Nadam se da će tužilaštvo ovog puta odrediti pritvor napadaču, *NI*, 30. maj.

266 Pretnje smrću aktivisti zbog odbrane Milićevog brda, *NI*, 23. april; Napadnuti članovi Zbora građana Smedereva dok su prikupljali potpise, *NI*, 29. maj.

267 Pokret Pravo na život – MERI tvrdi da je Dejan Zejnula brutalno napadnut i zahteva hitnu reakciju tužilaštva, *Mašina*, 10. novembar.

napadača ispred Narodne skupštine, čak uz oduzimanje telefona jednoj članici zbora tokom napada.²⁶⁸

Pored napada na pojedince, 2025. godina beleži i kontinuitet vandalizma i incidenata usmerenih ka prostorima koji funkcionišu kao infrastruktura udruživanja i kulturno-građanskog života. Prostorije Krokodilovog centra, udruženja koje je godinama na meti vandala, ponovo su izvršane grafitima podrške ruskoj agresiji na Ukrajinu.²⁶⁹ U maju 2025. godine evidentiran je i napad na omladinski centar CK13, kada je u dvorište prostorija bačena baklja uoči događaja, uz napomenu da su napadu prethodili pozivi ekstremističkih grupacija na nasilno sprečavanje događaja i kidanje transparenata, te da je reč o obrascu sistemskog nekažnjavanja napada na ranjive grupe i organizacije koje se bave suočavanjem s prošlošću i nenasilnim delovanjem.²⁷⁰ Novosadski lokal „Crni ovan“ je i ove godine bio meta napada vandala.²⁷¹

Pritisci na udruživanje u 2025. godini manifestovali su se i kroz otežavanje rada i javnih aktivnosti organizacija putem zabrana i otkazivanja događaja, kao i kroz pritiske vezane za korišćenje prostora. Tako su u februaru 2025. godine zabeležena otkazivanja tribina ProGlas²⁷² i Feminističke antifašističke mreže (FAMA).²⁷³ Posebno zabrinjavaju prakse koje podrazumevaju prisustvo službi bezbednosti u životu i radu udruženja i lokalnih inicijativa. Zabeleženo je da je predstavnik BIA posetio prostorije Seoskog kulturnog centra Markovac i obavio informativni razgovor sa aktivistkinjama, što ukazuje na sve veću uključenost pripadnika službi u zastrašivanje i prisluškivanje aktivista i građana tokom godi-
ne obeležene protestima.²⁷⁴

Pored fizičkih i institucionalnih pritisaka, evidentirani su i digitalni napadi koji utiču na kapacitet organizacija da deluju slobodno i bezbedno. Tako je Beogradski centar za bezbednosnu politiku bio meta digitalnih napada hakera iz Rusije, uključujući napade na mejl naloge i veb-sajt, kao i kreiranje lažnog sajta radi prevare učesnika međunarodne konferencije.²⁷⁵

268 Zborovi građana tvrde da su njihovi članovi noćas napadnuti ispred Skupštine Srbije u Beogradu, *N1*, 26. novembar.

269 Objava udruženja *Krokodil* na društvenoj mreži *Instagram*: https://www.instagram.com/p/DFuhOvVllac/?img_index=1.

270 Bačena baklja u dvorište Crne kuće: Neonacisti najavljivali dolazak uoči nastupa dreg kraljica, *Portal 021*, 2. maj.

271 Novosadski antifašistički kafić „Crni ovan“ ponovo na meti vandala, *N1*, 8. avgust.

272 Zabranjena tribina „ProGlas“-a na salašu kod Sombora, pomerena za 20h na centralnom trgu, *N1*, 25. februar.

273 Feministička antifašistička mreža: Muzej Vojvodine nam je u poslednjem trenutku otkazao program, *N1*, 27. februar.

274 Objava udruženja *Befem* na društvenoj mreži *Instagram*: https://www.instagram.com/p/DN8SnGYjRUg/?img_index=1&igsh=Z2hpcTRidXBONXZ6.

275 BCBP: Mesecima smo meta hakerskih napada iz Rusije, *Danas*, 28. novembar.

4.3. Plenumi i zborovi kao vid udruživanja

U 2025. godini su masovni studentski protesti i višemesečne blokade visokoškolskih ustanova otvorili pitanje udruživanja i kolektivnog delovanja izvan klasičnih, institucionalizovanih formi, odnosno van studentskih parlamenata i registrovanih udruženja. Ovakvo udruživanje se ostvarivalo kroz prakse plenuma na fakultetima kao svojevrsnog samoupravnog oblika unutrašnjeg organizovanja studenata, te kroz obnovu i širenje zborova građana kao oblika neposrednog udruživanja i odlučivanja na lokalnom nivou. U javnosti su ovi oblici organizovanja često predstavljani kao odgovor na „zakazivanje“ predstavničkih mehanizama i kao pokušaj da se politička volja artikulise kroz otvorene skupštine, u kojima se stavovi formiraju kolektivno, a ne kroz delegiranje mandata pojedincima ili organizacijama.

Plenumi studenata su, u kontekstu blokada fakulteta, funkcionisali kao forum u kojem se raspravljalo o ciljevima protesta, modalitetima blokade, javnim istupima i odnosu prema političkim akterima. U praksi, plenum se u 2025. pojavio kao centralni mehanizam održavanja unutrašnjeg jedinstva i legitimiteta studentskog pokreta.

Paralelno, u 2025. godini dolazi do vidljivog jačanja zborova građana, naročito u urbanim sredinama, kao mehanizma lokalnog samoorganizovanja i mobilizacije podrške protestima, ali i kao kanala za artikulisanje konkretnih lokalnih zahteva. U pozitivnom pravu, zbor građana nije „udruženje“ u smislu Zakona o udruženjima niti predstavlja organizaciju sa pravnim subjektivitetom, organima i trajnom strukturom, već je oblik neposrednog učešća građana u obavljanju poslova lokalne samouprave, uređen Zakonom o lokalnoj samoupravi.²⁷⁶ Taj zakon zbor građana prepoznaje kao mehanizam kroz koji građani „raspravljaju i daju predloge o pitanjima iz nadležnosti organa jedinice lokalne samouprave“,²⁷⁷ uz upućivanje da se način sazivanja i rada dodatno razrađuje aktima jedinice lokalne samouprave.

Iz ove normativne konstrukcije proizlazi „pravna forma“ zborova u užem smislu: zbor je *ad hoc* okupljanje birača na određenom području, čiji je učinak pre svega proceduralan i participativan, a ne normativno-obavezujući. Drugim rečima, zbor ne „donosi odluke“ koje same po sebi proizvode pravne posledice prema trećima, već artikulise zahteve i predloge i uspostavlja obavezu nadležnih organa da se prema njima institucionalno odrede (razmatranjem i odgovorom), što mu daje specifičnu težinu u sistemu lokalne demokratije.

Da je zakonodavac zamislio zbor kao instrument lokalne, teritorijalno utemeljene participacije vidi se i iz tipičnih statutarnih rešenja. Međutim, ova

²⁷⁶ Član 67 Zakona o lokalnoj samoupravi.

²⁷⁷ Član 69 Zakona o lokalnoj samoupravi.

rešenja su prilično raznolika. Ističe se da statuti pojedinih gradova i opština regulišu uslove za održavanje građanskih zborova na toliko različit način da to krši načelo jednakosti građana.²⁷⁸ Dok je u Kragujevcu dovoljno prisustvo 5% birača da bi zbor mogao da donosi odluke, u Beogradu je potrebno više od polovine, što je praktično neostvariv uslov. Beograd predstavlja izuzetak u celoj zemlji po tome što članove saveta mesnih zajednica ne biraju građani neposredno i tajno, već se biraju na zborovima građana. Ovaj sistem, u kombinaciji sa ekstremno visokim kvorumom za održavanje tih zborova, praktično onemogućava demokratsko formiranje tih tela. Stoga, iako je ideja o građanskom odlučivanju plemenita, visoki pragovi onemogućavaju njenu primenu u praksi.

U kontekstu 2025. godine, zborovi su u praksi često dobijali i širu društveno-političku funkciju kao način samoorganizovanja građana i artikulacije nezadovoljstva. Važno je, međutim, razlikovati društvenu funkciju od formalno-pravne: formalno, zbor je najčvršće „ukorenjen“ u okviru lokalne samouprave, teritorijalno je vezan za konkretnu zajednicu i usmeren je na pitanja koja su, po pravilu, u nadležnosti lokalnih organa, dok se širi politički ciljevi u praksi oslanjaju pre svega na opšte garancije slobode okupljanja, izražavanja i udruživanja, a ne na samu normu o zboru.

* * *

Sloboda udruživanja u 2025. godini pokazuje da se, sve u svemu, u Srbiji ne sužava samo kroz formalne zabrane ili eksplicitne restrikcije, već pre svega kroz ambijent u kojem se kritičko udruživanje sistematski čini rizičnim, skupim i nesigurnim. Pritisci se manifestuju kroz selektivno institucionalno postupanje, javnu delegitimizaciju i targetiranje, curenje informacija i stvaranje medijskog okruženja u kojem se organizacije predstavljaju kao neprijateljski akteri, kao i kroz fizičke i digitalne napade koji potkopavaju bezbednost i poverenje, a time i samu mogućnost kolektivnog delovanja. Istovremeno, jačanje plenuma i zborova pokazuje da društvo traži nove, horizontalne oblike participacije i samoorganizovanja, ali i da se upravo ti oblici nalaze na udaru političke i bezbednosne sumnjičavosti.

278 Zborovi građana u Beogradu – nemoguća misija, *Otvorena vrata pravosuđa*, 23. maj.

5. Sloboda izražavanja i medijske slobode u 2025. godini

5.1. *Generalna ocena stanja i uočene tendencije*

Sloboda izražavanja i medijske slobode su, u 2025, drastično pogoršani u odnosu na prethodnu godinu, najgore su od početka veka i najlošije od vremena pripreme prvog izveštaja Beogradskog centra za ljudska prava 1998. Ključni događaji u 2025. su bili masovni protesti studenata i građana zbog pada nadstrešnice Železničke stanice u Novom Sadu 1. novembra 2024, koji je ubio 16 osoba. Na zahteve da se odgovorni za to procesuiraju, vlast je odgovorila masovnim i konstantnim kršenjem prava na mirno okupljanje i izražavanje mišljenja, nezakonitim postupanjem policije i prekomernom upotrebom sile prema demonstrantima i novinarima koji su o tome izveštavali. Godina je karakteristična i po velikom broju fizičkih napada policajaca, onih koji se tako predstavljaju i pristalice vlasti na novinare i sistematskim izbegavanjem policije da zaštiti napadnute demonstrante i novinare od fizičkih napada pristalice vlasti. To je pratila i histerična kampanja provladinih tabloida protiv građana i novinara u kojoj je čak traženo hapšenje novinara uz navođenje njihovih imena i prezimena.

Pad nadstrešnice je obelodanio rasprostranjeno korupcionaško ponašanje vlasti, potpunu urušenost institucija i njihovo postupanje po diktatu izvršne vlasti, odnosno po ličnim željama predsednika Vučića. To se očitovalo i u ponašanju tužilaca i sudija.

Intenzivirano je i stvaranje narativa po kome su pristalice vlasti, koje napadaju demonstrante i novinare, pristojna i uljuđena Srbija, dok se druga strana označavala kao rušilačka, izdajnička i kao neprijatelj Srbije. Proširena je i matrica direktno usmerena na gušenje slobode izražavanja po kojoj je svaki kritički stav o postupanju vlasti terorizam, ugrožavanje ili rušenje ustavnog poretka.

U tim pritiscima i napadima su prednjačili predsednik Republike, predsednica Narodne skupštine i poslanici vladajuće koalicije u skupštini. Stotine uvreda i verbalnih napada, od kojih se mnogi mogu okarakterisati i kao govor mržnje dnevno je prenosio javni televizijski servis. Tim napadima pridružio se i vrh Srpske pravoslavne crkve.

O urušenosti države i prava najrečitije govori ponašanje policije prema demonstrantima i novinarima čiji su brojni napadi i maltretiranja pažljivo zabeleženi i dokumentovani. Za takvo prekoračenje ovlašćenja i preteranu upotrebu sile tokom protesta, naročito u drugoj polovini 2025, nijedan policajac nije

pozvan na odgovornost a neki su, upravo zbog toga, i napredovali. Pojedini aktivisti SNS, kao što je Vuk Raonić, jedan od aktera napada na snimatelja *Euronjuza* u novembru 2024, su čak i nagrađeni pa je on u decembru postao zamenik gradonačelnika Novog Sada.²⁷⁹

Pritisak na novinare koji kritikuju vlast bio je usmeren na zastrašivanje, utišavanje i, po mogućstvu, gašenje izveštavanja o protestima, ali i da građanima pokažu da je sloboda izražavanja „skupa“ i da razmisle o odustajanju od protesta.

Broj incidenata sa novinarima kao žrtvama je drastično porastao, naročito broj fizičkih napada. Novina je to da su policajci mnogo češće napadali novinare ili im nisu pružali zaštitu od napada pristalica vlasti. Broj ometanja, uvreda i pretnji, pre svega od strane predstavnika vlasti, je značajno narastao a češće su korišćena i policijska privođenja bez razumnih obrazloženja. U napadima na novinare obilatu podršku vlastima su pružali tabloidni mediji, praktično megafoni vlasti, iznoseći lažne optužbe i kršeći sve profesionalne, zakonske i moralne norme i to hiljadama puta.

Rešavanje nekih od ovih problema je u nadležnosti Regulatornog tela za elektronske medije (REM). Parlament nije izabrao novi Savet REM-a do roka 4. novembra 2024. godine, kako je propisano Zakonom o elektronskim medijima, zbog čega je Srbija od tada bez tela za donošenje odluka regulatora medija. Međutim vlasti su se, od 5. novembra 2024. godine, prvo ponašale kao da problem ne postoji da bi zatim, pod pritiskom, pokušale da organizuju izbor novog saveta tog tela tako da zadrže potpunu kontrolu nad njim, bez obzira na proteste opozicije, udruženja građana, ali i OEBS.²⁸⁰ Tu nameru potkrepljuje izjava predsednika Vučića iz decembra: „Šta bi oni hteli, većinu u REM-u pa da ukinu Informer, pa da onda idu na izbore?“²⁸¹ Zatim su vlasti zaustavile izbor devetog člana Saveta, predstavnika nacionalnih saveta nacionalnih manjina i nametnule svoje kandidate. Zbog nelegalnosti u postupku četiri člana Saveta REM koje su predložile profesionalne organizacije i NGO su podnela ostavku. Predsednica parlamenta Ana Brnabić ih je optužila za „nedovoljni kapacitet za dijalog“ i najavila nove izbore za njihova upražnjena mesta.²⁸² Do kraja rada na ovom izveštaju proces izbora Saveta REM nije završen.

Sudska zaštita novinara praktično ne postoji, a u retkim slučajevima kada je doneta presuda u korist novinara ona je neadekvatna, novčana ili uslovna.

Takođe treba napomenuti da oko četvrtine novinara, od kojih većina ima viši stepen obrazovanja, u Srbiji rade kao frilenseri, bez zaštite povezane sa pra-

279 NDNV: Nasilje nad novinarima nagrađeno funkcijom, Nezavisno društvo novinara Vojvodine, 15. decembar.

280 Deset meseci bez REM: Medijska scena u potpunom bezakonju, *Insajder*, 28. avgust.

281 Vlast je jasno rekla da neće predati REM, *Danas*, 19. decembar.

282 Četvoro izabranih članova Saveta REM zvanično podnelo ostavke, *Beta*, 19. decembar.

vima iz radnih odnosa, dok se oni sa stalnim zaposlenjima plaše otkaza, često iz političkih razloga. Njihove plate su, po pravilu, ispod nacionalnog proseka. Medijski stručnjaci su takođe izloženi uznemiravanju na radnom mestu, dok su novinarke – koje čine većinu u profesiji – dodatno izložene seksualnom uznemiravanju i seksističkim komentarima.²⁸³

5.2. Ocena stanja u medijima

Međunarodne organizacije, političke i profesionalne, opisuju medijsku situaciju u Srbiji kao izuzetno tešku i opasnu po novinare i medije, dok je domaći zvaničnici opisuju kao gotovo idealnu.

Evropska komisija u izveštaju o Srbiji konstatuje nazadovanje u oblasti slobode medija, što pokazuju napadi, SLAPP tužbe, zastrašivanja i hapšenja novinara. Zato je Srbija, uz Gruziju i Tursku, zemlja sa pogoršanjem stanja medija.²⁸⁴ Evropski parlament je osudio talas državnog nasilja, medijsko zastrašivanje i nezakonitu upotrebu nadzora.²⁸⁵ Savet Evrope ističe da je Srbija četvrta po broju napada na novinare posle Ukrajine, Rusije i Turske, kao i da je ona, po fizičkim napadima, na drugom mestu, posle Ukrajine.²⁸⁶ Stejt department (*United States Department of State*) u svom izveštaju pominje da su pretnje i napadi na novinare, netransparentno vlasništvo nad medijima i prevelika uloga države u medijskom sektoru podrivali ustavom zagarantovane slobode medija i izražavanja.²⁸⁷

Reporteri bez granica (*Reporters Without Borders*) smeštaju Srbiju na 96. mesto (od 180) na Indeksu slobode medija, što je najniže mesto u 23 godine postojanja indeksa.²⁸⁸ Oni su objavili listu sa 34 predatora slobode medija 2025. godine među kojima je i predsednik Srbije Aleksandar Vučić. Na toj listi po-jedinaca i organizacija kojima je zajednička mržnja prema slobodi medija su i Natenjahu, Putin, Lukašenko, Si Đinping, Orban i Fico.²⁸⁹ Ista organizacija u svom izveštaju konstatuje da je polovinu napada na novinare izvršila policija „sa

283 SINOS: polovina novinara sagoreva na poslu a plate male, *SINOS*, 4. april.

284 Najoštiriji izveštaj EK o Srbiji: nazadovanje u oblasti demokratije, osnovnih prava i slobode medija, *NUNS*, 4. novembar.

285 Evropski parlament o Srbiji: 'Dijagnoza jednog sistema' i 'najoštirija rezolucija do sada', *BBC*, 22. oktobar.

286 Po broju napada na novinare Srbija četvrta u Evropi: Nema političke volje da se novinari zaštite, *Danas*, 6. mart.

287 Stejt department o ljudskim pravima u Srbiji: Ozbiljni problemi sa slobodom medija, *N1*, 13. avgust.

288 Reporteri bez granica: Sloboda medija u Srbiji na istorijskom minimumu, *Vreme*, 2. maj.

289 Aleksandar Vučić na listi najvećih svetskih predatora slobode medija, *Cenzolovka*, 31. oktobar.

potpunom nekažnjivošću, u klimi koju su oblikovali verbalni napadi predsednika Vučića na novinare“.²⁹⁰ Freedom haus (*Freedom House*) konstatuje da je Srbija na listi zemalja koje imaju najveći pad u slobodi medija u poslednjih 19 godina kao i da ima veći pad od svih zemalja u Evropi.²⁹¹ Medija fridom rapid respons (*Media Freedom Rapid Response*) ističe da je stanje u Srbiji alarmantno, i da su pretnje, pritisci i napadi eskalirali nakon studentskih protesta.²⁹² Početkom decembra specijalni izvestioci UN ocenili su da su napadi na nezavisne novinare i medije eskalirali tokom godine i pozvali vladu da okonča nekažnjivost počinitelja tih dela.²⁹³ Civikus monitor (*Civikus*) je u svom izveštaju ocenu građanskog prostora u Srbiji snizio na „pod represijom“. Tako se Srbija našla u grupi zemalja sa Gruzijom, Zimbabveom, Pakistanom i El Salvadorom. „Vlasti više ne pokušavaju samo da suzbiju kritiku već aktivno guše pravo na slobodno izražavanje, udruživanje i proteste“, zaključuje ta organizacija.²⁹⁴

No, funkcioneri vlasti medijsku situaciju ocenjuju kao gotovo idealnu. Predsednik Vučić je izjavio da po pitanju medijskih sloboda u Srbiji misli „sve suprotno“ od onoga kako je o toj temi govorio šef delegacije EU u Srbiji Fon Bekerat prilikom uručivanja godišnjeg izveštaja EK o Srbiji.²⁹⁵ Ministar informisanja Boris Bratina kaže da u Srbiji „postoji apsolutna medijska sloboda izražavanja, ali je problem u načinu na koji pojedini mediji informišu javnost“,²⁹⁶ a njegov savetnik Miloš Garić ocenjuje da je „Srbija oaza medijskih sloboda u odnosu na pojedine evropske države i EU“.²⁹⁷ Bratinin prethodnik na mestu ministra, Dejan Ristić, je deo domaćih medija optužio za izdaju. „Obojena revolucija u našoj zemlji je spremna godinama unazad a značajan broj domaćih medija je poslednjih nekoliko godina dobijao značajna novčana sredstva iz zapadnih zemalja“.²⁹⁸

290 Reporteri bez granica: polovinu fizičkih napada na novinare u Srbiji izvršila policija..., *Cenzolovka*, 9. decembar.

291 Izveštaj Fridom hausa: Srbija beleži pad sloboda, vlast podriva medije, *RSE*, 27. februar.

292 MFFR: Srbija na prvom mestu u Evropi po kršenju medijskih sloboda, *ANEM*, 16. septembar.

293 Eksperti UN: Srbija mora da zaustavi napade na novinare, *NUNS*, 5. decembar. Celo saopštenje.

294 Snižena ocena za Srbiju u globalnom izveštaju o građanskim slobodama, Građanske inicijative, 9. decembar.

295 Vučić pred ambasadorom EU pokušao da pošalje pomirljive poruke, pa opet završio targetiranjem i napadima, *N1*, 6. novembar

296 Ministar Bratina: Vest o „agresivnoj veverici“ me podseća na izveštavanje *N1*, *Cenzolovka*, 25. septembar.

297 Savetnik ministra Srbiju naziva oazom medijskih sloboda, situacija najgora u poslednji 25 godina, *Raskrikavanje*, 13. avgust.

298 Dejan Ristić: Veliki broj domaćih medija poslednjih godina dobijao pare sa Zapada, *Tanjug*, 9. april.

Namere vlasti da kritičke medije stave pod potpunu kontrolu Bratina je obelodanio izjavom da „mediji koji prekogranično emituju u Srbiji ne treba da postoje u etru na teritoriji države jer im zakon ne može ništa“²⁹⁹ kao i stavom da je *Radio slobodna Evropa (RSE)* „opasna zbog svog antisrpskog programa“.³⁰⁰ Reagujući na kritike iz EU, Bratina je ponovio da mediji o kojima je govorio ne proizvode vesti već isporučuju sliku i priče koje su protiv srpskog naroda.³⁰¹

5.3. Novinari – meta za svakoga

Broj incidenata u kojima su žrtve novinari porastao je do neviđenih razmera. Po podacima NUNS-a, do polovine decembra je zabeleženo 344 incidenta vezanih za novinare dok je u istom periodu 2024. godine taj broj iznosio 168. Od toga je 119 fizičkih napada na novinare i na medije, ističe NUNS i dodaje da veliki broj napada nije unet u njihovu bazu.³⁰² Po evidenciji Beogradskog centra za ljudska prava, do 20. decembra, bilo je najmanje 188 fizičkih, napada na imovinu i privođenja bez valjanog objašnjenja.³⁰³ Od toga su, od marta do kraja oktobra, 50 napada izveli policajci ili oni koji se tako predstavljaju, i još u 16 slučajeva policija nije zaštitila novinare.³⁰⁴ Osim toga bilo je 11 privođenja među kojima je bio i strani dopisnik u Nišu. Samo u avgustu je NUNS zabeležio 46 incidenata protiv novinara, što je rekord u 2025. godini. Od toga su 26 fizički napadi a 14 njih su počinili policajci.³⁰⁵

Žarko Bogosavljević, glavni i odgovorni urednik portala *Razglas news* iz Novog Sada je, od početka protesta u novembru 2024. do polovine jula 2025. godine doživeo preko 30 napada, pretnji i vređanja. Izbijali su mu mobilni iz ruke, sprečavali ga da snima, obarali ga na zemlju, primao je udarce pendrekom i štitom, prskan je biber sprejom, psovan je i prećeno mu je a provladini tabloidi su objavili podatke o njegovoj porodici i adresi stanovanja.³⁰⁶

Fotoreporter su bili jedna od glavnih meta napada policajaca i pristalica vlasti. Fotoreporter portala *Mašina* Gavriilo Andrić je, po bazi podataka NUNS, pet puta fizički napadnut u više srpskih gradova. U Novom Sadu je u maju priveden zbog navodnog provociranja policije. Uveden je u neobeleženi kombi bez

299 Bratina: tražimo promene zakona jer N1, Nova i RSE ne treba..., *N1*, 12. novembar.

300 Sramni napad Bratine: novinari N1 i Nove krivi za mnogo toga..., *ANEM*, 11. novembar.

301 Bratina o kritikama iz EU kaže da „ima pravo na svoje mišljenje“ i nastavlja da vređa, *N1*, 14. novembar.

302 *ANEM*: nekažnjivost zločina nad novinarima gotovo stoprocentna, *ANEM*, 3. novembar.

303 Podatak iz arhive medijskih objava Beogradskog centra za ljudska prava.

304 IFJ – Srbija – godinu dana rata protiv novinara, *ANEM*, 31. oktobar.

305 NUNS: avgust je rekordan po napadima na novinare..., *NUNS*, 5. septembar.

306 Preko 30 napada na novosadskog novinara Žarka Bogosavljevića, *ANEM*, 18. jul.

registarskih tablica, odveden je u policiju i kasnije pušten.³⁰⁷ Andrića je u junu, u Kosjeriću, fizički napao lokalni funkcioner vladajuće stranke ispred policijske stanice, policija nije reagovala, a kada je prijavio slučaj dežurni policajac je izjavio da u tome nema krivičnog dela i savetovao mu da podnese privatnu tužbu. Istog meseca u Beogradu Andrić je napadnut ispred Sava centra gde su ga policajci fizički onemogućili da snimi događaj i zahtevali da se ukloni sa tog mesta.³⁰⁸ U novembru je isti fotoreporter napadnut u Negotinu gde je pratio lokalne izbore. Ispred biračkog mesta ga je napala grupa ljudi sa kvadrovima, jedan mu je prešao preko noge a drugi mu je oteo telefon. On je zahtevao od policajaca da mu pomognu da nađe telefon, što su oni odbili.³⁰⁹ Andrić ističe da je bio privođen, legitimisan, da ga je policija ometala i fizički sprečavala da radi, kao i da je dobijao pretnje ubistvom.³¹⁰

Tešku torturu je prošao i fotograf Aleksa Stanković. Policajci su ga 2. juna, iako je bio vidno obeleđen oznakama „press“, priveli, zatvorili u policijski kombi, tukli ga, tražili da obriše snimke na kojima se vidi kako oni vređaju devojke. Zatim su tražili da obriše Instagram i Fejsbuk, da vrati telefon na fabričko podešavanje i polomili mu karticu. Zahtev sve trojice policajaca koji su ga tukli je bio da on prestane da snima policiju. Stanković je inače postao poznat po snimku koji je demantovao neistinitu izjavu predsednika Vučića da su studenti u protestu ispred RTS udarili bokserom policajca u oko.³¹¹

Treba dodati da je od novembra 2024. do kraja avgusta ove godine zabeleženo više od 30 napada na novinare TV NI i da nijedan od njih nije procesuiran.³¹²

U bazi organizacije *Safe Journalist* registrovano je da je 138 incidenata sa novinarima prijavljeno tužilaštvu i policiji. Od toga je doneta jedna osuđujuća presuda, odbačeno je 7 prijava dok su ostale još u radu.³¹³

Ukupan broj incidenata u kojima su žrtve novinari sigurno je najmanje 925, koliko su zabeležili saradnici Beogradskog centra.³¹⁴ U Narodnoj skupštini je za tri meseca (avgust, septembar i oktobar) zabeležen 441 verbalni napad na no-

307 Aktivistkinja PSG: priveden fotograf Gavrilo Andrić, funkcioner PSG se onesvestio, NI, 16. maj.

308 Mreža Bezbedni novinari osudila napade na fotoreportera Gavrila Andrića u Beogradu i Kosjeriću, *Safe Journalist*, 12. jun.

309 NUNS nedopustiv napad na Gavrila Andrića, opet izostala reakcija policije, NUNS, 30. novembar.

310 Fotograf Gavrilo Andrić: napad u Negotinu bio je najstrašniji, policajac je praktično saučesnik, *Cenzolovka*, 8. decembar.

311 Stanković: policajci su me kidnapovali zbog mog rada. Policajci su me tukli..., *Cenzolovka*, 14. jul.

312 IPI: napadi na novinare u Srbiji dobili neviđene razmere, NI, 25. avgust.

313 *Safe Journalist*: u Srbiji zabeleženo 238 incidenata protiv novinara..., NI, 2. novembar.

314 Podatak iz arhive medijskih objava Beogradskog centra za ljudska prava.

vinare.³¹⁵ U novembru je zabeleženo još 154 verbalna napada predstavnika vlasti na novinare.³¹⁶ Tu je i 188 fizičkih, napada na imovinu i privođenja bez valjanog objašnjenja, kao i preko 142 slučaja ometanja, vređanja, pretnji, pokušaja instaliranja špijunskog softvera u telefone novinara i zabrana ulaska za 6 stranih novinarskih ekipa u martu u Srbiju pod čudnim obrazloženjima. U posebno teškom položaju su žene novinari. Do sredine novembra zabeleženo je 56 napada i pretnji novinarkama.³¹⁷ Osim toga, one su izložene i seksualnom uznemiravanju i seksualističkim primedbama, ponekad i u samim redakcijama. Uz sve to ide i činjenica da mnogi novinari više i ne prijavljuju incidente jer smatraju da to nema svrhe.

Bez obzira na sve to Vučić je, govoreći o dva od nekoliko lakših napada na novinare provladinih medija izjavio da se „tako nešto kao što je bio napad na dve novinarkе *Informera* u Zaječaru i Kosjeriću nije događalo u poslednjih 30 godina“.³¹⁸

Pod posebno jakim pritiskom su novinari lokalnih medija. To je vidljivo iz ankete *JUGpress* koja je rađena sa novinarima i novinarkama iz 29 lokalnih medija iz cele Srbije. Preko 62 odsto ispitanika je izjavilo da ih ugrožavaju lokalni članovi vladajućih stranaka a još 13 odsto njih da to čine funkcioneri tih stranaka. Gotovo 70 odsto ispitanika je odgovorilo da su jednom ili više puta vređani zbog profesionalnog obavljanja posla a 48 odsto njih da nije prijavilo digitalne pretnje jer nema poverenja u institucije.³¹⁹

I svi ostali pritisci na novinare su brojni. Tako su predstavnici vlasti, policija i privatna obezbeđenja više desetina puta sprečavali novinare da izveštavaju. Policija je više od mesec dana bila u zgradi *RTV Vojvodine* na zahtev rukovodstva te kuće.

Novinari su sprečavani i da priđu kampu kod Predsedništva Srbije (Ćaci-lend) gde ih je dočekivala fizička sila, pretnje i vređanje tako da je ta teritorija (i) za njih bila „zabranjeni grad“. Po podacima ANEM-a do početka novembra, kod tog kampa zabeleženo je 16 slučajeva napada, ometanja i zastrašivanja novinara.³²⁰ U novembru su zabežena još tri fizička napada na toj lokaciji.

Autori jedne emisije na *TV Novoj S* izmestili su emisiju u Sloveniju zbog ozbiljnih pretnji njima i njihovim porodicama. Više puta je provaljivano u prostorije medijskih udruženja i medija, novinarima je oštećivana imovina a odu-

315 Sistemska obračun režima sa kritičkim novinarima, *Vreme*, 19. novembar.

316 Fondacija Slavko Ćuruvija: U novembru 154 verbalna napada..., *Danas*, 8. decembar.

317 NUNS: novinarkе u Srbiji sve izloženije..., NUNS, 25. novembar.

318 Za 30 godina nije se desilo ovo što je..., *NI*, 10. jun.

319 JUGpress: Novinare lokalnih medija najviše ugrožavaju članovi političkih stranaka koji nisu na visokim funkcijama, *JUGpress*, 15. decembar.

320 ANEM: sinoć zabeleženi 15. i 16. slučaj napada..., *Autonomija*, 3. novembar.

zimana je i oprema. Najmanje 25 novinara provladinih medija je dobilo otkaze zbog kritičkog stava prema postupcima vlasti i ponašanju rukovodstava njihovih medija, a više njih je bilo pozivano u BIA na informativni razgovor.

Veliki broj novinara kritičara vlasti i gotovo svi kritički mediji su tokom godine dobijali veliki broj uvreda i pretnji, često smrću. Tako je u julu redakciji *TV N1* prećeno masakrom kao u redakciji francuskog časopisa *Šarli Ebdo* kada je osam novinara ubijeno na svom radnom mestu.³²¹ U decembru je nedeljniku *Radar* i karikaturisti Dušanu Petričiću prećeno takođe podsećanjem na slučaj *Šarli Ebdo*. Nazvani su izdajnicima, prećeno im je streljanjem i zatiranjem kao i spaljivanjem članova redakcije i nasiljem nad svima onima koji ih podržavaju.³²²

U martu su pripadnici jedne partije iz vladajuće koalicije blokirali zgradu *TV N1*, sprečavajući zaposlene da uđu ili napuste zgradu, objašnjavajući da to rade zbog nezadovoljstva načinom izveštavanja. Istovremeno su tražili da budu pušteni u studio kako bi oni, u živom programu, objasnili razloge svog nezadovoljstva.³²³

Zabeleženi su i pokušaji instaliranja špijunskog softvera u mobilne telefone novinara, bilo daljinski bilo tokom informativnih razgovora u policiji.³²⁴ Takođe je više stranih novinarskih ekipa sprečeno da uđe u zemlju pod providnim objašnjenjima, kako ne bi pokrivali velike demonstracije u martu.

Novitet u 2025. godini je utišavanje mikrofona za pitanja kritičkih novinara. Na konferenciji za novinare predsednice parlamenta Ane Brnabić tehničkoj službi je naređeno da utiša mikrofonske novinarke *N1* Žaklini Tatalović kada je pokušala da postavi dodatno pitanje.³²⁵

U sve češće korišćena sredstva ubraja se i seča kablova operatera koji prenose programe kritičkih medija u više gradova a u aranžmanu Elektrodistribucije Srbije i Telekom, operatera u većinskom vlasništvu države.³²⁶ Telekom inače već kontroliše više od 50 odsto proizvodnje i distribucije video sadržaja i preko 84 odsto internet saobraćaja.

Broj verbalnih napada pripadnika vlasti na novinare enormno je porastao. Po podacima Fondacije Slavko Ćuruvija samo za četiri meseca zabeleženo

321 SČF: brutalna kampanja iz državnog vrha – za tri nedelje 57 napada na novinare, Fondacija Slavko Ćuruvija, 11. jul.

322 SafeJournalist: hitno procesuirati one koji prete nedeljniku *Radar* i Petričiću, *Beta*, 12. decembar.

323 Opasan pritisak na nezavisne medije, *Danas*, 14. mart.

324 Srbija: Novinarke BIRN-a mete špijunskog softvera Pegasus, *Amnesty International*, 27 mart.

325 UNS: nedopustivo utišavanje mikrofona novinarki *N1* koja je želela da postavi dodatno..., UNS, 19. decembar.

326 Uklanjanje Nove i Nove S sa manjih kablovskih kanala se nastavlja..., *Cenzolovka*, 23. jul.

je 595 takvih napada.³²⁷ U tome su prednjačili poslanik SNS Nebojša Bakarec (63) i Aleksandar Vučić (22). I uvrede sa govorom mržnje predstavnika vlasti se mere stotinama pa je prema podacima ove fondacije u septembru zabeležen 141 govor mržnje u nastupima funkcionera i poslanika SNS o kritičkim medijima. Najistaknutiji su opet bili Nebojša Bakarec (38) i Aleksandar Vučić (19). Korišćeni su izrazi izdajnička banda, ološ, insekti, fašističko smeće, neprijatelji države i mrzitelji Srbije a njihov rad je kvalifikovan kao ludačka propaganda. To jasno pokazuje da je agresija prema novinarima institucionalizovana i normalizovana.³²⁸ Pomenimo i da je Vučić novinarku iz dopisništva RTS u Nišu nazvao imbecilom.

Vučić je predsednika koalicije za slobodu medija Verana Matića optužio da mrzi Srbiju i dodao da „Onima koji su osuđivani zbog njega to treba da se briše iz evidencije i da im se on izvini“.³²⁹ Inače, predsednik Vučić konstantno napada novinare *TV N1*. On je 16. decembra, umesto da odgovori na pitanje novinara televizije *N1* Mladena Savatovića o slučaju „Generalštab“ i optužnom predlogu JTOK protiv ministra kulture Nikole Selakovića, izgovorio niz optužbi i uvreda, uključujući i tvrdnje da ga novinar „naziva Hitlerom“, uz poruke kojima ga ponižava, zastrašuje i vređa njegove roditelje.³³⁰ Novinar je objavio da će tužiti predsednika³³¹ zbog uvreda a odmah posle su mu stigle ozbiljne pretnje.³³²

Ministar Bratina je novinare nazvao „mamlazima“. Pored toga ministar je tražio „ideološku diferencijaciju“ na RTS i dodao da ne sme da se dozvoli da ona padne u ruke blokadera „jer bi to bio znak državnog udara ili prevrata“.³³³ Ministar zdravlja Zlatibor Lončar je optužio novinare *TV N1*, *Nove S* i *Danasa* da šire paniku.³³⁴ Siniši Malom, potpredsedniku vlade i ministru finansija su u jednom beogradskom restoranu gosti skandirali „studenti“. Prisutna novinarka Danica Ilić se predstavila Malom i zamolila za komentar. Ministar joj je grubo oteo telefon iz ruke i krenuo da napusti restoran. Posle diskusije sa novinarom u kojoj je tvrdio da ona nema pravo to da radi, spustio je telefon na žardinjeru.

327 Fondacija Slavko Ćuruvija: U oktobru najmanje 163 verbalna napada na novinare..., *Cenzolovka*, 5. novembar.

328 Fondacija: U septembru 141 verbalni napad funkcionera i poslanika SNS na kritičke medije..., *In Media*, 9. oktobar.

329 Matić: Izjava Vučića je zastrašivanje..., *Cenzolovka*, 21. jul.

330 Vučić na pitanja novinara N1 odgovarao uvredama, neistinima, pa zapretio..., *N1*, 16. decembar.

331 „Želim ovako u N1 da upadnem“: nove pretnje N1 na društvenim mrežama, *N1*, 18. decembar.

332 Posle Vučićevog targetiranja stigle ozbiljne pretnje novinaru N1..., *Danas*, 18. decembar.

333 Bratina: Direktor RTS-a pisao Vladi, ne sme da se dozvoli da padnu u ruke blokadera, *Danas*, 27. april.

334 Sramni i klevetnički istup Zlatibora Lončara, *Vreme*, 18. avgust.

Gosti restorana su ga ispratili povicima „živeli studenti“ a on im je, po njihovom svedočenju, pokazao srednji prst.³³⁵

Mediji u sastavu Junajted medija (UM) su se našli u posebno teškom položaju jer je obelodanjen razgovor direktora BC partnersa Stena Milera, većinskog vlasnika UM sa direktorom državnog Telekoma o zahtevu Vučića da se smeni rukovodstvo UM u Srbiji. Miller je to prihvatio samo je tražio još vremena da oslabi UM u Srbiji. Samo mesec dana kasnije imenovana su tri nova direktora UM u Srbiji koji imaju pravo veta na sve odluke sadašnjeg rukovodstva.³³⁶ Početkom novembra glavni urednici medija u sastavu UM su zatražili mogućnost „menadžerskog otkupa“ od većinskog vlasnika BC partners.³³⁷ Početkom decembra BC partners je odgovorio da još ne želi da proda medije „trećoj strani“. On je saopštio i da reorganizacija o kojoj je bilo reči u razgovoru Milera i Lučića „samo što nije stupila na snagu“.³³⁸

Kao specifičan vid pritiska je i izuzetno često pojavljivanje Aleksandra Vučića na svih pet tv sa nacionalnom frekvencijom, koje su pod kontrolom vlasti. On se sa tih medija, po podacima *Istinomera*, do 22. decembra, obratio javnosti 400 puta, odnosno više od jednom dnevno.³³⁹ I pored čestog gostovanja na RTS on je ovu TV optužio da je ista kao mediji UM i da učestvuje u obojenoj revoluciji.³⁴⁰

5.4. Novinari na sudu – dupli standardi

Suđenja gde su novinari i mediji strana u sporu odvijaju se po duplim standardima. Kada su oni tuženi, suđenja idu relativno brzo i lako a kada su oštećena strana, onda se često odbacuju tužbe, a ako dođe do suđenja ona se odugovlače, dok su kazne blage, novčane ili uslovne.

Tužilac Vrhovnog javnog tužilaštva i član Grupe za bezbednost novinara Branko Stamenković je izjavio da je u 11 meseci 2025. godine svim tužilaštvima u Srbiji prijavljeno 117 slučajeva ugrožavanja bezbednosti novinara, kao i

335 Novinarka o susretu sa Malim u restoranu: iznenađena sam silinom kojom mi je oteo telefon..., *NI*, 27. januar.

336 Novi direktori na dužnosti: šta to znači za budućnost UM, *NI*, 16. oktobar.

337 Dve nedelje od zvanične ponude za otkup – zahtevamo odgovor od BC partnersa“, *NI*, 21. novembar.

338 Božić: BC partners još ne razmatra prodaju naših medija trećoj strani, ali..., *NI*, 5. decembar.

339 Više na televiziji nego što ima dana u godini: Vučić se čak 400 puta obratio javnosti, *Nova.rs*, 23. decembar.

340 Vučić izvređao RTS u Dnevniku: Javni servis potuljeniji i pokvareniji od sestrinskih N1 i Nove S, *Cenzolovka*, 21. novembar.

da je broj prijavljenih fizičkih napada četiri puta veći u odnosu na isti period prethodne godine.³⁴¹

Po podacima ANEM-a VJT je, za 10 meseci 2025. godine, oformilo 98 predmeta o napadima na novinare, što je znatno više nego u prethodnoj godini (62), ali je doneta samo jedna pravnosnažna presuda.³⁴² Po podacima Fondacije Slavko Ćuruvija u protekle dve godine zabeležena je samo po jedna osuđujuća presuda za napade na novinare.³⁴³

Kako rade sudovi kada su novinari u pitanju pokazuje primer Nenada Kulačina i Marka Vidojkovića, autora tv emisije „Dobar, loš zao“. Oni su u 2025. godini dobili najmanje 11 pretnji i to najčešće smrću. Poslednje dve su stigle sa autentičnog fejsbuk naloga, sa imenom i prezimenom i fotografijom, što znači da njihov autor ne krije identitet jer je shvatio da su pretnje novinarima u Srbiji nekažnjive. Ovaj novinarski dvojac je od 2021. dobio preko 40 pretnji od kojih su samo tri imale sudski epilog.³⁴⁴

Tabloidu *Informer* je u aprilu naloženo da objavi ispravku teksta u kome je izneo lažne optužbe protiv *TV N1* da „opravdava ubice srpske dece“ 10. juna 2022. godine.³⁴⁵ Proces odgovornima za paljenje kuće novinara iz Grocke Milana Jovanovića 2018. godine, dok je on bio u njoj, što se može oceniti i kao pokušaj ubistva, završen je polovinom 2024. godine. Tužbe za naknadu štete još uvek su u početnoj fazi a sud nije zabranio otuđenje imovine bivšem predsedniku opštine, koji je jedan od osuđenih.³⁴⁶ Ili, tužilaštvo je odbacilo tužbu za nasiličko ponašanje koju je podneo novinar nedeljnika *Radar* Vuk Cvijić protiv novinara provladinog *Srpskog telegrafa* Milana Lađevića. Tužilaštvo je potvrdilo da je do napada došlo krajem maja 2024, ali je tužbu odbacilo u martu 2025. sa obrazloženjem da tim događajem „nije narušen spokoj građana“ i „nema značajne promene u ponašanju prolaznika“.³⁴⁷ Cvijiću je u drugoj polovini decembra, preko telefona iz inostranstva, prečeno fizičkim obračunom ukoliko objavi tekst u nedeljniku *Radar*, koji se pojavio na kioscima sutra.³⁴⁸

341 Tužilac Stamenković: četiri puta više prijavljenih fizičkih napada na novinare nego 2024, *N1*, 18. decembar.

342 ANEM: značajan porast broja predmeta vezanih za predstavnike medija u 2025, UNS, 28. novembar.

343 Sistematski obračun režima sa kritičkim novinarima, *Vreme*, 19. novembar.

344 NUNS: hitno identifikovati i procesuirati osobe koje prete Nenadu Kulačinu i Marku Vidojkoviću, NUNS, 15. decembar.

345 Apleacioni sud: *Informer* da objavi ispravku teksta u kome..., *N1*, 28. april.

346 Milan Jovanović i dalje čeka odštetu za paljenje kuće, dok se poniženja i opstrukcija..., *Cenzolovka*, 14. jul.

347 NUNS: udaranje novinara nije incident, već ozbiljno krivično delo..., NUNS, 27. mart.

348 Nove zastrašujuće pretnje novinaru Radara Vuku Cvijiću: „Pazi šta ćeš sutra da objaviš“, *N1*, 17. decembar.

Pomenimo i da je, nakon četiri godine suđenja i dve osuđujuće presude, Viši sud u Šapcu oslobodio osobu koja je u tom gradu lepila poternice sa slikom novinarkе Isidore Kovačević,³⁴⁹ uz obrazloženje da u radnjama okrivljenog nema elemenata krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti.

No, kada su u pitanju provladini mediji pravda je brža i oštrija. Saša Mirović, optužen da je ugrozio bezbednost novinarkе *Kurira* na društvenim mrežama u oktobru 2024. godine, u aprila je prvostepeno osuđen na sedam meseci zatvora.³⁵⁰

Borba protiv kritičkih medija nastavlja se i uvećanjem broja SLAPP tužbi po kojima je Srbija među pet prvih zemalja u Evropi.³⁵¹

Među pojedinačnim tužiocima su dva pripadnika DB, prvobitno osuđena za ubistvo novinara Slavka Čuruvije 1999, a pravosnažno oslobođena 2024. godine. Oni su podneli 22 tužbe protiv pojedinaca, izdavača i Fondacije Slavko Čuruvija.³⁵²

Među organizacijama najčešće je tužena istraživačka mreža *Krik*, koja trenutno ima najmanje 16 aktivnih sudskih postupaka, jer je tužba firme Starting protiv novinara ovog portala povučena.³⁵³ Među onima koji su se sa *Krikom* našli na sudu je bivši ministar poljoprivrede Aleksandar Martinović koji je spor izgubio³⁵⁴ i današnji ministar odbrane Bratislav Gašić, koji je spor dobio.³⁵⁵

Sporove protiv *Krika* su izgubili i bivša državna sekretarka MUP Dijana Hrkalović,³⁵⁶ tabloid *Kurir*³⁵⁷ i policajac Duško Marković umešan u šverc droge.³⁵⁸

Među onima čije se tužbe protiv *Krika* još uvek nalaze u sudovima su, između ostalih, bivša ministarka Jelena Tanasković i jedna od optuženih u slučaju pada nadstrešnice u Novom Sadu, i to sa dve tužbe,³⁵⁹ Predrag Koluvija, vlasnik najveće plantaže marihuane u Evropi, kao i kum predsednika Vučića Nikola

349 Veće Višeg suda preinačilo odluku i oslobodilo jedinog optuženog za lepljenje..., *Šabačke novosti*, 13. novembar.

350 Sedam meseci zatvora zbog pretnji novinarki Kurira..., *Kurir*, 4. april.

351 Cilj zlonamernih tužbi je sejanje straha i ućutkivanje novinara..., *Javniservis.net*, 28. maj.

352 Slap tužbe: kako bivši pripadnici državne bezbednosti tuže novinare i medije, NUNS, 11. avgust.

353 „Starting“ povukao tužbu protiv novinarke Krika, *Krik*, 4. decembar.

354 Martinović osuđen zbog laži o Kriku u skupštini..., *Krik*, 10. april.

355 NUNS: presuda protiv Krika je štetna za slobodu medija, uvodi cenzuru i autocenzuru, NUNS, 21. februar.

356 Krik pobedio Hrkalović na sudu: novinari u interesu javnosti ukazali na veze..., *Krik*, 20. maj.

357 Sud odbio i treću tužbu izdavača Kurira, protiv Krika, NUNS, 19. septembar.

358 Policajac optužen u slučaju Šarić izgubio..., *Krik*, 23. april.

359 NUNS: Nova tužba bivše ministarke Jelene Tanasković protiv KRIK-a, *Danas*, 6. februar.

Petrović. Poseban kuriozitet su tri tužbe sudije Dušanke Đorđević, zbog objavljivanja njene funkcije i imovinske karte, javno dostupnih dokumenata. Ona je tražila enormnu novčanu kaznu i kaznu zatvora za novinare, kao i dvogodišnju zabranu rada *Krika*.³⁶⁰ Pomenimo i hakerski napad na sajt tog medija i mejlove članova redakcije 5. novembra, za koji je upozorenje stiglo iz Gugla koji tvrdi da je reč o „napadu uz podršku vlade“.³⁶¹

Pažnju javnosti je privukla i prvostepena presuda beogradskog suda kojom je novinarka *Večernjih novosti* osuđena na novčanu kaznu od 450.000 dinara i godinu dana zabrane uredničkog rada, zbog vređanja advokata Zdenka Tomanovića.³⁶² NUNS je ocenio da je ovo opasan presedan po slobodu medija i izražavanja i dodao da se takve mere sve češće traže za istraživačke novinare,³⁶³ mada je u pitanju zabrana uredničkog a ne novinarskog rada. I Ministarstvo pravde je kritikovalo ovu presudu kao ugrožavanje slobode informisanja, citirajući presude Evropskog suda za ljudska prava, prvi put u ovoj godini.³⁶⁴ I to u godini u kojoj je zabeleženo više desetina fizičkih napada policajaca na novinare, privođenja pod čudnim obrazloženjima i ozbiljnih pretnji od strane predsednika Republike, ministara i poslanika, za koje niko nije odgovarao.

5.5. Sufinansiranje – nagrada za poslušnost

Kao efikasno sredstvo za pritisak na medije se pokazalo i sufinansiranje medijskih sadržaja. Zamišljeno kao sredstvo za jačanje javnog uticaja ono je, od uvođenja 2015, postalo nagrada za lojalnost. Taj javni novac se koristi za propagandu i hvalospeve vlasti, stvaranje idealizovane slike Srbije i prljavu kampanju protiv onih koji ne dele to mišljenje, kao i za lagodan život provladinih medija koji su, zbog novca i uticaja, spremni da krše sva pravila, naročito profesionalna. Taj iznos se, kada su provladini mediji u pitanju, kreće od 50 pa do 90 odsto javnog novca sa tih konkursa.

Od milijardu i 714 miliona dinara, koliko je podeljeno u 2025. godini³⁶⁵ najviše novca na tim konkursima su dobili prorežimski mediji. Ti iznosi se mere desetinama miliona dinara. Apsolutni pobednik je biznismen Radojica Milosav-

360 Počelo suđenje Kriku po trećoj tužbi sudije Đorđević, *Krik*, 21. oktobar.

361 Krik: Hakeri napali sajt i mejlove članova redakcije, *Beta*, 7. novembar.

362 Urednici *Večernjih novosti* zabrana obavljanja posla na godina dana zbog vređanja..., *NI*, 3. decembar.

363 NUNS: Zabrana obavljanja novinarskog posla opasna praksa..., NUNS, 4. decembar.

364 Ministarstvo pravde zbog presude urednici „Novosti“ sada brani slobodu izražavanja..., *Danas*, 4. decembar.

365 Za medijske projekte iz budžeta opredeljeno..., UNS, 11. april.

ljević, blizak vladajućoj stranci, čijih je desetak medija inkasiralo 132 miliona dinara, dok je *Zona plus* iz Niša, pod kontrolom porodice ministra odbrane Bratislava Gašića osvojila 50 miliona dinara.³⁶⁶ Kao primer da je u dobijanju javnog novca bitan samo servilan odnos prema vlastima svedoči provladina *Niš TV* koja je počela da emituje u maju ove godine bez dozvole i registracije. Gradska uprava Niša je dodelila četiri miliona dinara INI medija, vlasniku ove tv.³⁶⁷ Tom iznosu je u decembru dodato još 11,9 miliona dinara od iste uprave.³⁶⁸

Većina medija koja objektivno izveštava o protestima studenata i građana na ovim konkursima nije dobila ništa ili su u pitanju simbolična sredstva. Tako je portal *GM info* iz Gornjeg Milanovca dobio 100.000 od 700.000 dinara koje je odbio da primi, kao što je to uradio i prethodne godine.³⁶⁹

5.6. Neprofesionalno izveštavanje

Profesionalne standarde, zakonske odredbe i moralne norme provladini mediji su u 2025. kršili više nego u 2024. godini, što je rastući trend od 2012. godine. Po jednom istraživanju, od oko 2.500 medija u Srbiji „svega oko 80“ njih izveštava u skladu sa kodeksom novinara.³⁷⁰

Po podacima *Istinomera* od novembra prošle do novembra ove godine objavljeno je preko 1.000 manipulacija o blokadama i protestima.³⁷¹ Prema podacima *FakeNews tragača* tri tabloidna dnevnika su, u prvih 6 meseci 2025, objavila 5.773 manipulativne vesti o studentima i građanima koji protestuju.³⁷² Ili, samo od 17. do 24. marta, zabeleženo je 570 manipulativnih vesti o protestima na tri portala.³⁷³

Tokom studenskih blokada prorežimski tabloidi su morali da uklone više od 100 tekstova u kojima su iznosili laži o njima i koristili govor mržnje. To je učinjeno na zahteve servisa preko kojih njihovi portali postoje, a zbog kršenja zakona EU i Srbije.³⁷⁴ Takođe, u toku jula redakcije 9 dnevnih novina su prekršile profesionalni kodeks 1.361 put, za 30 odsto više nego u istom mesecu prošle

366 Medijskim tajkunima ortački iz budžeta: Radoici Milosaljeviću..., *Cenzolovka*, 23. oktobar.

367 ANEM, NUNS, UNS, Lokal pres i Asocijacija medija: Po kom zakonskom osnovu..., ANEM, 4 novembar.

368 ANEM: Niš TV dobio od grada dodatnih 11,9 miliona dinara iako ne postoji..., *N1*, 15. decembar.

369 GM info i ove godine odbio novac za projektno sufinansiranje, *GM info*, 5. jun.

370 Milić: u Srbiji postoji svega 80 medija koji izveštavaju..., *NDNV*, 25. februar.

371 Urednica *Istinomera*: Za godinu dana više od 1.000 manipulacija..., *N1*, 29. oktobar.

372 Informer, Alo i Novosti su objavili 5.773 manipulativne vesti o protestima, *Danas*, 31. jul.

373 Rekordna nedelja, lagalo se više nego za 15. mart, *FakeNews tragač*, 3. jul.

374 Cenzolovka: Prorežimski tabloidi napadali studente i širili mržnju, *Nova.rs*, 22. januar.

godine.³⁷⁵ A po jednom istraživanju na *TV Pink* se dnevno izgovori više od 45 psovki.³⁷⁶ Pomenimo i da su, po podacima BIRODI-ja, provladini mediji u prvih šest meseci studente nazivali ustašama 2.094 puta.³⁷⁷

Po istraživanju BIRN-a, za devet meseci, u režimskim medijima objavljeno je više od 10.000 tekstova u kojima se koristi narativ o „ruskim službama“ kako bi se oblikovalo javno mnjenje i potpaljivao bes prema studentima koji protestuju.³⁷⁸

Provladini mediji vređaju kritičke novinare, advokate, sudije, poljoprivrednike, veterane i, uopšte one koji se usude da kritički razmišljaju o radu vlasti. Ti mediji lažu, falsifikuju izveštaje o događajima, objavljuju adrese i brojeve mobilnih telefona kritičara vlasti, podatke o članovima njihovih porodica, kao i lične podatke i adrese hotela u kojima su odseli hrvatski državljani, među kojima i jedan novinar.³⁷⁹

Rečnik koji se pri tome upotrebljava je daleko od pristojnog. Kritičare vlasti nazivaju fašistima, ološem, ustašama, saradnicima kriminalaca, neprijateljima, rušiteljima i izdajnicima Srbije, kao i stranim plaćenicima. Ima još kvalifikativa ali njih nije pristojno navoditi u tekstu koji će biti dostupan javnosti.

RTS je zabranio svojim novinarima da uživo izveštavaju sa protesta zbog načina na koji to čine.³⁸⁰ Takođe, novinarima *Radio Beograda II, III i 202* za vikend pre i posle protesta 15. marta u Beogradu bio je zabranjen rad.³⁸¹ RTS je otkazao i reprizu dečije emisije jer je dete koje je učestvovalo u emisiji u pozitivnom svetlu komentarisalo studentske proteste.³⁸² Stručna služba REM je utvrdila da nije bilo zloupotrebe deteta,³⁸³ što je bila optužba političara. Javni servis je u drugoj emisiji isekao 15 sekundi u kojima je devojčica govorila u lošim uslovima života u svome gradu.³⁸⁴ U jednoj od informativnih emisija te kuće novinarka je demonstrante nazvala „ruljom“.³⁸⁵

375 Monitoring Saveta za štampu i istraživanje BIRN-a: Tabloidi sa najviše..., *Danas*, 13. avgust.

376 Na Pinku dnevno i do 45 psovki: BIRODI izbrojao 2.852 vulgarna izraza za 78 dana, *Danas*, 20. jun.

377 Koliko su puta studenti dovođeni u vezu sa ustašama po istraživanju BIRODI-ja, UNS, 16. jul.

378 Cilj teorija o obojenoj revoluciji – bes prema studentima: Za devet meseci..., *Danas*, 26. oktobar.

379 Oštre reakcije u Hrvatskoj zbog objavljivanja ličnih podataka hrvatskih državljana..., *Danas*, 17. januar.

380 Novinar RTS-a iz Novog Sada o izveštavanju nakon tragedije: dva i po meseca..., *021.rs*, 18. januar.

381 Novinarima Radio Beograda II, III i 202 za vikend zabranjen rad..., *Danas*, 14. mart.

382 Produkcija: RTS otkazao reprizu emisije..., *N1*, 29. septembar.

383 REM utvrdio da nije bilo zloupotrebe deteta, *Danas*, 26. novembar.

384 Ekipa „Važnih stvari“: emitovana epizoda kraća za 15 sekundi..., *N1*, 20. oktobar.

385 Urednica RTS: Nisam nazvala studente ruljom, izvinjavam se javnosti..., *NUNS*, 11. mart

Slično se ponašao i *TV Euronews Srbija*. Više od 80 ljudi koji rade na ovom kablovskom kanalu optužilo je rukovodstvo kuće za neprofesionalno izveštavanje,³⁸⁶ što je nekima od njih donelo i otkaze.³⁸⁷

Šampion neprofesionalnog ponašanja je Dragan J. Vučićević, i njegov *TV Informer*, koga zovu i „Vučićev službeni list“. On u programu laže, vređa sagovornike, poziva na hapšenja, fizičke obračune, pa i ubistva kritičara vlasti i kritičkih novinara.³⁸⁸

Istovremeno on nelegalno koristi tekući program *TV N1* koju stalno napada pa mu je sud pravosnažno zabranio da to čini.³⁸⁹ Sud se samo još jednom umešao kada je zabranio provladinim medijima da emituju film „Zlo doba“ kojima se vređa čast i dostojanstvo novinara United Media.³⁹⁰

Vrhunac takvog neprofesionalnog i nemoralnog ponašanja je njegova izjava iz oktobra o žrtvama pada nadstrešnice Železničke stanice u Novom Sadu. On je žrtve nazvao šatro (nepostojećim) žrtvama. Posle burne javne reakcije on se pravdao da je mislio da demonstranti šatro žale za žrtvama.³⁹¹ No sve to nije dosta ovom provladinom tabloidnom mediju pa je „zaratio“ i sa Evropskom unijom. Taj tabloid je optužio EU da u svojoj Evropskoj kući u Beogradu drži „krvavu šaku“, što je, kako oni ocenjuju „blokaderski simbol“. Kancelarija EU u Beogradu je tom nedovoljno pažljivom i krajnje neprofesionalnom mediju poručila da je to deo globalne kampanje „16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama“³⁹² i pozvala novinare *Informera* da se u to uvere, što oni nisu učinili niti objavili ispravku odnosno izvinjenje.

Krunu ovakvog ponašanja provladinih medija predstavlja osnivanje njihovog novinarskog udruženja, Asocijacije novinara Srbije (ANS). ANS se u programskom aktu zalaže za objektivno, profesionalno i tačno novinarstvo, upravo za ono što ovi mediji krše više puta svakog dana. ANS je, odmah po osnivanju u saopštenjima napao kritički nastrojene medije koje je optužio upravo za neprofesionalizam i neobjektivnost.³⁹³

386 EFJ i NUNS: Zabrinjavajući pritisci i uništavanje profesionalnih standarda u Euronews..., NUNS, 16. maj.

387 Rukovodstvo Evronews-a u Srbiji nastavlja da napada, cenzuriše i širi neistine, UNS, 13. jun.

388 N1: Vučić nas zove teroristima, Informer traži hapšenje novinara..., N1, 1. jul.

389 Privredni apelacioni sud potvrdio: Tv Informer do završetka pravosnažnog postupka ne sme..., N1, 19. maj.

390 Zabrana Centru za društvenu stabilnost da u filmovima i videima upotrebljava..., N1, 16. jun.

391 „Vreme je isteklo, Dragane“: Skup ispred Informera završen minutom..., Danas, 18. oktobar.

392 Informeru se svuda priviđaju „krvave šake“, odgovor stigao od delegeacije EU u Srbiji, N1, 10. decembar.

393 Provladini mediji prave udruženje: Vučićević, Marić, Jovana Jeremić..., UNS, 14. jun.

6. Položaj pravosuđa i uloga pravosudnih organa u zaštiti ljudskih prava tokom protesta

6.1. *Generana ocena stanja*

Postupanje pravosudnih institucija, počev od 1. novembra 2024. godine, kada je pala nadstrešnica na Železničkoj stanici u Novom Sadu i usmrtila 16 ljudi, bilo je pod lupom celokupne javnosti, jer je upravo to bio jedan od formulisanih studentskih zahteva. Studenti i građani pred pravosudne organe su postavili zahteve kažnjivosti, jednakosti pred zakonom i efikasnost u krivičnom gonjenju svih odgovornih za ovu tragediju. Iako je pravna odgovornost za ovu tragediju bila inicijalni zahtev građana koji su protestovali, napadi na njih od strane pripadnika vladajuće stranke i njihovih simpatizera rađali su nove zahteve ka pravosuđu za zaštitom ljudskih prava. U ovoj kompleksnoj situaciji, ulogu pravosudnih organa u zaštiti ljudskih prava tokom protesta neophodno je sagledati iz najmanje dva ugla: 1. procesuiranja odgovornih za pad nadstrešnice, i 2. procesuiranja u vezi sa slobodom okupljanja i slobodom izražavanja u vezi sa protestima.

Tu ulogu, pravosuđe je vršilo pod stalnim i jakim političkim pritiscima, oličenim u kampanji blaćenja predstavnika pravosuđa, napadima na telo i imovinu predstavnika pravosuđa, pretnjama po položaj, uticajem na odluke, kao i najavljenim zakonskim promenama organizacije i funkcionisanja pravosuđa, bez stručnih i javnih rasprava o njihovim posledicama.

6.2. *Postupci za pad nadstrešnice*

U vezi sa padom betonske nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu, usled čega je stradalo 16 ljudi, tokom 2025. godine formirana su tri krivična predmeta i nekoliko parničnih, radi naknade nematerijalne štete. Od tri započeta krivična predmeta, samo sa jednim, koji se vodi u Novom Sadu, su građani Srbije bili obaveštavani kontinuirano, dok je o druga dva predmeta javnost bila obaveštavana kroz saopštenja o sukobima u tužilaštvu.

Postupci za utvrđivanje odgovornosti za pad nadstrešnice prate stalni pritisci na nosioce pravosudnih funkcija. Za sada je izostalo optuženje lica koja su

na najvišim pozicijama koji su donosili političke odluke u sprovođenju projekta, što je izazvalo pad poverenja u rad pravosudnih institucija.

6.2.1. Postupak pred Višim javnim tužilaštvom i Višim sudom u Novom Sadu

6.2.1.1. Postupak pred Višim javnim tužilaštvom u Novom Sadu

Više javno tužilaštvo u Novom Sadu je, počev od 1. novembra 2024. godine preduzimalo radnje uviđaja, određivanja veštačenja, te saslušanja potencijalno odgovornih, kao i lica koja su mogla da daju informacije potrebne za krivično gonjenje. Javnost je putem saopštenja gotovo svakodnevno obaveštavana o broju lica koja su saslušana. Dana 22. novembra 2024. godine nakon što je dvanaest osumnjičenih privedeno i saslušano u zakonskom roku, Više javno tužilaštvo u Novom Sadu je prema svih trinaest osumnjičenih podnelo predlog za određivanje pritvora zbog postojanja okolnosti da bi boravkom na slobodi mogli ometati postupak uticanjem na svedoke i saučesnike, da bi mogli ponoviti krivično delo, kao i zbog uznemirenja javnosti, a prema osumnjičenoj J. S. M., i zbog toga što je nedostupna organima gonjenja predloženo i izdavanje poternice.³⁹⁴ Istog dana doneta je naredba o sprovođenju istrage.

Više javno tužilaštvo u Novom Sadu je dana 30. decembra 2024. godine podiglo Optužnicu protiv trinaest okrivljenih³⁹⁵ i to: J. T. bivšeg v. d. generalnog direktora „Infrastruktura železnice Srbije“ a.d., G. V. bivšeg ministra u Ministarstvu građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, A. D. bivšeg v. d. pomoćnika ministra u Ministarstvu građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture i N. Š. bivšeg generalnog direktora „Infrastruktura železnice Srbije“ a.d., zbog opravdane sumnje da su izvršili krivično delo *Teško delo protiv opšte sigurnosti* u vezi sa krivičnim delom *Izazivanje opšte opasnosti*, kao i okrivljenih: S. N. odgovornog projektanta građevinske konstrukcije, M. J. glavnog projektanta idejnog projekta, Lj. M. M. glavnog projektanta projekta za građevinsku dozvolu, M. S. izvestioca za konstrukcije Republičke revizije komisije, J. S. M. lica odgovornog za tehničku kontrolu, Z. S. M. i D. J. lica odgovornih za izvođenje građevinskih radova, M. G. i D. T. lica odgovornih za stručni nadzor, zbog opravdane sumnje da su izvršili krivično delo *Teško delo protiv opšte sigurnosti* u vezi sa krivičnim delom *Nepropisno i nepravilno izvođenje građevinskih radova*.

Nakon što je Viši sud u Novom Sadu naložio dopunu istražnog postupka,³⁹⁶ Više javno tužilaštvo u Novom Sadu je preduzimalo dodatne istražne radnje od

394 Tužilaštvo u Novom Sadu zatražilo pritvor za sve osumnjičene za pad nadstrešnice, RSE, 22. novembar 2024. godine.

395 PODIGNUTA OPTUŽNICA ZA PAD NADSTREŠNICE Optuženi bivši ministar Vesić i još 12 osoba, *Blic*, 30. decembar 2024. godine.

396 Odluka Veća Višeg suda u Novom Sadu br. KV. 1408/24 je dostavljena tužilaštvu 11. aprila.

sredine aprila do sredine septembra 2025. godine. U skladu sa zakonom, ovo tužilaštvo je 16. septembra podiglo Optužnicu protiv trinaest optuženih zbog opravdane sumnje da su učinili krivična dela koja se pravno kvalifikuju kao *Teška dela protiv opšte sigurnosti*.³⁹⁷

6.2.1.2. Postupak pred Višim sudom u Novom Sadu

Više javno tužilaštvo u Novom Sadu je dana 30. decembra 2024. godine dostavilo optužnicu Višem sudu u Novom Sadu, koji je 12. marta 2025. godine doneo odluku da se optužnica vrati na dopunu istrage jer je potrebno bolje razjašnjenje stvari da bi se ispitala osnovanost optužnice. Izrada odluke kojom je naloženo Višem javnom tužilaštvu u Novom Sadu da u roku od 3 dana od dana prijema prepisa odluke, donese naredbu o dopuni istrage, trajala je mesec dana.

Novu optužnicu Viši sud u Novom Sadu primio je 16. septembra 2025. godine. Nakon tri meseca od njenog podizanja, Viši sud u Novom Sadu doneo je odluku o njoj. Vanpretresno veće Višeg suda u Novom Sadu obustavilo je krivični postupak u slučaju „Nadstrešnica“ protiv bivšeg ministra građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture G. Vesića i bivše v. d. direktorke „Infrastruktura železnice Srbije“ J. Tanasković. Postupak je obustavljen i protiv bivše v. d. pomoćnice ministra u Ministarstvu građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture A. D., M. S., M. G. i D. T. Veće je smatralo da nema dovoljno dokaza za opravdanu sumnju da su imenovani okrivljeni izvršili krivična dela koja su predmet optužbe.³⁹⁸

Optužnica je potvrđena protiv N. Š., S. N., M. J., Lj. M. M., J. S. M., Z. S. M. i D. J. U momentu pisanja ovog izveštaja, ova odluka je ožalbena.

6.2.1.3. Odluke o pritvoru

Iako je Više javno tužilaštvo predložilo pritvor za svih 13 osumnjičenih, prema odlukama Višeg suda u Novom Sadu za deset osumnjičenih je određen pritvor, prema dva osumnjičena je izrečena mera zabrane napuštanja stana, dok je osumnjičenom G. Vesiću, bivšem ministru u Ministarstvu građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, ukinut pritvor već 27. novembra 2024. godine, zbog nepostojanja osnovane sumnje da je izvršio krivično delo koje mu se i sada optužnicom stavlja na teret.³⁹⁹ Naknadni predlog javnog tužioca za određivanjem pritvora nakon podizanja prve optužnice 30. decembra 2024. godine

397 Podignuta optužnica protiv Gorana Vesića i 12 osoba zbog pada nadstrešnice, *Danas*, 16. septembar.

398 Novosadski postupak: Žalba tužilaštva na odbacivanje optužnice protiv Vesića, *BBC na srpskom*, 24. septembar.

399 Ukinut pritvor bivšem ministru građevine Srbije Goranu Vesiću, *RSE*, 27. novembar 2024. godine.

ostao je nejasan i neobrazložen, pa je 10. januara Viši sud u Novom Sadu odbio predlog da se prema okrivljenom Vesiću odredi pritvor.⁴⁰⁰

Vanpretresno veće Višeg suda u Novom Sadu, preispitujući po službenoj dužnosti odluku o pritvoru protiv okrivljenih u krivičnom postupku koji se vodi povodom pada nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu, u sednici veća održanoj dana 29. maja, jednoglasno je donelo rešenje kojim se u odnosu na okrivljene LJ. M. M., M. S., Z. S. M., D. J. i D. T. **produžava pritvor za 30 dana**, zbog postojanja osobitih okolnosti koje ukazuju da bi okrivljeni, kao ovlašćena i licencirana lica, ukoliko se nađu na slobodi, u kratkom vremenskom periodu mogli ponoviti krivično delo za koje su osnovano sumnjivi.⁴⁰¹ Pored navedenog osnova, pritvor je produžen i zbog uznemirenja javnosti koje može ugroziti nesmetano i pravično vođenje krivičnog postupka.

Istim rešenjem, u odnosu na okrivljene Šurlan N., Naumović S., Jelkić M. i Gavrilović M. je ukinut pritvor i određena mera zabrane napuštanja stana, uz primenu elektronskog nadzora, koja po ovom rešenju može trajati 3 meseca. Po stavu veća, u odnosu na imenovane okrivljene, obezbeđenje prisustva okrivljenih i nesmetano vođenje krivičnog postupka može se postići i blažom merom, imajući u vidu njihove lične i porodične prilike, te činjenicu da se okrivljeni nalaze u pritvoru samo zbog uznemirenja javnosti.

Apelacioni sud u Novom Sadu 17. juna ukida pritvor M. S. i D. T., a okrivljenima se određuje mera zabrane napuštanja stana uz primenu elektronskog nadzora u trajanju od 3 meseca, sa zabranom korišćenja telefona i interneta i zabranom primanja drugih lica u stan.⁴⁰²

Viši sud u Novom Sadu 18. septembra odbija predlog tužioca za određivanje pritvora prema svim okrivljenima nakon podizanja optužnice. Prema okrivljenom G. Vesiću određena je mera zabrane napuštanja stana uz primenu elektronskog nadzora, uz zabranu korišćenja telefona i interneta i primanja drugih lica u stan u trajanju od 3 meseca.⁴⁰³ U odnosu na ostale okrivljene je za 3 meseca produženo trajanje mere zabrane napuštanja stana uz primenu elektronskog nadzora, uz zabranu korišćenja telefona i interneta i primanja drugih lica u stan.

400 Viši sud: Odbijen predlog da se odredi pritvor Goranu Vesiću, *NI*, 10. januar.

401 Produžen pritvor za petoro optuženih za pad nadstrešnice, bivšem direktoru „Infrastruktura“ Nebojši Šurlanu zamenjen kućnim, *Nova S*, 29. maj.

402 Apelacioni sud ukinuo pritvor za pet osumnjičenih za pad nadstrešnice u Novom Sadu, *Nova S*, 18. jun.

403 Sud u Novom Sadu odbacio predlog za pritvor optuženima u slučaju pada nadstrešnice, *RSE*, 18. septembar.

6.2.2. Postupak pred Tužilaštvom za organizovani kriminal

Tužilaštvo za organizovani kriminal je zaduženo za istraživanje finansijskih tokova u okviru projekta kojim je rekonstruisana nadstrešnica. Radi preduzimanja predistražnih radnji formirana je Udarne grupa za istraživanje finansijskih tokova novca koji se odnose na projekat „Modernizacija i rekonstrukcija mađarsko-srpske železničke pruge na relaciji Novi Sad – Subotica – državna granica (Kelebija)“ čiji su članovi policijski službenici Službe za borbu protiv organizovanog kriminala – Odeljenje za suzbijanje finansijskog organizovanog kriminala i Odsek za sprečavanje pranja novca, Odeljenja za borbu protiv korupcije, inspektori Poreske policije, pripadnici Jedinice za finansijske istrage, zaposleni u Upravi za sprečavanje pranja novca i Agenciji za privredne registre i tim Javnog tužilaštva za organizovani kriminal koji čine četiri javna tužioca, tri finansijska forenzičara i dva tužilačka saradnika.

Pod istragom je 15 osoba, a osumnjičeni se terete da su budžet Srbije koruptivnim delima oštetili za 115 miliona dolara, dok je izvođaču radova, kompaniji CRIC-CCCC pribavljena imovinska korist od najmanje 18,7 miliona dolara.⁴⁰⁴ Osumnjičeni se terete za izvršenja koruptivnih dela – zloupotrebu službenog položaja, zloupotrebu položaja odgovornog lica, poresku prevaru i utaju i pranje novca.

Tužilaštvo je šest lica lišilo slobode 1. avgusta zbog sumnje na koruptivna dela.⁴⁰⁵ Ukupno je saslušano 12 osumnjičenih 2. avgusta, za jednim osumnjičenim je predloženo raspišivanje poternice, dok osumnjičeni G. Vesić nije saslušan zbog zdravstvenog stanja.

Javno tužilaštvo za organizovani kriminal je 25. novembra izdalo saopštenje⁴⁰⁶ u kome navodi da ubrzo nakon lišenja slobode okrivljenih u predmetu „Nadstrešnica“ započeta je opstrukcija rada na ovom predmetu, tako što su direktor policije, kao i direktori Poreske uprave i Uprave za sprečavanje pranja novca, povukli date saglasnosti za članove Udarne grupe, odbili da daju saglasnost za imenovanje novih članova i da pored insistiranja i urgencija nisu i odbijaju da dostave dokaze koje je Udarne grupa prikupila u dotadašnjem radu, kao i da preduzmu sve zahtevane radnje i mere iz svoje nadležnosti. Ovaj model i način opstrukcije rada tužilaštva delimičnim ili neažurnim postupanjem organa

404 Zbog čega su pod istragom Momirović, Vesić, Šurlan i još 12 lica, *Nedeljnik*, 1. avgust.

405 T. Momirović, bivši ministar građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture (2020–2022), A. Dimoski, bivša v. d. pomoćnice ministra i odgovorno lice za realizaciju projekta, N. Šurlan, bivši v. d. generalnog direktora „Infrastrukture železnice Srbije“ (2020–2024), N. Trivić, suvlasnik kompanije „Starting“ iz Beograda, S. Jokić, bivši direktor Zavoda za zaštitu spomenika kulture Novog Sada, V. Novaković, službenik za javne nabavke u istom zavodu, Saopštenje Javnog tužilaštva za organizovani kriminal od 1. avgusta.

406 Saopštenje Javnog tužilaštva za organizovani kriminal od 25. novembra.

otkrivanja krivičnih dela i učinilaca, pre svega policije i poreske policije, preneti su i na druge predmete koje je tužilaštvo pokrenulo.

6.2.3. Postupak pred Višim javnim tužilaštvom u Beogradu i Višim sudom u Beogradu

Vrhovna javna tužiteljka Zagorka Dolovac donela je 12. februara odluku da spisi predmeta u vezi sa eventualnim izvršenjem više krivičnih dela sa koruptivnim elementima u toku preduzimanja svih radnji pokretanja, planiranja, projektovanja, izvršenja radova i puštanja u upotrebu železničke stanice Novi Sad budu dostavljeni Javnom tužilaštvu za organizovani kriminal (JTOK).⁴⁰⁷ U saopštenju Vrhovnog javnog tužilaštva je navedeno da će postupajući javni tužilac Posebnog odeljenja za suzbijanje korupcije Višeg javnog tužilaštva u Novom Sadu biti privremeno upućen na rad i dalje postupanje u ovom predmetu u Javno tužilaštvo za organizovani kriminal. Odluka je doneta jer je utvrđeno da činjenično stanje ukazuje na osnovanu sumnju da su izvršena krivična dela koja spadaju u nadležnost državnih organa nadležnih za organizovani kriminal i terorizam.

Posebno odeljenje za suzbijanje korupcije Višeg javnog tužilaštva u Beogradu je podnelo 4. marta optužnicu protiv okrivljenog M. S. i još nekoliko lica, zbog krivičnog dela *Nesavestan rad u službi*, a Viši sud je potvrdio 17. aprila.

Apelacioni sud u Beogradu je 8. jula uvažio žalbe branilaca okrivljenih, ukinuo rešenje o potvrđivanju optužnice i predmet vratio na ponovno odlučivanje. Apelacioni sud je u obrazloženju naveo da je prvostepeni sud propustio da iznese razloge o tome da li je optužnica podneta od ovlašćenog tužioca – Javnog tužilaštva za organizovani kriminal ili Višeg javnog tužilaštva, Posebnog odeljenja za suzbijanje korupcije. Sud je zauzeo stav da je, u trenutku njenog podnošenja, za vođenje postupka bilo nadležno Posebno odeljenje za suzbijanje korupcije Višeg suda u Beogradu, te je u obrazloženju izneo jasne i detaljne razloge koji idu u prilog takvom zaključku.

Viši sud u Beogradu je 17. novembra doneo novo rešenje kojim je potvrđena optužnica protiv okrivljenog M. S. i još nekoliko lica, zbog krivičnog dela *Nesavestan rad u službi*.⁴⁰⁸

6.2.4. Parnični postupci

Parnični postupci se vode odvojeno od krivičnih, na osnovu sopstvene inicijative oštećenih lica, odnosno na osnovu tužbe koju podnose članovi porodice pogođenih lica. Potrebno je imati u vidu da stranke same finansiraju ove postup-

407 Saopštenje Javnog tužilaštva za organizovani kriminal od 12. februara.

408 Viši sud u Beogradu doneo novo rešenje kojim je potvrđena optužnica u slučaju pada nadstrešnice, *Danas*, 17. novembar.

ke, odnosno da je neophodno da se obezbede sredstva za advokate, sudske takse i naknade veštačenja. Ovim postupcima se zahteva naknada nematerijalne štete od odgovornih, odnosno od „Infrastrukture železnice Srbije“ i Republike Srbije.

Viši sud u Novom Sadu je dana 17. juna doneo presudu kojom su obavezani tuženi „Infrastruktura železnice Srbije“ Beograd i Republika Srbija da tužiocima solidarno isplate na ime naknade nematerijalne štete za pretrpljene duševne bolove usled smrti bliskog lica i to: tužiocima B. R., B. P. i I. R. iznos od po 5.000.000,00 dinara, a tužilji M. R. iznos od 4.500.000,00 dinara sve sa zakonskom zateznom kamatom počev od 17. juna do isplate, u roku od 15 dana od prijema pisanog otpravka presude, pod pretnjom izvršenja, dok je u preostalom delu po ovom osnovu, navedeni tužbeni zahtev odbijen kao neosnovan do visine traženog iznosa.⁴⁰⁹

Viši sud u Novom Sadu je dana 20. oktobra doneo presudu kojom su obavezani tuženi „Infrastruktura železnice Srbije“ Beograd i Republika Srbija da tužiocima R. Z. i R. Z. solidarno isplate na ime naknade nematerijalne štete za pretrpljene duševne bolove usled smrti bliskog lica iznos od po 13.000.000,00 dinara, kao i iznos od po 1.000.000,00 dinara na ime naknade nematerijalne štete za pretrpljeni strah, sa zakonskom zateznom kamatom počev od 20. oktobra do isplate.⁴¹⁰

6.3. Postupci protiv slobode okupljanja i slobode izražavanja

Pred pravosudne organe, javno tužilaštvo i sudstvo, postavljeni su brojni izazovi kroz zloupotrebu institucija u borbi protiv slobode okupljanja i izražavanja. Veliki broj prekršajnih prijava iz raznih sfera, počev od Zakona o javnom okupljanju, Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima, ali i ostalih materijalnih zakona koje regulišu različite oblasti, podnošene su od strane policije. Tako, zabeležene su i prekršajne prijave protiv dekana fakulteta koji nisu sprovođili nastavu tokom blokada fakulteta.⁴¹¹

Javno tužilaštvo pokazalo je visok stepen selektivnosti u postupanju. Promptno je reagovalo u slučajevima protiv aktivista koji su označeni kao učinioci krivičnih dela protiv ustavnog uređenja, čime je nastavljena kriminalizacija protesta. Optužbe za teška krivična dela uz predlaganje mere pritvora postale su element zastrašivanja građana.⁴¹²

409 Presuđena naknada štete porodici nastradalog prilikom pada nadstrešnice, *Insajder*, 18. jun.

410 Odšteta porodicama stradalih pod nadstrešnicom: Viši sud u Novom Sadu dosudio milionsku odštetu, *Nova S*, 16. decembar.

411 Dekan Roglić: Pet dekana Univerziteta u Beogradu do sada dobilo prekršajne prijave, očekujemo ih svi, *N1*, 3. novembar.

412 Srbija: Klimave optužbe za rušenje ustavnog poretka, *Deutsche Welle*, 4. jul.

S druge strane, pokazalo se da je upravo policija koja je bila na licu mesta prilikom svakog incidenta na protestu bila ključni faktor u kreiranju slike prema javnosti o selektivnom postupanju tužilaštva. Potpuno selektivno postupanje policije tokom incidenata istaklo je još jednom nemoć samog tužilaštva da odgovori na svoje nadležnosti. U slučajevima u kojima je javnost bila upoznata sa prekomernom upotrebom sile od strane policije ili narušavanja fizičkog integriteta učesnika protesta, pokazalo se da policija ne dostavlja dokaze i ne sarađuje sa tužilaštvom kako bi moglo da se osumnjičeni identifikuju, zbog čega se postupci pred tužilaštvom završavaju na prikupljanju obaveštenja od građana, odnosno oštećenih.

Nezadovoljstvo postupanjem pravosudnih organa, u više navrata izazvalo je različite vrste odgovora građana ali i profesionalne zajednice. Prve višečasovne blokade zgrade suda u Novom Sadu desile su se već novembra 2024. godine, kada su poslanici i odbornici blokirali zgradu, zahtevajući procesuiranje odgovornih za pad nadstrešnice i puštanje uhapšenih aktivista. Društvo sudija Srbije je tada pozvalo na uzdržanost od pritiska na rad suda, ali je istovremeno tražilo hitno postupanje tužilaštva. Tridesetodnevna obustava rada advokata, uz poštovanje minimuma procesa rada, na teritoriji cele Srbije počela je krajem januara 2025. godine, kao akt nezadovoljstva struke usled uticaja izvršne vlasti na rad pravosuđa.⁴¹³

U maju 2025. godine, građani su četrnaest dana blokirali rad suda u Novom Sadu zbog nezadovoljstva produženjem pritvora aktivistima. Nakon što je doneta odluka da se pritvor zameni kućnim pritvorom, blokada je okončana.⁴¹⁴ Sve ove blokade izazvale su reakcije Visokog saveta sudstva (VSS) i Visokog saveta tužilaštva (VST) koji su ih definisali kao neprimeren uticaj. Ministarstvo pravde je u avgustu najoštrije osudilo novu blokadu zgrade suda u Novom Sadu, i pozvalo javno tužilaštvo u Novom Sadu da protiv lica koja blokiraju zgradu suda i tužilaštva u tom gradu, preduzme radnje i mere iz svoje nadležnosti i utvrdi da li postoje osnovi za pokretanje odgovarajućeg postupka.⁴¹⁵ Međutim, Ministarstvo u saopštenju ukazuje da je nedosledno postupanje u ranijim slučajevima blokada i nasilja, kada pojedini tužioci i sudije nisu blagovremeno i odlučno reagovali u skladu sa svojim zakonskim ovlašćenjima i procesuirali krivično delo ometanje pravde iz člana 336b Krivičnog zakonika, ohrabrilo one koji misle da mogu nekažnjeno napadati institucije države. Na taj način upućena je direktna kritika pravosudnim organima. U tom saopštenju navedeno je da pokušaj bloka-

413 Odluka Advokatske komore Srbije od 2. februara.

414 Posle 14 dana prekinuta blokada novosadskog suda – svih šestoro aktivista su u kućnom pritvoru, *Moj Novi Sad*, 28. maj.

415 Ministarstvo pravde: Blokada suda u Novom Sadu direktan napad na ustavni poredak, *Nova S*, 20. avgust.

de suda predstavlja direktan napad na ustavni poredak, vladavinu prava i nezavisnost sudstva, kao i čin kojim se ugrožava osnovno pravo građana na pristup pravdi te da nosi obeležja terorizma, jer ima za cilj da nasilnim metodama parališe institucije države i izazove osećaj straha i nesigurnosti kod građana.

Kontinuirani udari na dostojanstvo, čast i ugled učesnika protesta njihovim etiketiranjem i blaćenjem u medijima, kao i onih koji su pružili zaštitu prava u okviru svojih nadležnosti, imalo je za posledicu podnošenje privatnih tužbi za zaštitu prava na čast i ugled. Po podnetim privatnim tužbama,⁴¹⁶ nadležni sudovi, po pravilu Viši sud u Beogradu kao nadležan za medijske sporove, donosio je presude kojim je utvrđivao povredu časti i ugleda, garantovanih članom 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ipak, za mnoge napade na psihički integritet kao i pretnje po fizički integritet, sam napadač nije mogao biti identifikovan, s obzirom da je nadležno Tužilaštvo za visokotehnološki kriminal sporo u davanju odgovora o učiniocu povreda.

6.4. Kriminalizacija protesta i pravo na pravično suđenje

Sa početkom protesta, uočena je njegova kriminalizacija, kroz javno kvalifikovanje određenih dela kao teških krivičnih dela od strane predstavnika izvršne vlasti, nakon čega je usledio brz postupak, koji se u jednom danu okončavao sporazumom o priznanju krivice i osuđujućim presudama. Tokom 2025. godine, nastavio se trend hitnog postupanja u krivičnim predmetima protiv učesnika javnih okupljanja, u kojima dežurni javni tužilac i dežurni sudija za prethodni postupak odlučuju u hitnom postupku radi sklapanja i potvrđivanja sporazuma o priznanju krivice. Ovaj trend je direktan napad na pravo na prirodni sudiju, s obzirom da se dežurni javni tužilac i sudija, određuju od strane glavnog javnog tužioca, odnosno predsednika suda.

Takođe, uočeno je predlaganje mere pritvora od strane postupajućih javnih tužilaca u gotovo svim postupcima protiv okrivljenih učesnika protesta.⁴¹⁷

Kada je reč o merama za obezbeđenje prisustva okrivljenih, od početka 2025. godine uočen je trend predlaganja mere pritvora od strane viših javnih tužilaštava.

Evropski sud za ljudska prava je u presudi *Purić i R. B. protiv Srbije* ponovio stav da iako je tačno da zbog posebne težine i reakcije javnosti određena krivična dela mogu dovesti do društvenih nemira kojima se može opravdati pritvor,

416 Viši sud odlučio o privremenoj meri u slučaju Mile Pajić, *Cenzolovka*, 29. januar.

417 Više o konkretnim primerima vidi Student priznao krivično delo, Viši sud poništio sporazum o priznanju, *Vreme*, 12. jun.

ipak se taj osnov može smatrati relevantnim i dovoljnim samo pod uslovom da je zasnovan na činjenicama koje mogu pokazati da bi puštanje optuženog zapravo narušilo javni red.⁴¹⁸

Činjenica da se pritvor određuje u visokom procentu slučajeva, osim pritiska koji može vršiti na same okrivljene, ima potencijal da ostavi snažan psihološki i odvraćajući efekat na širu javnost – posebno na građane koji su politički angažovani ili javno izražavaju kritičke stavove.

6.5. Unutrašnje organizovanje za obezbeđenje prava na pravično suđenje

Pravo na pravično suđenje je ljudsko pravo, priznato univerzalnim i regionalnim međunarodnim ugovorima, kao i Ustavom Republike Srbije. Deo ovog prava je i pravo na prirodnog sudiju (ili „zakonskog sudiju“) koje garantuje da će o pravu, obavezi ili optužbi odlučivati sudija koji je određen prema unapred utvrđenim, objektivnim pravilima (zakonom), a ne *ad hoc* ili na osnovu bilo kakvog uticaja, osiguravajući nepristrasnost i pravičnost suđenja.

Sudije Odeljenja za prethodni postupak Višeg suda u Beogradu, koje, između ostalog, ispituju zakonitost sporazuma o priznanju krivice i odlučuju o zahtevima za pritvaranje osumnjičenih u istragama koje pokreće Više javno tužilaštvo, donele su 14. marta, dan uoči velikog protesta u Beogradu, jednoglasnu odluku – da o tužilačkim sporazumima o priznanju krivice više neće odlučivati dežurni sudija u hitnom postupku, već isključivo u redovnom i to pravilnim redosledom i raspoređivanjem na sve sudije koje u tom odeljenju postupaju.⁴¹⁹

Takođe, sudije Prekršajnog suda u Beogradu zauzele su stav da povodom prekršaja na javnim okupljanjima neće sprovoditi tzv. skraćeni postupak (hitno suđenje, bez obavezne odbrane, odmah nakon privođenja, uz izdržavanje zatvorske kazne pre pravnosnažnosti presude), već će se postupci sprovoditi u redovnom postupku.

Odeljenje za prethodni postupak Višeg suda u Beogradu, u avgustu 2025. godine zauzelo je pravni stav u pogledu pravne kvalifikacije dela da napadi na policijske službenike tokom protesta ne mogu biti kvalifikovani kao krivično delo nasilničko ponašanje na javnom skupu – što bi bilo u nadležnosti Višeg suda u Beogradu već isključivo kao napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti, za koja dela su nadležni osnovni sudovi.⁴²⁰

418 Vidi *Purić i R. B. protiv Srbije*, ECtHR, App. nos. 22792/10 i 52120/13 (2019).

419 Sudije u Beogradu se dogovorile da zaustave iznuđena priznanja krivice, pa minirani zbog studenata na Vidovdan, *Nova S*, 1. jul.

420 „Odbrana struke“: Sudije sprečile pravno nasilje i pokušaj VJT da protizakonito procesuiraju građane, *Insajder*, 19. avgust.

Na taj način su sudije jasno sprečile pravno nasilje i pokušaj Višeg javnog tužilaštva da nezakonito širi svoju nadležnost i protivzakonito procesuirati građane.

6.6. Promena prakse potvrđivanja sporazuma o priznanju krivičnog dela i određivanja pritvora

Viši sud u Nišu je 20. maja 2025. godine odbio sporazum zbog krivičnog dela zlostavljanje i mučenje i krivičnog dela nasilje na javnoj priredbi koje je student Mateja Nikolić iz Niša potpisao sa Višim javnim tužilaštvom u Nišu, tokom zadržavanja nakon skupa u Nišu 21. marta. Viši sud u Nišu je odbio da ovaj sporazum prihvati zato što je smatrao da „nisu ispunjeni uslovi za prihvatanje sporazuma“, jer nema krivičnog dela.⁴²¹

Sudije za prethodni postupak, u pojedinim predmetima, odbile su predloge za određivanje mere pritvora. Sudija Višeg suda u Užicu Zoran Milinković drugi put je odbio da odredi pritvor trojici mladića iz Kosjerića protiv kojih se vodi postupak zbog navodnog napada na novinarku *Informera* tokom izbornog dana na lokalnim izborima u tom mestu 8. juna.⁴²²

Reakcija na ovakvu promenu prakse ogledala se u napadu na sudije kroz tabloidne napise, uz oznake da su u pitanju blokaderske sudije.⁴²³

6.7. Udar na nezavisnost pravosuđa

Neprimeren uticaj na nezavisnost nosilaca pravosudnih funkcija predstavlja ujedno i uticaj na položaj pravosuđa u celini, a time i na princip vladavine prava i podelu vlasti u demokratskoj državi.

Svrha nezavisnosti jeste da se građanima garantuje osnovno pravo da o njihovom slučaju odlučuje sudija isključivo na osnovu zakona, činjenica i diskrecionih ovlašćenja. Iz tog razloga, u procesu odlučivanja sudije i tužioci moraju biti nezavisni i slobodni od neprimerenog uticaja politike, medija, biznisa i drugih faktora.

Neprimeren uticaj može imati različite direktne i indirektne oblike, kao što su ograničenja, podsticaji, pritisci, pretnje ili mešanje u rad, a mogu ga sprovoditi različiti akteri, pojedinačni ili institucionalni. Postoji tanka linija između neprimerenog uticaja i neophodnih rasprava o pitanjima od šireg javnog inte-

421 Student priznao krivično delo, Viši sud poništio sporazum o priznanju, *Vreme*, 12. jun.

422 Sudija drugi put nije odredio pritvor mladićima osumnjičenim za napad na novinarku *Informera*, *Danas*, 20. jun.

423 Dokaz otegotog pravosuđa: Ko je Miloš Labudović, blokaderski sudija koji je pustio Bačulova, *Informera*, 6. novembar.

resa. Zbog toga zakon i drugi propisi moraju sadržati jasna i efikasna pravila, procedure i sankcije protiv neprimerenog uticaja na pravosuđe.

Pored ustavnih garancija i pozitivnih propisa, Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLJP) i praksa Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) ukazuju na povrede osnovnih ljudskih prava usled neprimerenog uticaja na pravosuđe. Izjave i postupci javnih funkcionera koji se smatraju potencijalnom pretnjom pravu na nezavisno pravosuđe dovode do povreda člana 6 EKLJP. Pored toga, neprimeren uticaj i mešanje u rad sudija i tužilaca obuhvaćeni su članom 10 Konvencije, koji predviđa uspostavljanje ravnoteže između slobode izražavanja i integriteta sudija i tužilaca, kao i autoriteta i nepristrasnosti pravosuđa.

6.7.1. Glavne tendencije neprimerenog uticaja na pravosuđe

Period praćenja od novembra 2024. do septembra 2025. godine otkriva značajno pogoršanje i u učestalosti i u intenzitetu neprimerenog uticaja na pravosuđe i tužilaštvo u Srbiji. U poređenju sa prethodnom godinom, 2025. godinu karakteriše direktno i kontinuirano učešće samog predsednika, u pratnji predsednice Narodne skupštine, poslanika vladajuće stranke i provladinih medija. Učestalost neprimerenog uticaja se promenio od epizodnih komentara do gotovo kontinuirane javne kampanje koja je politizovala istrage visokog profila, dovodila u pitanje integritet tužilaca i stigmatizovala pojedinačne sudije. Predsednik Republike je ostao glavni akter u više od polovine zabeleženih incidenata visokog rizika. On je više puta komentarisao tekuće krivične i korupcijske slučajeve – često otkrivajući informacije iz tekućih istraga, kritikujući odluke o pritvoru i obećavajući pomilovanja ili buduća hapšenja. Takve izjave, emitovane na nacionalnoj televiziji, stvarale su očekivanja krivice ili nevinosti i direktno potkopavale diskreciono pravo tužilaštva.

Predsednik Narodne skupštine i nekoliko članova vladajuće većine pojačali su ove narative, prikazujući tužioce i sudije kao učesnike u zaverama ili „obojenim revolucijama“. Tabloidni mediji su potom reprodukovali ove tvrdnje, stvarajući orkestriranu kampanju koja je zamagljivala granicu između političke retorike i sudske odgovornosti.⁴²⁴

Značajna karakteristika ovog perioda bila je pojava ciljanih napada na imenovane tužioce, posebno Mladena Nenadića,⁴²⁵ i na Društvo sudija Srbije i njegovu predsednicu Snežanu Bjelogrić,⁴²⁶ nakon imenovanja u Visokom savetu sudstva. Izvršni zvaničnici i poslanici optuživali su ove pojedince za nepo-

424 Pravosuđe u Srbiji pod napadima vlasti i tabloida, *RSE*, 24. jun.

425 Zašto je tužilac Mladen Nenadić postao glavna meta u provladinim tabloidima?, *Danas*, 12. jul.

426 Mrdić poručio Društvu sudija Srbije: Bez odgovora na optužbe koje sam izneo na račun Snežane Bjelogrić, *B92*, 28. oktobar.

tizam, stranu odanost ili učešće u pokušajima puča. Takve optužbe, iznete bez dokaza, jasno prevazilaze prihvatljivu javnu debatu i podsećaju na obrazac koji je osudio Evropski sud za ljudska prava u slučaju *Lesnik protiv Slovačke*, gde je utvrđeno da neosnovani javni napadi na tužioce narušavaju poverenje javnosti u pravosuđe.⁴²⁷

6.7.2. Unutrašnji uticaji

Unutrašnji neprimereni uticaj tokom perioda izveštavanja postajao je sve vidljiviji kroz zloupotrebu ovlašćenja upravljanja, otkrivajući kako se formalna nezavisnost erodira iznutra. Najistaknutiji primer bio je slučaj Glavnog javnog tužioca Višeg javnog tužilaštva u Beogradu Nenada Stefanovića, koji je zloupotrebio svoja hijerarhijska ovlašćenja nezakonito preraspodeljujući slučaj koji se odnosi na tešku povredu studenta, smenjujući tužioca Jelenu Bjelopavlović i lično imenovavši bliskog zamenika da ga vodi.⁴²⁸ Ovaj čin, zaobilazeći zakonske garancije za nepristrasnu raspodelu predmeta, ilustruje zloupotrebu ovlašćenja u svrhe koje nisu u skladu sa zakonitošću i pravičnošću.

Slične tendencije pojavile su se u delovanju Udruženja sudija i tužilaca (UST), čije je rukovodstvo, usko povezano sa izvršnom vlašću, javno tvrdilo da su ustavne reforme iz 2022. godine „otkinule pravosuđe od države“. Takva retorika oživljava modele pre reforme koji podređuju pravosuđe parlamentarnoj i izvršnoj kontroli, potkopavajući usklađenost Srbije sa EU i slabeći profesionalni integritet unutar saveta i kancelarija. Situacija se pogoršala sa objavama izbora za VSS i VST za izborne članove ova dva tela.

6.7.3. Pasivnost Visokog saveta sudstva i Visokog saveta tužilaštva

Podjednako zabrinjavajuća bila je pasivnost organa za upravljanje pravosuđem, posebno Visokog saveta sudstva i Visokog saveta tužilaca, koji nisu reagovali na eskalaciju političkih i medijskih napada na sopstvene članove. U daljem tekstu navode se retki slučajevi u kojima su ova tela utvrdila neprimeren uticaj na nosioce pravosudnih funkcija.

Na prijavljeni neprimeren uticaj od strane sudija Višeg suda u Novom Sadu, koji se desio 21. novembra 2024. godine, povodom postupanja u slučaju nadstrešnica, kao i povodom odlučivanja o pritvoru nakon okupljanja ispred Grada Novog Sada, protiv *Informera* doneta su odluke o postojanju neprimernog uticaja 15. maja.⁴²⁹

427 Vidi *Lešnik protiv Slovačke*, ECtHR, App. no. 35640/97 (2003).

428 SAZNAJEMO Nova skandalozna odluka tužioca Nenada Stefanovića: Slučaj gaženja studentkinje oduzeo tužiteljki jer je odavala 15. minutnu počast, *Nova S*, 15. april.

429 Zapisnik sa devete redovne sednice Visokog saveta sudstva održane 15. maja.

Visoki savet tužilaštva je 7. maja 2025. godine doneo više odluka o utvrđivanju neprimerenog uticaja prema tužilaštvima u Novom Sadu.⁴³⁰

Vlasnik i glavni i odgovorni urednik *TV Informer*, internet portala *Informer.rs* i Nezavisnih dnevnih novina *Informer* Dragan J. Vučićević je u televizijskim emisijama na *TV Informer* i internet portalu *Informer.rs*, i to u periodu od 21. novembra 2024. godine do 23. novembra 2024. godine u više navrata izvršio neprimereni uticaj na glavnog javnog tužioca u Višem javnom tužilaštvu u Novom Sadu Branislava Lepotića, kao i javnog tužioca u Višem javnom tužilaštvu u Novom Sadu Slobodana Josimovića, povodom događaja koji su usledili posle pada nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu 1. novembra 2024. godine, a u vezi sa hapšenjima učinioca krivičnih dela, neprimerenim i uvredljivim izjavama: „sram vas bilo stoko jedna pravosudna...“, „niste vi tužioci, vi ste tužilačka stoka bezrepa“, „ja ću se, evo dok sam živ tući protiv vas“, „Ne valja sistem u kojem neki tužilac ćiribu-ćiriba, NN osoba, neki ustašoid iz Novog Sada slušajući RTS, Nova S, N1, Danas i ostalu bandu antisrpsku hapsi po viđenju, po njihovom mišljenju. Nešto bre ovde mora da se menja“ i druge slične izjave koje su navedene u ovom predmetu, a koje u sebi sadrže svojevrzne pretnje prema nosiocima javnotužilačke funkcije.

Neprimereni uticaj na glavnog javnog tužioca u Osnovnom javnom tužilaštvu u Novom Sadu Radivoja Kačanskog i Osnovno javno tužilaštvo u Novom Sadu izvršen je objavljivanjem na internet portalima *Republika*, dnevnog lista *Večernje novosti*, *NS uživo* i *Naslovi.net*, kao i na televiziji *TV B92*, naslova: „NATO bi da hapsi srpske policajce!“, „Ko želi da stavi metu na čelo policije Srbije“, a povodom odgovora koje je ovo tužilaštvo dalo 25. novembra 2024. godine novinarskoj redakciji *Radio 021* u vezi sa postavljenim upitima o postupanju povodom prijavljivanja telesnih povreda lica lišenog slobode N. K. iz Novog Sada.

Konstatovan je i neprimeren uticaj prema Višem javnom tužilaštvu u Novom Sadu. Narodni poslanik Vladimir Đukanović je na svom nalogu na društvenoj mreži X dana 23. novembra 2024. godine objavio između ostalog: „mogu da kažem da situaciju u našem pravosuđu prilično dobro poznajem. Dakle, nije nezavisno već je odmetnuto i ovo što se trenutno zbiva, jeste neka vrsta pokazne vežbe, odnosno mini državnog udara.“ U emisiji televizije *TV Kurir* „Puls Srbije vikend“ kao gost sa Vojislavom Šešeljom izjavio je između ostalog: „ovo što je izvedeno sa Vesićem, to je vrsta državnog udara... ovo politička odmazda... sutra mogu tako da uhapse Vučića... ovo je bila pokazna vežba odmetnutog Tužilaštva“.

Dragan Đilas, narodni poslanik i predsednik Stranke sloboda i pravde na konferenciji za novinare, 29. novembra 2024. godine, ispred Palate pravde

430 Zapisnik sa jedanaeste vanredne sednice Visokog saveta tužilaštva održane 7. maja.

u Beogradu u kojoj je sedište Višeg javnog tužilaštva u Beogradu, a povodom podnošenja krivičnih prijava protiv narodnih poslanika Marinike Tepić i Mile Popović izjavio je: „Imam kratku poruku za Nikolu Pantelića koji se predstavlja kao kontakt tačka za javni red i mir. Kratak je put od tužioca do optuženog u Srbiji. Mislite o tome.“ Na svom profilu na društvenoj mreži X naveo je da javnost mora da zna da je javni tužilac Nikola Pantelić taj koji je naredio podnošenje krivičnih protiv prijava Marinike Tepić i Mile Popović, a ne protiv kako je naveo: „jednog batinaša koji je tukao ljude prethodnih dana, njihovog šefa Damira Zobenice, ni protiv Zobenicinog šefa koji stoji iza svega, te da on ne pretil nikome“.⁴³¹

U međuvremenu, selektivna primena pravila etike i sukoba interesa, kao i isključivanje nezavisnih stručnjaka iz radnih grupa za pravosudno zakonodavstvo, dodatno su učvrstili klimu konformizma i straha. Ova internalizacija političkih narativa unutar pravosudnih institucija ne samo da zamagľuje granicu između autonomije i lojalnosti, već i signalizira dublje strukturno zarobljavanje, gde se pritisak manje vrši kroz otvoreno mešanje, a više kroz institucionalne kanale. U poređenju sa ranijim godinama, neprimereni uticaj se sada manifestuje kao dvostruki proces: spoljna politička intervencija koja diktira tužilačke prioritete i unutrašnja pasivnost koja ga legitimise. Televizijska kritika tužilaca od strane predsednika, dok parlamentarci označavaju sudije kao „blokade“ ili „izdajnike“, zajedno čine kontinuum mešanja koji je u suprotnosti sa članom 6 Zakona o javnom tužilaštvu i članom 8 Zakona o uređenju sudova.

Kumulativna slika ukazuje na to da reforme iz 2022/23. godine nisu uspele da izoluju pravosuđe od političke kontrole. Umesto toga, spoljnu dominaciju je dopunila unutrašnja fragmentacija i selekcija.

6.8. Pravo i obaveza predstavnika pravosuđa na protest zbog ugroženosti vladavine prava

Od novembra 2024. do decembra 2025. godine u Srbiji je zabeľžen niz protesta i javnih istupanja sudija i tužilaca, ali i advokata, usmerenih ka kritici stanja u kome funkcioniše pravosuđe. Ovi događaji su kulminirali krajem 2025. godine zbog nezadovoljstva stalnim i jakim političkim pritiscima, oličenim u kampanji blaćenja predstavnika pravosuđa, napadima na telo i imovinu predstavnika pravosuđa, pretnjama po položaj, uticajem na odluke, kao i najavljenim zakonskim promenama organizacije i funkcionisanja pravosuđa, bez stručnih i javnih rasprava o njihovim posledicama.

431 Visoki savet tužilaštva: Vučićević, Đukanović i Đilas vršili „neprimeren uticaj“ na tužioce, *NIN*, 9. maj.

Praksa Evropskog suda za ljudska prava potvrđuje da sudije i tužioci, iako moraju biti uzdržani, imaju pravo i dužnost (obavezu) da govore kada su ugroženi vladavina prava i nezavisnost pravosuđa. Ovaj princip se oslanja na član 10 Evropske konvencije (sloboda izražavanja).

Iako postoji ovo pravo i obaveza predstavnika pravosuđa, tokom 2025. godine, predstavnici izvršne vlasti su, radi umanjivanja poverenja građana u izjave ili odluke pravosudnih organa, sprovodili kampanju blaćenja kroz etiketiranje nazivima „oteto pravosuđe“ i „blokaderske sudije i tužioci“. Ovoj kampanji se pridružio i sudija Ustavnog suda, navodeći da se pravosuđe otelo od izvršne i političke vlasti.⁴³²

U predmetu *Baka protiv Mađarske*⁴³³ Evropski sud za ljudska prava je izneo da kažnjavanje sudija zbog izraženog mišljenja o reformama koje utiču na pravosuđe stvara strah kod ostalih nosilaca pravosudnih funkcija da učestvuju u javnoj debati, što je štetno za demokratsko društvo.

Prema novijim standardima i mišljenjima Konsultativnog veća evropskih sudija (CCJE), sudije imaju etičku dužnost da govore u odbranu ustavnog poretka i demokratije, naročito u situacijama kada su nezavisnost sudstva, podjela vlasti ili vladavina prava pod direktnom pretnjom. Sudije i tužioci mogu davati izjave o pitanjima koja su politički osetljiva ako se ona tiču funkcionisanja pravosuđa.

6.8.1. Izražene kritike usled ugroženosti vladavine prava

Osam sudija Osnovnog suda u Somboru saopštile su 23. januara da podržavaju studente u njihovim „opravdanim zahtevima za funkcionisanje pravne države, poštovanjem zakona, jednakosti svih pred zakonom, a što je i suština društvene uloge sudije“.⁴³⁴

Početkom 2025. godine, sudije iz Osnovnog suda u Vrbasu, sudska jedinica Kula objavile su pismo ukazujući na kršenje Ustava, nepoštovanje zakona, ili nejednakost pred zakonom i nepravdu, u cilju zaštite nezavisnosti i podizanje ugleda sudijske profesije. U pismu se između ostalog navodi: „Ovo je naš mali doprinos pravdi, slobodi i nezavisnosti i smatramo da se i naš glas mora čuti. Ne smemo ostati slepi i nemi na nepravdu. Zahtevi nisu ispunjeni.“ „Ne smemo ostati slepi na nepravdu“ postao je simbol otpora unutar profesije protiv zloupotrebe pravosudnog sistema.⁴³⁵

432 Prof. dr Vladan Petrov, gostovanje na KTV, 29. novembar.

433 *Baka protiv Mađarske*, ECtHR, App. no. 20261/12, presuda od 23. juna 2016. godine.

434 I sudije iz Sombora podržale studente, *NI*, 28. januar.

435 Sudije iz Kule podržale studente: „Zahtevi nisu ispunjeni, ne smemo ostati slepi na nepravdu“, *NI*, 28. januar.

Protest „Pravda je slepa, pravosuđe nije“ održan je 7. decembra 2025. godine ispred Ustavnog suda u Beogradu, što je bio najznačajniji direktni protest samih nosilaca pravosudnih funkcija u 2025. godini. Veliki broj sudija, tužilaca, advokata i studenata prava je organizovan zbog tvrdnji o političkom pritisku na pravosuđe, posebno povodom najavljenih zakonskih izmena koje bi, prema rečima učesnika, „ukinule“ samostalnost Tužilaštva za organizovani kriminal i omogućile potpunu kontrolu izvršne vlasti nad istragama.

Sindikata sudske vlasti je 15. decembra organizovao 30-minutni mirni skup u svim pravosudnim organima Srbije, u znak podrške tužiteljki iz Subotice čiji automobil je zapaljen 10. decembra.⁴³⁶ Povod je „težak i uznemirujući napad na tužiteljku Osnovnog javnog tužilaštva u Subotici, čije je vozilo zapaljeno kao posledica njenog profesionalnog postupanja u predmetu procesuiranja odgovornih za napad na aktivistu“.

Nakon izjave predsednika Republike da će „svi tužioci koji ne štite zakon i poredak biti zamenjeni“, prvo saopštenje „Odbrane struke“ je potpisao 621 sudija i tužilac. Nakon što je predsednik izjavio da će podneti krivičnu prijavu protiv tužiteljke koja je zakonito preduzimala radnje u predistražnom postupku (nelegalno postavljeni traktori oko Pionirskog parka), saopštenje je potpisalo 317 pravosudnih funkcionera. Ukupno je reagovalo preko 700 sudija i tužilaca, što je oko 20% njihovog ukupnog broja.⁴³⁷

Neformalna zajednica tužilaca i sudija „Obrana struke“ koja okuplja više stotina sudija i tužilaca sa imenom, prezimenom i funkcijom, ali i potpuno jasnim stavovima prema svim pitanjima pravosuđa i njegovog razvoja, zahtevala je da se povodom studentskih, ali i drugih zahteva (npr. štrajka zaposlenih, Skupštine AKS i strukovnih NVO) koji se odnose na pravosuđe – u toku aprila i maja zakažu sednice najviših organa pravosuđa i donesu odgovarajuće odluke. Nažalost, to nije učinjeno.⁴³⁸

436 Sindikat sudske vlasti danas organizuje protest zbog tužiteljke kojoj je zapaljen automobil, *Danas*, 15. decembar.

437 Odgovor Udruženju sudija i tužilaca: Ko će da ustane protiv ako ne sudije i tužioci, *Danas*, 10. jul.

438 *Ibid.*

7. Radnopravni položaj prosvetnih radnika

7.1. Generalna ocena stanja i uočene tendencije

Period koji obuhvata ovaj izveštaj obeležen je izrazitom društvenom i institucionalnom nestabilnošću, koja se u oblasti obrazovanja i rada manifestovala kroz intenziviranje protesta, blokada i različitih oblika obustave rada.

U tom smislu, blokade fakulteta, kao i protesti i štrajkovi u osnovnim i srednjim školama, ne mogu se posmatrati isključivo kao radnopravni fenomeni, već kao složeni društveni procesi u kojima se prepliću pitanja radnih prava, bezbednosti, profesionalnog dostojanstva, političke odgovornosti i legitimiteta institucija. Na najmasovnijem protestu 15. marta 2025. godine u Beogradu učestvovalo je preko 100.000 lica, što predstavlja najveći protest po broju učesnika u modernoj istoriji Srbije.⁴³⁹ U decembru 2024. godine, studenti su blokirali najmanje 40 fakulteta širom Srbije, obuhvatajući univerzitetske centre u Beogradu, Novom Sadu, Kragujevcu i Nišu.⁴⁴⁰ Interesantno je da se Državni univerzitet u Novom Pazaru koji je poslednji ušao u blokadu u blokadi najduže ostao,⁴⁴¹ do januara 2026. godine.⁴⁴² Prema dostupnim podacima više od 200 studenata ovog Univerziteta izgubilo je status studenata, dok je oko 30 profesora i saradnika ostalo bez zaposlenja. Blokade su se proširile i na srednje škole, pa je tako više desetina srednjih škola u više navrata bilo predmet obustava rada i blokada podrškom učenika i roditelja.⁴⁴³

Sa radnopravnog stanovišta, uočljivo je da postojeći normativni okvir nije bio adekvatan da apsorbuje i reguliše intenzitet i oblike kolektivnog nezadovoljstva koji su se javili. Zakon o štrajku, kao i prateći podzakonski akti, pokazali su značajna strukturna ograničenja, posebno u pogledu instituta minimuma procesa rada, koji je u praksi često dovodio do faktičkog obezvređivanja prava na

439 Protesters flood Belgrade in one of biggest anti-government rallies, *Reuters*, 15. mart.

440 U blokadi više od 40 fakulteta širom Srbije, *Al Jazeera Balkans*, 11. decembar 2024. godine.

441 Novi Pazar traži podršku: Više od 200 studenata DUNP-a izgubilo status, oko 30 profesora ostalo bez posla, *NI*, 13. decembar.

442 Posle godinu dana prekinuta blokada Univerziteta u Novom Pazaru, *RSE*, 26. januar 2026. godine.

443 Akcija studenata u blokadi u Beogradu kao podrška srednjoškolcima, *RSE*, 27 decembar 2024. godine.

štrajk. U oblasti obrazovanja, a naročito u visokom obrazovanju, ovaj institut se pokazao kao anahron, nefunkcionalan i neusklađen sa realnim organizacionim i pedagoškim modelima rada.

Istovremeno, značajan deo kolektivnih akcija odvijao se van formalnih zakonskih okvira, kroz blokade i druge oblike građanskog protesta. Iako su takvi oblici delovanja često imali snažan društveni legitimitet, njihova pravna neregulisanost dovela je do povećane pravne nesigurnosti, kako za zaposlene i studente, tako i za same ustanove. Ovo je posebno došlo do izražaja u kasnijim fazama, kada su postavljena pitanja odgovornosti, disciplinskih mera i materijalnih posledica po učesnike protesta.

Posebno značajna tendencija uočena u ovom periodu jeste postepeno pomeranje fokusa državne reakcije sa dijaloga i pregovaranja ka nadzornim i represivnim mehanizmima. Tako, prema dostupnim informacijama tokom protesta u jednoj nedelji registrovano je preko 400 privedenih lica, uglavnom demonstranata.⁴⁴⁴

U oblasti obrazovanja, odgovor nadležnih organa najčešće se ogledao u pojačanom inspekcijskom nadzoru, pokretanju disciplinskih postupaka i umanjeњу ili potpunoj obustavi isplate zarada.⁴⁴⁵ Ovakvi mehanizmi su, umesto deeskalacije konflikta, u značajnom broju slučajeva doprineli produbljivanju nepoverenja i radikalizaciji stavova učesnika.

Pitanje isplate zarada predstavlja jedno od najkontroverznijih pitanja. U praksi je došlo do različitih tumačenja obima radnih obaveza i osnova za isplatu, često bez uvažavanja činjenice da se radni proces u brojnim ustanovama objektivno nije mogao odvijati usled bezbednosnih ili organizacionih razloga. Posebno problematično je to što nadležni državni organi u većini slučajeva nisu preduzimali sistemske mere radi otklanjanja uzroka prekida rada, dok su posledice tog prekida u najvećoj meri prenošene na zaposlene. Tako se javila i krilatica „bez rada nema zarade“ koja, iako logična, u novonastalim uslovima samo je produbljivala konflikt.

Nakon formalnog okončanja školske i akademske godine, uočen je jasan trend represivnih postupanja prema pojedincima koji su učestvovali u štrajkovima i blokadama, naročito u prosveti, kroz neproduženje ugovora o radu na određeno vreme.⁴⁴⁶ Iako takve odluke formalno spadaju u domen diskrecionog

444 Serbia Stays on Rights Watchlist as Authorities Seek to Crush Student-led Protest Movement, CIVICUS, 15 decembar.

445 Haos u školama pred isplatu februarskih plata: Kako su sve direktori obračunavali zarade?, *Danas*, 3. mart.

446 'Svedočimo odmazdi': Nastavnici u Srbiji ostaju bez posla, *RSE*, 30. avgust; Nezavisni sindikat prosvetnih radnika Srbije: Represija prema nastavnicima koji su učestvovali u blokadama prerasta u epidemiju, *Danas*, 30. avgust.

prava direktora škole, njihova vremenska povezanost sa učešćem u kolektivnim akcijama ukazuje na postojanje ozbiljnih indicija diskriminacije po osnovu političkog uverenja. Ovi trendovi nisu ograničeni isključivo na obrazovanje, što ukazuje na slabljenje zaštitnih mehanizama radnih prava. Ipak, do sada nije poznato da se bilo koji državni organ izričito izjasnio da je prestanak ili neprodužavanje ugovora o radu na određeno vreme zbog učešća u protestima nezakonito ili diskriminatorno. Drugim rečima, ne postoje javne, službene odluke ili izjašnjenja državnih institucija koja bi opovrgla ili potvrdila takve situacije.

7.2. (Ne)legitimnost primene normativnog i institucionalnog okvira

Krajem 2024. godine došlo je do blokada fakulteta i nastavka i zaoštavanja protesta u osnovnim i srednjim školama, koji su rezultirali kako štrajkovima tako i blokadama škola. Teško je reći koji su sve bili osnovi za blokade i štrajkove u radnopravnom smislu. Blokade su najčešće bile organizovane mimo postojećeg pravnog okvira, a često su i sami roditelji dece koja pohađaju školu učestvovala u njima dajući im legitimitet sličan blokadama na fakultetima.⁴⁴⁷

Kada je reč o štrajkovima u školama, kao štrajkački zahtevi su u ranim fazama često isticali opšti zahtevi studenata, što nije bilo moguće učiniti Zakonom o štrajku koji nalaže da se zahtevi štrajkača kod poslodavca moraju usmeriti samo na poslodavca, dok štrajk solidarnosti nije prepoznat. U kasnijim fazama štrajka se ovim zahtevima dodaju i specifični zahtevi koji su se odnosili na prosvetu u celini, budući da se kao poslodavac prepoznaje osim formalnog poslodavca (direktora, koji su često i sami učestvovali u štrajku) i Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja kao osnivač škola i najviši autoritet kada je reč o odbrani i unapređenju profesionalnih interesa nastavnika. Osim ovih, u pojedinim školama postoje i specifični zahtevi vezani za konkretnog poslodavca, ali su takvi slučajevi bili relativno retki.

Nakon što je potpisan izmenjeni Poseban kolektivni ugovor u prosveti⁴⁴⁸ zaposleni u školama osporili su legitimitet sindikatima koji su učestvovali u kolektivnom pregovaranju, smatrajući da nije vreme za tako nešto i da se od nadležnog ministarstva očekuje ispunjenje drugih zahteva vezanih za bezbednost učenika i nastavnika, kao i profesionalni dignitet. Nadležno ministarstvo je na štrajkačke i protestne zahteve nastavnika i roditelja najpre odgovorilo slanjem prosvetnih inspektora koji su beležili nepravilnosti u radu, odnosno konstatovali

447 Spisak škola koje štrajkuju u Srbiji, *Bebac*, 4. februar.

448 Poseban kolektivni ugovor za zaposlene u osnovnim i srednjim školama i domovima učenika. Zbog nekih diskriminatornih odredaba u ovom PKU, inicijativu za ocenu ustavnosti podneli su novoosnovani Nezavisni sindikat prosvetnih radnika Srbije koji nije učestvovao u kolektivnom pregovaranju i Poverenik za zaštitu ravnopravnosti.

obustave rada i nalogali njihov prekid i povratak na nastavu i druge redovne aktivnosti. U školama je bilo toliko mnogo modaliteta obustave rada, da nije moguće naći jedan koji bi bio pretežan. Uglavnom se tokom proleća iskristalisala situacija u kojoj jedan deo nastavnika štrajkuje (u minimumu procesa rada), jedan je u blokadi, a jedan nastavu odvija normalno. U školama koje su u blokadi, dešavalo se da roditelji nisu dozvoljavali deci da pohađaju školu iz bezbednosnih razloga. U pojedinim školama su protiv nastavnika koji su u potpunosti obustavili rad pokrenuti disciplinski postupci od strane direktora. Zanimljivo je da u školama u kojima je nastava obustavljena iz razloga bezbednosti, po pravilu nije praćen postupak kada je reč o Zakonu o bezbednosti i zdravlju na radu i Zakonu o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ni od strane zaposlenih ni od strane direktora, već je umesto inspektora za bezbednost i zdravlje na radu i u tim školama delovala prosvetna inspekcija. Usled ogromnih poteškoća da se štrajk održi i zadrži u zakonitim okvirima, a naročito usled obesmišljavanja štrajka putem minimuma procesa rada, bilo je i pokušaja da se ukaže da se Zakonom o štrajku krše međunarodni standardi rada.⁴⁴⁹

Na fakultetima su sve vreme tokom akademske godine bile aktuelne blokade, koje će oslabiti uz postepeno vraćanje nastavi tek polovinom 2025. godine. U nekoliko prilika je bila razmatrana ideja o stupanju u štrajk ali je nju sproveo manji deo fakulteta, pre svega zbog činjenice da je minimum procesa rada u visokom školstvu uređen pre više od 20 godina⁴⁵⁰ i da nije mogao da se izvrši, a nije bio ni logičan niti izvršiv jednim delom, budući da nije prepoznavao visokoškolske programe nakon usvajanja bolonjskih principa studiranja. Kao i u drugim delatnostima, minimum procesa rada – osim što je postavljen apstraktno – nije mogao da odgovori studentskim zahtevima i predstavljao bi faktičko odustajanje od podrške studentskim blokadama, pa je samim tim zakonit štrajk bio gotovo onemogućen.

Sa druge strane, Vlada Republike Srbije pojačala je pritisak na univerzitete usvajanjem nezakonite i neustavne Uredbe⁴⁵¹ kojom se udeo za naučnoistraživačku delatnost nastavnog osoblja na fakultetima u ukupnoj radnoj normi drastično veštački umanjio. Iako to nije odgovaralo realnom stanju niti je tako nizak udeo naučnoistraživačkih poslova bio moguć u odnosu na akreditacione standarde (visokoškolska ustanova koja bi poštovala ovakve standarde ne bi mogla da prođe postupak akreditacije studijskih programa) ovakvo rešenje je uvedeno da bi se stvorio privid legalnosti značajnog umanjenja davanja za zarade profesora.

449 Zakon o štrajku, pa šta?, *Peščanik*, 22 januar.

450 Uredba o minimumu procesa rada fakulteta i univerziteta čiji je osnivač Republika Srbija.

451 Uredba o normativima i standardima uslova rada univerziteta i fakulteta za delatnosti koje se finansiraju iz budžeta.

rima, koji su do tada uredno primali deo zarade za naučnoistraživački rad koji se odvijao nesmetano i u periodima kada nastava nije održavana.

Nekoliko puta se pozivalo na generalni štrajk, ali se taj izraz nije koristio u zakonskom smislu, jer je organizovanje generalnog štrajka prema odredbama Zakona o štrajku praktično nemoguće. U praksi su se dešavale situacije u kojima je „generalni štrajk“ izvođen kao mešavina redovnih štrajkova kod poslodavaca, blokada i građanskih protesta, kao i obustava rada od strane samih poslodavaca koji su podržali proteste studenata i građana. Sindikati nisu podržali inicijativu za ovakvom vrstom „generalnog štrajka“.⁴⁵² Međutim, oni su učestvovali u izradi dva dokumenta zajedno sa studentima u blokadi. Jedan se odnosio na izmene i dopune Zakona o radu, a drugi na izmene i dopune Zakona o štrajku.⁴⁵³ Oba dokumenta predana su simbolično Vladi Republike Srbije, ali niko iz vlasti na njih nije odgovorio.

Postavlja se i pitanje zakonitosti obustava isplata zarada u školama i na fakultetima. Dok je na fakultetima na delu bila Uredba koja nikako ne bi izdržala test ustavnosti, u školama je isplata zarada vršena samo za onaj deo poslova koji su oni po mišljenju ministarstva obavljali i pored blokada. Kada su se nastavnici (delimično) vratili u režim štrajka sa minimumom procesa rada, isplaćivana im je zarada u skladu sa tim minimumom. Međutim, u najvećem broju slučajeva je osnov za isplatu niže zarade bio obračun direktora o odrađenim satima nastave, iako nijednog trenutka nisu u obzir uzete okolnosti da se nastava u mnogim školama objektivno nije mogla odvijati, odnosno da nije bilo bezbedno realizovati nastavu, a da pri tome nadležni državni organi ništa nisu uradili na tome da se otklone razlozi zbog kojih je došlo do prekida nastave.

Nakon što su školska i akademska godina privedene kraju, uz značajne poteškoće, usledio je talas represije prema nastavnicima koji su učestvovali u štrajkovima i blokadama. U školama je zabeleženo više desetina slučajeva neprodužavanja ugovora o radu na određeno vreme nastavnicima koji su učestvovali u blokadama ili štrajkovima. Ovome je po pravilu prethodilo postavljanje novih, v. d. direktora u većem broju škola. Iako je diskreciono pravo poslodavca da u situacijama kada ističe ugovor zaključen na određeno vreme isti ne produži, kao i da umesto tog zaposlenog zaposli nekog drugog za obavljanje istih poslova, poslodavac ne može da bude motivisan diskriminatornim razlozima. Zbog toga se može tvrditi da je u ovakvim postupanjima počinjena diskriminacija po osnovu sindikalnog delovanja, kao i političkog mišljenja. Prosveta nije jedina delatnost u

452 Generalni štrajk – kako ga pokrenuti?, *Mašina*, 20. januar; Na protestima se čuju pozivi na generalni štrajk: Šta to tačno znači?, *021*, 21. januar.

453 Pet najvećih sindikata dogovorili saradnju sa studentima u blokadi – Željko Veselinović, *Nova S*, 26. mart; Studenti u blokadi i sindikati za izmene Zakona o radu i Zakona o štrajku, *Mašina*, 28. mart.

kojima su uočeni ovakvi trendovi. Vredno je pomena da je Poverenica za zaštitu ravnopravnosti podnela Ustavnom sudu predlog za ocenu ustavnosti i zakonitosti člana 3, st. 1, tač. 7 Pravilnika o radnoj disciplini Narodnog pozorišta u Beogradu kojom se zaposlenima ograničava izražavanje političkih i drugih stavova, kako na radu tako i van rada, uz mogućnost otkaza ugovora o radu.⁴⁵⁴

7.3. Zakonsko obesmišljavanje štrajka

U važećem normativnom okviru koji bi trebalo da reguliše pitanje generalnog štrajka prisutne su brojne nedorečenosti koje otvaraju ozbiljna pravna i praktična pitanja. Jedno od ključnih odnosi se na to ko je ovlašćen da donese odluku o stupanju u generalni štrajk. Iako zakon predviđa da takvu odluku donosi najviši organ sindikata, ne precizira se o kom sindikatu je reč, da li se to odnosi isključivo na reprezentativne sindikate niti kako postupati u situaciji u kojoj postoji više reprezentativnih sindikata u istoj delatnosti.

Dodatnu pravnu neizvesnost stvara činjenica da se u praksi mogu javiti pozivi na opštu obustavu rada koji ne potiču od sindikata, već iz šireg društvenog ili građanskog pokreta. Važeći propisi ne nude odgovor na pitanje kako se takve situacije pravno kvalifikuju i da li se na njih primenjuju pravila Zakona o štrajku što dovodi u pitanje pravnu sigurnost učesnika i jasnoću odgovornosti.

Pored toga, Zakon o štrajku vrlo široko određuje krug delatnosti u kojima postoji obaveza obezbeđivanja minimuma procesa rada. Iako je takvo ograničenje opravdano u delatnostima od vitalnog značaja za život i bezbednost ljudi, poput zdravstva, policije, vatrogasnih službi ili energetike, zakon istu obavezu nameće i delatnostima koje, prema međunarodnim standardima rada, ne bi trebalo da podležu takvim restrikcijama. Time se pravo na štrajk u tim sektorima značajno sužava.

Posebno je problematično što se potpuna obustava rada ne dopušta u delatnostima kao što su obrazovanje ili mediji, iako za takva ograničenja ne postoji jasno i racionalno obrazloženje zasnovano na zaštiti osnovnih društvenih potreba. Nametanje minimuma procesa rada u ovim oblastima ne samo da otežava organizaciju štrajka, već u velikoj meri dovodi u pitanje njegovu svrhu. Suština štrajka jeste izražavanje nezadovoljstva postojećim stanjem i vršenje pritiska radi njegove promene, a široko postavljena ograničenja taj efekat znatno umanjuju.⁴⁵⁵

454 Poverenica smatra da je u ovom slučaju političko uverenje kao lično svojstvo neosnovano tretirano kao razlog za sankcionisanje zaposlenih i otvara prostor za proizvoljna tumačenja i mogućnost kažnjavanja zaposlenih. Predloženo je hitno postupanje Ustavnog suda u ovom predmetu i ukidanje primene sporne odredbe. Više u: 1190–25 Predlog za ocenu ustavnosti Pravilnika Narodnog pozorišta, 5. novembar.

455 Generalni štrajk u Srbiji: Šta kaže zakon, a šta struka?, RSE, 23. januar.

Moguće rešenje ovih problema može se pronaći u neposrednoj primeni međunarodnih normi koje obavezuju Republiku Srbiju. Ustav propisuje da potvrđeni međunarodni ugovori imaju veću pravnu snagu od zakona i da domaći propisi moraju biti u saglasnosti sa njima. Srbija je ratifikovala Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, kojim se garantuje pravo na štrajk u skladu sa međunarodnim standardima rada. Ti standardi, razvijeni u okviru sistema Međunarodne organizacije rada, jasno definišu granice dozvoljenih ograničenja prava na štrajk. U situacijama u kojima je Zakon o štrajku u suprotnosti sa tim standardima, postoji ustavni osnov za neposrednu primenu međunarodnih normi, čime bi se obezbedila potpunija i smislenija zaštita prava na štrajk.

8. Prava deteta u svetlu protesta

Participacija dece, odnosno njihovo pravo da izražavaju mišljenje o svim stvarima koje ih se tiču, te da njihovo mišljenje bude uzeto u obzir, je tradicionalno slaba tačka u našem pravu, praksi ali i kulturi.⁴⁵⁶ Međutim, još tragični događaji iz maja 2023. godine, uz konstantnu pojavu nasilja u porodici, školi, lokalnoj zajednici, digitalnom i svim drugim okruženjima u kojima deca provode vreme, podstakli su ih, pre svega adolescente, da pojedinačno i udruženo izraze svoje mišljenje. Organizovanjem školskih plenuma i učešćem u protestima koje su, pre svega, organizovali studenti svih fakulteta u Srbiji, učenici su se pridružili grupi boraca za ljudska prava, suočavajući se sa uobičajenim pravnim i društvenim barijerama.⁴⁵⁷

Geografska rasprostranjenost ovih aktivnosti obuhvatila je veće urbane centre, ali i manja mesta, pri čemu je intenzitet varirao u zavisnosti od lokalnog konteksta. U nekim sredinama učenici su organizovali međugradske susrete i zajedničke inicijative, čime su demonstrirali visok stepen autonomne mobilizacije i solidarnosti. Uprkos ograničenoj dostupnosti sistematskih podataka, dostupni izveštaji ukazuju da je participacija učenika predstavljala kontinuiran proces tokom školske godine 2024/25, uz postupno smirivanje aktivnosti pred njen završetak.

U mnogim srednjim školama širom Srbije, nastavnici su u prvoj polovini 2025. obustavili nastavu u znak solidarnosti sa univerzitetskim studentima, dok su srednjoškolci samostalno organizovali blokade škola, protesne marševe kroz gradove i ulične demonstracije ispred škola i na javnim mestima. Njihov angažman je uključivao simbolične akcije poput 15 minuta tišine, školskih okupljanja, humanitarnih inicijativa i lokalnih mobilizacija. U nekim gradovima, srednjoškolci su ugostili grupe učenika iz drugih delova zemlje, dodatno jačajući međugeneracijsku solidarnost.

Prosvetni radnici i nastavnici koji su podržavali svoje učenike našli su se preplavljeni rastućim pritiskom iz različitih izvora, uključujući inspekcije, pretnje i nezakonito smanjenje njihovih plata. Ova smanjenja plata nisu bila samo

456 Majska platforma, <https://majskaplatforma.rs/obrazovanje/>.

457 Specijalna izveštiteljka Ujedinjenih nacija za branioce ljudskih prava, izjava od 15. oktobra.

nepravедna već i nezakonita, pogoršavajući već napetu situaciju.⁴⁵⁸ Nastavnici i srednjoškolci su se postepeno vraćali u svoje učionice, pre kraja školske 2024/25. godine. Međutim, srednjoškolci, kao i njihovi nastavnici i roditelji, trpeli su i još trpe brojne posledice.

Učešće u protestima decu čini posebno ranjivim u odnosu na postupanje policije, te na nasilje, torturu, nehumane i ponižavajuće postupke i kažnjavanja; ugrožava im pristup obrazovanju; dovodi u pitanje njihovo pravo na udruživanje i mirno okupljanje, slobodu izražavanja; razotkriva nedostatak pristupa pravdi i najzad, ukazuje na duboku diskriminaciju dece po osnovu njihovog uzrasta. Prisustvo maloletnika na javnim okupljanjima otvorilo je pitanja njihove bezbednosti i zaštite u kontekstu postupanja organa javne vlasti, pre svega policije. Dokumentacija organizacija civilnog društva beleži incidente koji uključuju legitimisanje, privođenje i primenu fizičke sile prema maloletnicima. Među konkretnim primerima navodi se incident u Valjevu, gde su učenici privedeni, a pojedini prema izveštajima pretrpeli fizičko nasilje tokom intervencije policije.⁴⁵⁹ Dokumentovani su i drugi slučajevi legitimisanja i kratkotrajnog lišenja slobode maloletnika u različitim gradovima, uključujući situacije u kojima nisu bili adekvatno informisani o svojim pravima ili proceduralnim koracima.⁴⁶⁰ Brojni su slučajevi pretnji maloletnicima tokom privođenja, kao, na primer u septembru u Kuli.⁴⁶¹

Incidenti obuhvataju zastrašivanje, fizičko nasilje i pravne pretnje usmerene na decu i mlade ljude koji traže svoje pravo na protest. Pojavljuju se sledeći obrasci koji se ponavljaju: – mešanje, zastrašivanje i pritisak od strane škole i/ili lokalnih vlasti⁴⁶²; – fizičko nasilje i pretnje⁴⁶³; – policijski nadzor i pravno

458 Vidi više u odeljku 7: Radnopravni položaj prosvetnih radnika.

459 MODS: Citizens movement for rule of law and democracy in Serbia – child rights perspective, 2025.

460 *Ibid.*

461 „Pretili da će nas samleti“: Javne optužbe oca maloletnika za policijsku torturu, MUP čuti (VIDEO), *Insajder*, 7. septembar.

462 MODS: Citizens movement for rule of law and democracy in Serbia – child rights perspective, 2025. Primeri uključuju incidente u Leskovačkoj gimnaziji i gimnaziji „Jovan Jovanović Zmaj“, gde su se učenici suočili sa političkim pritiskom zbog mirnih protesta. Vlasti često koriste pretnje akademskim posledicama, kao što je manipulacija ocenama (Gimnazija u Mitrovici) ili blokiranje pristupa učenika školskim objektima (Peta gimnazija u Beogradu), kako bi odvratile aktivizam.

463 *Ibid.* Učenici su se suočili sa nasilnim sukobima od strane spoljnih aktera, kao što je napad nožem u Novom Beogradu, fizički napad u Rakovici i pokušaj napada vozilom u Novom Sadu. Ovi incidenti ističu fizičke opasnosti sa kojima se deca suočavaju tokom protesta, pogoršane nedovoljnim reakcijom policije.

zastrašivanje⁴⁶⁴; – suzbijanje slobode izražavanja⁴⁶⁵ i pretnje školskoj imovini i akademskim pravima⁴⁶⁶.

Sloboda izražavanja deteta, priznata i Međunarodnom konvencijom o pravima deteta, često je bila na udaru vlasti. Ipak, izjava dečaka koji je u televizijskoj emisiji „Važne stvari“ koja je emitovana krajem septembra na Radio televiziji Srbije rekao da se „studenti bore za pravdu i našu budućnost“, izazvala je burnu reakciju predstavnika vlasti i provladinih medija. Oni su optužili autore emisije i RTS za zloupotrebu maloletnika. Još više zabrinjava reakcija Upravnog odbora i direktora RTS koji su pokrenuli disciplinski postupak protiv urednice dečijeg programa i podneli prijavu REM zbog povrede Pravilnika o zaštiti prava maloletnika u oblasti pružanja medijskih usluga.⁴⁶⁷

Poslednji incident se dogodio u Petoj beogradskoj gimnaziji početkom 2026. godine, kada je učenik koji je dao izjavu za medije u kojoj je izrazio negodovanje zbog nagrađivanja direktorke, bio izložen višesatnom saslušanju, neprimerenim i invazivnim pitanjima, kao i pokretanju disciplinskog postupka u okolnostima koje ne ukazuju na postojanje teške povrede školskih obaveza. Takvo postupanje dovodi u pitanje poštovanje osnovnih prava deteta, uključujući pravo na dostojanstvo, privatnost, pravičan postupak i zaštitu od neprimerenog institucionalnog pritiska.⁴⁶⁸

Iz perspektive međunarodnih standarda prava deteta, država ima obavezu da omogući ostvarivanje prava na slobodu izražavanja, udruživanja i mirnog okupljanja, ali i da obezbedi zaštitu od nasilja i neprimerenog postupanja.⁴⁶⁹ Dokumentovani događaji ukazuju na potrebu jačanja operativnih

464 *Ibid.* Nadzor i pretnje, kao, na primer, sve češće prisustvo policije na dečjim protestima, umesto pružanja zaštite, što doprinosi klimi straha. U slučajevima kao što su blokada Leskovca i pozivi za decu u Indiji, država je koristila policiju da zastraše demonstrante, uključujući beleženje ličnih podataka bez obrazloženja. To je dovelo do kriminalizacije protesta, odnosno upotrebu pravnih i policijskih intervencija koje imaju za cilj da spreče proteste, što je ilustrovano policijskim pozivima u Indiji i merama odmazde u školama poput beogradske Sportske gimnazije, gde su moćnici vršili pritisak na nastavnike i učenike.

465 *Ibid.* Blokiranje dečjeg glasa se realizuje kroz direktne pretnje i pravne mere. U nekoliko slučajeva, dečji protesti su označeni kao „teror“, kao što se videlo u reakciji na proteste u beogradskoj Petoj gimnaziji.

466 *Ibid.* Protesti se ponekad suočavaju sa ekstremnim merama kao što je pretnja trajnim gubitkom školskih zgrada (Sportska gimnazija u Beogradu), što dalje koristi obrazovanje kao oružje protiv neslaganja.

467 Bedan trik za kojim je RTS posegnuo zbog komentara dečaka o studentima, NUNS, 2. oktobar.

468 SAOPŠTENJE ZA JAVNOST – POVODOM POSTUPANJA PETE BEOGRADSKJE GIMNAZIJE PREMA UČENIKU, Centar za prava deteta, 5. februar 2026. godine.

469 Pogledaj odgovarajuće odredbe Konvencije o pravima deteta (čl. 12, 13, 15 i 19).

smernica, obuka i nezavisnog monitoringa postupanja prema maloletnicima tokom javnih okupljanja.⁴⁷⁰

Učešće dece u protestima tokom 2025. godine predstavlja značajan primer društvene participacije mladih, ali istovremeno otvara pitanja institucionalnog odgovora i zaštite prava deteta. Unapređenje politika koje afirmišu bezbedno učešće dece u javnom životu ostaje ključni izazov za obrazovne i javne institucije.

470 UNICEF: Free and Safe to Protest, 2023.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

342.7(497.11)“2025”

323.233(497.11)“2025”

LJUDSKA prava u Srbiji – protesti 2025 : pravo, praksa i
međunarodni standardi ljudskih prava / [urednik Dušan Pokuševski].
– Beograd : Beogradski centar za ljudska prava, 2026 (Beograd :
Dosije studio). – 128 str. ; 23 cm. – (Biblioteka Izveštaji ; 45)

Tiraž 100. – Str. 11–12: Predgovor / urednik. – Napomene i
bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-7202-258-2

1. Покушевски, Душан, 1983– [уредник]

а) Људска права – Србија – 2025

б) Грађански протести – Србија – 2025

COBISS.SR-ID 190467593

Pad nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu 1. novembra 2024. godine, koji je odneo 16 života, predstavljao je tragični katalizator masovnog nezadovoljstva. Ono što je započelo kao studentski bunt krajem 2024. i u prvim mesecima 2025. godine, brzo je preraslo u opšte građanske proteste koji su zahvatili celu zemlju. Praktično nije postojalo naselje u Srbiji u kojem građani nisu izašli na ulice da izraze ogorčenje zbog sistemskog nemara i korupcije koji su doveli do gubitka života ali i da izraze nezadovoljstvo situacijom u kojoj se zemlja nalazi. Ovi protesti postali su centralni okvir društvenog delovanja u 2025. godini, simbolizujući borbu za vladavinu prava u državi u kojoj institucije više ne služe građanima i državi u kojoj proizvoljna primena prava i nekažnjivost nisu greška sistema već su postale sam sistem.

IZBOR IZ IZDANJA BEOGRADSKOG CENTRA ZA LJUDSKA PRAVA

Biblioteka LJUDSKA PRAVA

Vojin Dimitrijević – Milan Paunović – Vladimir Đerić,
Ljudska prava – udžbenik, 1997.

Andraž Zidar, *Lustracija*, 2001.

Ivan Janković, *Zabrana zlostavljanja – Priručnik za policiju i zatvorsko osoblje*, 2010.

Radmila Dragičević Dičić, Marija Vuković Stanković, Lena Petrović,
Primena načela nekažnjavanja izbeglica u prekršajnom postupku, 2016.

Vladica Ilić, *Zabrana mučenja i drugih oblika zlostavljanja u Srbiji 2018–2020 – pravni okvir, istrage i kaznena politika*, 2021.

Biblioteka DOKUMENTI

Vesna Petrović (ur.), *Zbirka odluka o ljudskim pravima IV – Presude Evropskog suda za ljudska prava o pitanjima koja se odnose na maloletnike*, 2006.

Raija Hanski i Martin Šajnin, *Najvažniji slučajevi pred
Komitetom za ljudska prava*, 2007.

Biblioteka UDŽBENICI

Antonio Kaseze, *Međunarodno krivično pravo*, 2005.

Vojin Dimitrijević – Dragoljub Popović – Tatjana Papić – Vesna Petrović,
Međunarodno pravo ljudskih prava, drugo izdanje 2007.

Vojin Dimitrijević – Obrad Račić – Vladimir Đerić – Tatjana Papić – Vesna Petrović
– Saša Obradović, *Osnovi međunarodnog javnog prava*, III izd. 2012.

Biblioteka IZVEŠTAJI

Slobodanka Nedović – Aleksandra Jovanović, *Stanje ekonomskih i socijalnih prava u
SR Jugoslaviji* (na srpskom i engleskom jeziku), 1998.

Ljudska prava u Jugoslaviji 1998, 1999, 2000, 2001, 2002 (na srpskom i engleskom
jeziku), 1999, 2000, 2001, 2002, 2003.

Ljudska prava u Srbiji i Crnoj Gori 2003, 2004, 2005 (na srpskom i engleskom
jeziku), 2004, 2005, 2006.

Žarko Marković (ur.), *Postupanje prema licima lišenim slobode*,
(na srpskom i engleskom jeziku), 2010.

Ljudska prava u Srbiji 2006, ..., 2025 (na srpskom i engleskom jeziku), 2007, ..., 2026.

Izveštaj o ljudskim pravima mladih u Republici Srbiji u 2022. godini, 2023.

Pravo na azil u Republici Srbiji 2014, ..., 2023
(na srpskom i engleskom jeziku), 2015, ..., 2024.

POSEBNA IZDANJA

Tomas Burgental, *Dete sreće*, 2010.

Vojin Dimitrijević, *Terorizam*, 2017

Goran Sandić, *Komplementarni vidovi međunarodne zaštite u Republici Srbiji*, 2020.

Marina Mijatović – Gorica Đokić – Milja Dimitrijević, *Prava zdravstvenih radnika
tokom pandemije COVID-19 u Srbiji : heroji ili zanemarene žrtve?*, 2022.